

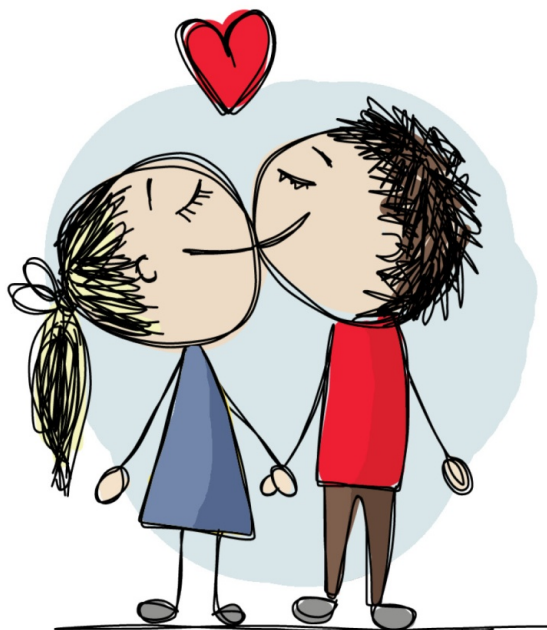

Městská knihovna v Praze

Jak svět přichází o básníky

Ladislav Pecháček

Praha

2018

e-kniha

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

41 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Jak svět
přichází o básníky

Ladislav Pecháček

Znění tohoto textu vychází z díla [Jak svět přichází o básníky](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím XYZ a nakladatelstvím BETA v roce 2004. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Ladislav Pecháček: Jak svět přichází o básníky), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 16. 4. 2018.

OBSAH:

Interludium	6
Kapitola I.....	8
Kapitola II.....	16
Interludium	22
Kapitola III.....	23
Kapitola IV	33
Interludium	40
Kapitola V.....	44
Interludium	52
Kapitola VI	54
Interludium	63
Kapitola VII.....	66
Interludium	78
Kapitola VIII	81
Kapitola IX	88
Interludium	96
Kapitola X.....	98
Interludium	112
Kapitola XI	116
Kapitola XII.....	135
Interludium	148
Kapitola XIII	150

Interludium

– Snazší je uvěřit v početí panny nežli s tvým úsměvem počítat smět. Potichu zaklepat na dveře známé, veřejí vstoupit a uvidět svět...

– Mami, prosím tě...

– Kde láska přebývá netečně, jako čekajíc na dotek nesmělých rtů. – Matka čte stejným hlasem, jakým předčítá černou kroniku. Uhýbám očima, brní mě chodidla a je mi hanba.

– Každá ta představa představu budí, smělejší první se druhá chce stát, – pokračuje maminka, podívá se přes brýle, vrtí nechápavě hlavou a hledá ztracený řádek.

– Vzpíná se odvážně do paraboly, nemoha vrcholu dosíci snad. Nemoha, nemoha... to se mi nějak nezdá. Co to je?

– To je daktyl, mami, – sahám po papíru.

– Nemoha je špatně, ne? – Mávne beznadějně rukou. Zapomínám. To máte do školy?

– Mlčím.

Matka zaujatě pokračuje a šátrá volnou rukou po židli.

– Rozbijme molekul skořápku vratkou, zatuchlým atomům dopřejme vzduch. Uvěřit očím se vyplatí tehdy, kdy ústa nemluví, co žádá duch. – Čte plynule. – I kdybych stokrát se přinutil k tomu, shody tu nebude, dobře se znám... – Zarazí se. – To je tvoje písmo... To máte umět z paměti? To bych se nenaučila.

– Aniž bych vyslovil, co hodlám říci, zrakem se snažím to najevo dát. Nesdělit papíru neskromné přání, nenapsat o lásce, nemoh bych spát... Štěpánku! Chybí ti tu autor, kdo to napsal?

– Shakespeare byl jistě vzdělaný člověk, ale pochybuju, že znal molekuly a atomy...

– Já blbec!

– Hodní synové nelžou, Štěpánku! – Vrací mi papír. – Promiň, to jsou mužské nápady, psát verše v... v tomhle věku. Tomu já nerozumím.

Tatínek by měl třeba radost, ale já bych měla větší radost, kdybys přidal ve škole!

Básníci mají obtížné začátky a konce. Zato mezidobí je radostné a plodné. Byl jsem na začátku.

Nepostradatelnými průvodci v choulostivých otázkách byly brožury: Ona a on, Dospíváš v muže, Sexuológia dospievania, Hygiena sedmnáctiletých.

Musím tě upozornit na jedno velké nebezpečí. Na nebezpečí, plynoucí z všelijakých dobrodružství se ženami. Nedej se svádět řečmi a příkladem některých kamarádů. Neobdivuj hrdinství, nedůstojné moderního člověka! Nedej se ovlivňovat úpadkovou literaturou! Čti knihy o opravdových hrdinech!

Kapitola I

V okamžiku opuštění pohostinného matčina lůna jsem začal stárnout. Poznával jsem, že lidský život probíhá v cyklech, etapách, valech, že jde o střídání sfér zájmů v závislosti na rozumové úrovni, antropometrických údajích a jiných skutečnostech. Ale na přechodu těchto sfér je přece jen patrný určitý skok. Takovou příležitostí ke skoku je puberta, první pohlavní styk, svatba, rodičovství, klimakterium, poslední pohlavní styk a podobně. Pořadí bývá různé a končí obvykle smrtí, kvalitativním skokem největším, totálním.

Skoky nás nepřekvapují jenom změnou zájmů. Můžeme je vystopovat i v jevech méně honosných, než je četba, aktivní i pasivní provozování hudby či náklonnost k druhému pohlaví. Objevují se i v okrajových oblastech a jsou přehlíživě přijímány jako něco samozřejmého, a až s léty, od skoku ke skoku zjišťujeme, že se z banálního stalo bazální.

Nevzpomínám si, že jsem přečetl Shakespearovy sonety se zájmem, ale pamatuji se docela přesně, že mi konečně držely vlasy na pěšinku, přestal jsem s chutí čichat k novým botám a automobilovým výfukům, začal jsem si všímat chuti jídla, jež mi bylo předkládáno, vydržel jsem v kině celé představení, aniž bych musel jít močit, a kupoval jsem pravidelně denní tisk. O takových věcech se člověk nedoče.

Za mosaznou klikou hrčel šicí stroj a maminka se zákaznicí se rozplývaly nad vzorečkem. Otevřel jsem troubu, odkud stoupla k nosu vůně bramboráků, rozložil jsem je na stole, trhal, kousky máčel růžkem v soli a vkládal do pusy, kde se rozpouštěly. Tuto rozkoš jsem, ve své sedmnáctileté prostotě, považoval za orgie.

– Paní Šafránková, stihnete to za týden?

– To víš, Marcelko, zítra přijď na zkoušku.

Ted' jí bere míru. Je svlečená... ne! Svlečená bude až zítra. Na zkoušce. Všechny jsem je znal v kombiné. S mastnýma rukama trčícíma do-

zadu jsem se obtížně sklonil ke klíčové dírcce. Marcela Borůvková – Borůvka – byla u nás. A já s mastnou bradou... ruce dozadu... a česnek... ne! Dnes jí imponovat nemůžu.

- Jaké uděláme rukávky, Marcelko? Chceš kimonko, nebo volánky?
 - Jako tady v Burdě, paní Šafránková...
 - Nevím... Radila ses s maminkou? Jsi dost hubená. Co myslíš?
 - Uvidíme na zkoušce, paní Šafránková...
 - Já to, holka, musím stříhnout. Rozmysli se!
- Borůvka se rozmýšlela asi hodinu.
- Nechám to na vás.
 - Tak přijď zítra v sedm.

Cvakla klika, v kuchyni se rozsvítilo, jako když se zjevuje pánbu, a Borůvka zvěřila česnek.

- Jak uděláme rukávky, Marcelko? – zeptal jsem se se zájmem.
- Mlčela a dívala se.

– Vem si bramborák s česnekem. Proti chřipce...

– A na červíky, – řekla štítivě.

– Doprovoď Marcelku, Štěpánku! – nařídila matka.

– Až jindy, – děkovala Borůvka. – Až budeš mít k večeři něco jiného.

Česnek je druhý den cítit v potu...!

Od Borůvky se šířila zajímavá vůně, která napovídala, že orgie jsou něco docela jiného, importovaného, parfém za sto osmdesát korun.

– Dobrou noc, paní Šafránková.

– Dobrou noc, Marcelko. A pozdravuj doma.

– Pozdravuj doma, Marcelko, – dýchl jsem na ni česnek.

Dveře soustrastně vrzly, zaklapala po schodech, zadrnčelo zábradlí a dole bouchly domovní dveře. Zmizela na rohu u zasněžených popelnic.

Sešel jsem do sklepa, abych vykouřil ten den svou první cigaretu. Neboj se, Borůvko, zítra v sedm u klíčové dírky. Po Borůvce přijde Ječmenová (má trochu silnější nohy, ale zato velká prsa), po ní Šedá (nebudu se dívat) a pak naše učitelka Mikymauz Jedinauz, která je pěkná, ale nosí příliš obyčejné prádlo a nevoní.

Nevětraný sklep probouzel představy obscénních poloh maminčinych zákaznic, jejich šeptání a úsměvy, provokující slova, posušky i nehorázné lži. Musím víc sportovat, sprchovat se studenou vodou a třít froté ručníkem, jak píší profesori ve svých knížkách. Líbilo se mi, jak je jim všechno jasné, jak dokážou do všech zmatků a nejistot vnést řád a strážlivý optimismus vzdělaných mužů. Vzpomínají na pubertu jako na amputovanou nohu. Odborně, ale příliš si ji idealizují.

Měnil jsem večer co večer u klíčové dírky romantické naděje jinocha za realitu, která mi nepatřila, za skutečnost krutější než sny, za křivky méně jednoznačné, než jaké se mi snažila vsugerovat literatura a film.

Vyzbrojen pro život a vysílán ke hvězdám, setrval jsem rád v bezpečném závětrí úvozu školy a domova.

Ve sklepe bliklo světlo. Vzal jsem kbelík s uhlím a stoupal po schodech do patra s vůní bramboráků a s hrčením šicího stroje.

– Dýchni na mě! Že tys kouřil...?

– Nekouřil. Jenom jsem inhaloval plyny vznikající spalováním tabáku. Aromatické uhlovodíky, kyslíčník uhelnatý a malé množství nikotinu...

Než jsem stačil vyjmenovat všechny složky tabákového kouře, dostal jsem facku.

– Jenom! Ty jsi jenom zkoušel psát básničky a teď jsi jenom inhaloval. A já ti jenom říkám, že jestli tě někdy uvidím, urazím ti ruce! Pamatuj si to!

Pamatoval jsem si to. Proto jsem chodil do sklepa.

– Dospívám v muže.

– Ty kecko!

– Budu potřebovat froté ručníky.

– Na copak?

– Budu se s nima třít...

Maminka se podívala soucitně. Myslela na mé dobro.

Ráno jsem se cítil jako rybička, jen leknout. Nestačil jsem otevřít oči a už mi pod nosem kouřilo kakao s rozkverlaným žloutkem, div jsem

ho nemusel žvekat. Nesnesitelný blahobyť. A to jsem byl jednostranný sirotek.

– A dávej pozor ve škole! Paní profesorka Schindlerová se zmínila, že jsi polevil z češtiny...!

Paní profesorka Schindlerová mě učila češtinu. Do svých šesti let uměla jen německy a její mutti na ni pokřikovala – Mauzi. Proto se jí říkalo Mikymauz Jedinauz. Byla asi o sedm let starší než já a ještě tohle jsem na ni jako kluk řval. Když začala zdolávat úskalí našeho jazyka, říkala „prýt“, „Švýk“, „upýpavý...“ Potom zmizela ve světě a jednou se objevila ve škole a učila češtinu. No, už jsme jí tak říkali jenom mezi sebou. Pamatuju, že jako holka dostávala záchvaty, když sluníčko svítilo mezi stromy a ona jela rychle na kole. Nebo když někde rozsvítili zářivku, která mrkala. Jednou šla do hospody pro pivo, a jen tam vešla, hostinský povídá: – To se nám ňák smrklo. – Sáhnu po vypínači – a bác! Jedinauz ležela u pultu a křísili ji fernetem. Jinak byla úžasně inteligentní. Občas se vyjadřovala dost neobvykle, ale to byla spíš zajímavost než nedostatek. Proto taky byla učitelkou a rodiče si ji moc chválili, že je klidná. Bodejť by nebyla – po těch práškách, co denně konzumovala. Svého času jsem ji zbožňoval. Ted' mě učila češtinu a šla u máti. Mikymauz Jedinauz.

– Holka, na tebe se šíje. Ty máš tělíčko... Jen v těch prsou bys potřebovala trochu přibrat... – Máti jí honila faldy na hrudi, čmárala křídou, a když z ní látku strhla a já viděl to tělíčko, nemohl jsem spát. Učitelky by se neměly ukazovat v prádle. Učitelka v podprsence je jako generál v trenkách.

Celé dopoledne jsem myslel na Borůvku a neměl příležitost polepšit se z češtiny. V poledne se zdálo, že den proběhne pokojně a bez vzruchu. Avšak: nechval dne před večerem.

Potýkal jsem se právě s obědem, když se přítel Kendy rozhodl seznámit mě s plánem, jehož uskutečnění se později stalo jedním z našich největších dobrodružství. (V době jistot je dobrodružstvím i stavba paneláku.) Že mě do svých plánů zasvětil v tak neodpovídajícím prostředí, jakým je školní jídelna, jsem mu nikdy neodpustil.

– Musíš uznat, – začal nenápadně, – že moc legrace jsme si ve škole neužili...

Měl pravdu. Angažovali jsme se, schůzovali, sbírali suroviny, stupnice hodnot nám byla jasná. Ale nic z toho nebylo k popukání.

– Co bys řek originálnímu rozloučení se školou... s městem? Něco, o čem se bude dlouho mluvit... takovej historickej mezník. Aby se po létech říkalo: to bylo tenkrát, když Königsmark a Šafránek...

– Co když Königsmark a Šafránek...?

– Když hráli divadlo, – řekl potichu.

Přál jsem si, aby šlo o vtip. Ale jak náš rozhovor nabýval konkrétnější podoby, poznal jsem, že jeho dramaturgické úmysly jsou osudově vážné.

– Co chceš hrát? A s kým? – pokoušel jsem se o pochybnosti.

– Budeme hrát Lucernu?

– Vod Aloise?

– Znáš nákou jinou?

– Proč právě Lucernu?

– Otázka nezní, zda hrát, či nehrát Lucernu, ale jak hrát? My se jí zmocníme nově, netradičně, originálně, bez sentimentu. Potlačíme pohádkový motiv, zdůrazníme třídní rozdíly. Eventuálně ji přeneseme do současnosti nebo nedávné minulosti. Co říkáš?

To musel někde číst.

– Máš nějakou konkrétní představu?

– Podívej: mlynář má mlýn, kterej se bude znárodňovat. Jede mu tam komise a tu vede ženská – kněžna. Zamilujou se do sebe, kněžna mu otevře oči – motiv uvědomění...

– Tos ty třídy pěkně převrátil.

– Uvádím jen příklad... jako, rozumíš? Já ti na tu Lucernu myslím i v noci. Jiná možnost: vodník je národní správce místního zámku, kterýho majitel utopil, když se vrátil po válce z Anglie, kde byl u RAF...

– U co...

– Ne u co, ale u čeho! Royal Air Force!

– Moment! A co ten druhej vodník?

– Voni jsou tam ty hastrmani dva, sakra! – zabědoval. – Jednoho vodníka musíme škrtnout!

– A co Hanička? – vzpomněl jsem si na další stěžejní postavu.

– Haničku mlynář původně vykořisťuje, – vysvětloval zaujatě, – ale tím, jak se postupně uvědomuje, dochází k lásce.

– Jak se ti tam začnou milovat třídní nepřátelé, máš z toho zase pohádku. Nesmíme opustit sféru reality.

– Možností máme spoustu, – horlil. – Můžeme kus sehrát klasicky, se současnou muzikou, na současný texty.

– Sem tam tendenční replika...

– Osu máme, – rozvíjel, – to je samotná hra. Jde o to, ponechat základní ideu – vítězství dobra nad zlem. Vedlejší milostný motiv mlynář–Hanka, plus pohádkové postavy, protože jedno představení musíme sehrát pro školní děti.

Kendy předkládal nápad jako historickou nutnost, jako akt, který se v pravý čas objevil, a nezbylo než po něm sáhnout. Jako něco, co nelze obejít, čeho se lze jediné zmocnit i za cenu průšvihů. Vždycky jsem se dokázal rychle nadchnout a tenkrát jsem si tuto vlastnost poprvé uvědomil jako vadu.

– Co reže? – namítl jsem. – Režisér musí pochopit, co chtěl Jirásek i co chceme my. Kromě toho musí něco chtít taky sám. Měl by mít zkušenosti, ale zase ne tolik, aby ho odradila tvoje koncepce. Takovýho člověka neznám.

– Znáš! Jmenuje se Čermáček a říkají mu Bella Maria.

Ještě téhož dne jsme u Čermáčků zazvonili, byli pozváni dál a usazeni v obývacím pokoji.

Bella Maria byl opravdu jediným umělcem v okolí, který skýtal záruky, že by se vůbec mohlo začít zkoušet. Jistě odhadl, který obraz má hloubku, věděl, jak hrát, poslouchat a chápat čtvrttónovou hudbu, dovedl v pěti jazycích počítat do deseti a rozuměl řeči květin. Koncert ve městě se bez něho neobešel. Sedával v první řadě, řádně předplaceno na sezónu, a dirigoval v duchu i zjevně s dirigentem. Forte prožíval

trhavými pohyby, při pianissimu hleděl zasněně směrem, kterým byl u stropu nad jevištěm větrák. O přestávce diskutoval ve foyeru s ředitelem lidové školy umění a s náčelníkem posádkové kapely majorem Vendou. Po koncertu uznale stiskl ruku šéfovi oblastní filharmonie, Čermáčková předala květinový koš, potřásl si pravicí s prvním houslistou a šlo se domů.

– Exempla trahunt, – pokýval hlavou, když se mu Kendy svěřil. – Naposled se tu Lucerna hrála před deseti lety. – Vzpomněl zemřelých členů ochotnického spolku Lumír. – No, mládenci, není problém hrát Lucernu, že? Ale hrát nově... nic naplat! – bouchl do opěradla, – je to klasik, musí nám něco říct! Nezapomeňte, že zdejší obecnost má Lucernu v malíčku. Ono bude srovnávat a kritizovat. Nemůžeme ji jen odříkat. Vymáčknot současně a sdělit... to je kumšt, to je kumšt. Svíral a rozvíral ruku, jako by vymačkával současně, a rozčileně chodil. Pak zůstal stát u okna, hleděl ven, otočil se, rozhodil krátké ručičky a dodal záhadně: – A nesmíme se bát rozmáchnout! Budeme škrtat, škrtat, škrtat. Co neškrt Jirásek, škrtne me my. Nemáte to s sebou?

Vyškrтал by všechno a napsal novou hru.

– Pane Čermáčku, – řekl jsem, – můžeme škrtnout mlynáře, ale ne touhu po svobodě. Můžeme škrtnout Haničku, ale nesmíme škrtnout lásku. Můžeme škrtnout vodníka, ale ne poezii české pohádky. Zkrátka, můžeme škrtnout Lucernu, ale nemůžeme škrtnout Jiráska!

– A naopak! – dokončil Bella Maria, a dal tak najevo nejenom, že nás chápe, ale že se s námi i ztotožňuje.

Loučili jsme se srdečně, oboustranně přesvědčeni, že se nevidíme naposled. Venku byla tma, sporá, modrá a jasná.

– Je to ode mne ošklivé, ale mně ten Bella Maria připadal jako chorobnej optimista, – kroutil hlavou Kendy. – Jak to baštil... Ale až mu řekneme, – zasmál se a potichu obdivoval svůj diplomatický talent, – že chystáme původní muziku a současný texty, to ho odrovná.

– A kdo tu muziku napíše?

– No já, – odpověděl s hrdou skromností.

– A kde vezmeš texty?

– Texty napíšeš přece ty, ty hlavo! Píšeš básně, ne? Matka se chlubi-la. Nemusí to bejt žádněj blankvers¹, ale aby se k tomu dala napsat mu-zika... to bude stačit.

Bylo ticho kolem. Město usedalo k televizorům a netušilo v té před-vánoční hysterické pohodě, že se na ně chystá unikátní kulturní bomba velkého kalibru.

¹ Pětistopý jambický verš bez rýmů a slok. *Pozn. red.*

Kapitola II

Továrny jsou motory dvacátého století. Točí životem a život se točí kolem nich, lidé s nimi spojují své osudy. Chcete hrát divadlo? Jděte do továrny a najdete člověka, který vám namaluje i kulisy v pracovní době. Jen prostáček žebrá na nějakém osvětovém centru.

V předpokoji kanceláře ředitele Königsmarka něžně a rozpačitě zápasila s psacím strojem Marcela Borůvková. Starší kolegyně jí právě vysvětlovala, jak lze k posunování řádků výhodně použít páčky vlevo, aniž by bylo nutné neustále pootáčet kolečkem válce. Složitější taje psacího stroje zůstaly Borůvce skryty oponou, kterou běžný smrtelník odhaluje procesem, obecně nazývaným praxe. Každý začátek je těžký. Borůvka zde pracovala teprve třetí měsíc.

Zastavil jsem se nad ní. Hledala písmena zábavně, hravě, bez předsudků. Hru hrála s gesty holoubka, vybírajícího Popelce hrášek. Obdivoval jsem jí chloupky vzadu na krku.

– Co koukáš?

– Na stroji v kanceláři tvé prsty přehrávají den za dnem píseň písni – zarecitoval jsem.

– Tos vymyslel sám?

– Ne. Jindřich Hořejší.

– Co tu děláš?

– Čekám na Kendyho. Je vedle u táty. Potřebujeme prachy.

– Prachy?

– Prachy. Pronájem sálu, propagace a tak dále. Divadlo dá starostí...

– Divadlo? Co budete hrát? – Přestala psát a trvalo dlouho, než jsem to poznal.

– Lucernu.

Otočila se na židličky zády ke stroji a poprvé v životě projevila nějaký zájem v mé přítomnosti. Umění mělo v jejím životě významné místo.

– Už máte obsazení?

– Ještě ne, ale až se příště sejdem s Bella Mariou, dá nám tipy.

– Co děláš v tom ansámbly ty?

Cítil jsem spodní tón posměchu. – Já nehraju. Starám se o všechno, dávám dohromady, píšu texty...

– Ty bys dokázal napsat text...?

Pochybovala o mně. Možná právem. Třeba nevymyslím ani jeden stupidní veršíček, jakými se to v rozhlase jen hemží. A bez písni bude Lucerna konvenční. Mohli jsme si zaplatit zájezd do Národního a ušetřit si práci, nerváky a pitomé dotazy.

Sbírala odvahu k dalšímu psaní.

– Nad čím koumáš?

– Nekoumám. Opisuju, co mi dal šéf.

– Dovolíš? – nahlédl jsem do konceptu psaného rukou Kendyho táty.

– Příspěvek do krajského listu ohledně splnění plánu, – mávla s despektem rukou. Pro ni to byla práce, ale pro čtenáře zajímavé a poučné čtení k rannímu kafi.

Sledoval jsem fádní text. Starý Königsmark byl nenapravitelný realista. Jistě uměl pracovat i řídit, ale co se týče popularizace výsledků, byl daleko za současnými možnostmi. Jako sloh by ten elaborát neobstál ani před Mikymauz Jedinauz.

Ve všech oblastech rozvoje výroby jsme splnili plán, a to i v těžkých podmínkách výstavby nového závodu, psal. Přestože některá opatření byla v rozporu s plánem, díky iniciativě pracujících byly odhaleny rezervy ve výrobě i řízení a zajištěním připravenosti všech složek a s využitím zkušeností jsme...

Příliš strohé, komisní. Sdělné, ale bezbarvé. Vhodné pro nadřízeného, ne k uveřejnění v novinách. Hleděl jsem zamyšleně do papíru a pocítil polibek múzy. Múzy novinářské, sedřené a uštvané, vonící tabákem a párky s hořčicí.

Ředitel vyplul ze svatyně.

– Pane Königsmark, chtělo by to vylepšit!

– Co by chtělo vylepšit? – utrhl se ředitel.

– Ten článeček.

– Prosím tě, co na něm chceš vylepšovat? – Sebral papír Borůvce před nosem a četl:

– Ve všech oblastech rozvoje výroby jsme splnili plán, i v podmínkách výstavby nového závodu... To jsou fakta, tady se nedá nic překrucovat!

– Nejde o překrucování. Je to sice fakt, jak říkáte, ale skoro holá věta... Například oblasti jsou vždycky klíčové, že? Rozvoj je dynamický a podmínky náročné, popřípadě nelehké, ale nikdy těžké! Copak nečtete noviny? – podíval jsem se na něho. Nic neříkal.

– Takže by text zněl asi takhle, – pokračoval jsem nejistě. – Ve všech *klíčových* oblastech *dynamického* rozvoje výroby jsme splnili plán, a to i v *náročných* podmínkách výstavby nového závodu... A hned to má větší šmrnc.

– Pokračuj! – řekl se zájmem.

Borůvka zatím zájem nejevila. Přidělal jsem jí práci.

– Tady bych nechal ty technické věci... no a dál... k opatření dáme dílčí, – připisoval jsem do konceptu, – rozpor bude příkrý, iniciativa široká, pracující odjakživa naši, rezervy nemalé, připravenost komplexní a zkušenosti bohaté... a ta čísla zase necháme, to jsou fakta, jak jste říkal. – Chystal jsem se k dalším úpravám, neboť mi šlo především o Borůvku, o její zájem. Řečnil jsem kurážně a hlasitě.

– Tato *široká* iniciativa, to už jsme jednou měli, – napomenul jsem je, – měla *nesporný* význam pro splnění ročního plánu a byla *mocným* impulsem k *dynamickému* rozvoji výroby. Závěr článku, uvědomíme-li si, že většina je vždycky drtivá, veřejnost široká, opatření nezbytné, připravenost komplexní, završení úspěšné a záměry velkolepé, – drmolil jsem, – vychází jednoznačně takto: *drtivá* většina *široké* veřejnosti závodu pochopila *nezbytná* opatření vedení a *komplexní* připravenosti nové technologie přispěla nakonec... nakonec je vyloženě diletantský výraz, – povzdechl jsem, – napíšeme v neposlední řadě... k *úspěšnému* završení *velkolepých* záměrů i v současných *náročných* podmínkách.

Königsmark vstal.

– Štěpánku, z tebe něco bude. Soudružko Fajtová, přepište to s těmi... no, s těmi přívlastky a odešlete do redakce.

– Dovolíš? – sedla si Fajtová za Borůvčin stroj. – Tak diktujte!

Diktoval jsem a ona psala. Koncert. ČTK hadr.

Borůvka napsala průvodní spis s obligátním pozdravem „Světu mír“ a s pocitem, že zabránila třetí světové válce, odnesla dopis do podatelny.

– Paní Fajtová, až budu jednou velkým ředitelem, máte u mě místo, – složil jsem jí poklonu.

– Zatím vám můžeme nabídnout roli Kroužilky v naší inscenaci, – agitoval Kendy.

– To není zrovna žádná kláda, – řekla Fajtová s výčitkou.

– Není malých a velkých rolí...

– To znám, – odbyla nás. – Tak si mě, hoši, napište.

– Už máme tři, – jásal Kendy. – Paní Fajtová Kroužilka, táta si stříhne vrchního, on ho hrál už čtyřikrát a nemusí se učit roli, a Borůvka, – právě se vrátila z podatelny a Kendy se k ní okázale otočil, – bude hrát Haničku!

– Haničku? – vydechla a měla radost i strach z odpovědnosti zároveň. – Myslíš, že tu roli zvládnu?

– Borůvko, – uklidňoval jsem ji, – když Jirásek psal tu postavu, ty jsi ho líbala na čelo... a já pro tebe napíšu song!

– Fakt, Štěpánku?

– Fakt!

Vyšli jsme na chodbu a Borůvka se na mě podívala pěkně poprvé od dob, kdy jsme spolu skotačili na písku.

– Jakou pro mě chystáš písničku? – žadonila.

– Borůvko, vpravdě hit. Něco jako Teach Me to Night, jestli to znáš. Ale... budu vyrůstat z národních tradic.

– V Lucerně to jinak nejde, – přerušila mě znalecky.

– Samozřejmě. Národní motivy najdeš ve všem. Vzpomeň si, jak ta písnička začíná!

– Včera večer poštou ranní růžové mi přišlo psaní... – intonovala nasměle.

– Stačí! A teď se zamysli! Není ti něco divné?

– Snad jen... – podotkla nejistě, – že večer nechodí ranní pošta...?

– Správně, no vidíš! Zkus to říkat rychle za sebou!

– Včera večer poštou ranní, včera večer poštou ranní, včera večer... ty si děláš blázný!?

Nechtěl jsem do těch očí lhát. Ale přestal jsem nápad považovat za lež. Působilo mi potěšení se předvádět. Byl jsem konečně objekt, který vzbudil její pozornost.

– Ten veršík správně nezní: včera večer poštou ranní, vždyť je i ne-logický, jak jsi správně vycítila, ale: včera večer po štourání. Chápeš? Po štourání!

– Co je na tom logickýho? Po jakým štourání? – nechápala.

– Když naši předci Čechové přišli tam odtud, – mávl jsem neurčitě směrem, odkud mohli přijít Cechové, a Borůvka zmateně kývla a mávla rovněž tím směrem, – stanuli na Řípu a rozložili se pod ním, – pokračoval jsem fundovaně, – bylo tehdy v úrodné polabské rovině, v té době ještě zalesněné, plno mravenců. To nebyli ti dnešní mrňaví mravenci, ale pořádní termiti. A žili všude. Tenkrát každý příslušník kmene večer, než uléhal, prošťoural na radu starého Čecha půdu kolem svého příbytku, nejsou-li tam mravenci. Aby si prostě nelehl do mraveniště...

Hypotéza se stávala vědeckou a Borůvka naslouchala s výrazem zaujatého laika.

– Tento zvyk přetrval až do doby, kdy byly lesy vykáceny, rovina zúrodněna a mravenci vypáleni. Posunul se do symbolické polohy a není vyloučeno, že tvořil součást pohanského rituálu, opakujícího se večer co večer v sídlištích českých kmenů. Říkalo se mu tenkrát pocho-pitelně štůranie.

Věřila mi. Myšlenka měla logickou stavbu, nepostrádala punc novosti a obsahovala kvalitu, jež činí z novinového sloupku vědeckou informaci. Snažil jsem se v průběhu přednášky dát celé věci zlehčený tón, ale přes veškerou ironii vyznělo sdělení neobyčejně hutně a zasvěceně.

– Člověk se učí celý život, – řekla Borůvka neurčitě a odběhla hledat písmenka.

– Snad si s tebou nedala rande? – vyzvídal Kendy za branou.

Vyprávěl jsem mu stručný obsah přednášky.

– Seš blbec! Představ si, že to bude vykládat doma. Anebo se zne-
možní někde ve společnosti... Věřila ti?

– Nevím. Asi jo.

– Viděls ji někdy našťvanou? Ta tě uškrtí!

– Uškrtí.

Sejdeme se až v nebi. Odpohlavnění a šťastni.

Interludium

Před spaním listuji v oblíbených brožurách. Z obálky jedné z nich na mě hledí nedospělý kukuč „Vítěze“ Jana Štursy. Přimalovávám mu rozličná těla v pohybu typickém pro sporty, které mě napadají.

Proč nestvořil Štursa Vítěze s pleší nebo s knírem? Proč je Vítěz tak infantilní? Cožpak se dá vítězit i v tomto věku?

Jenom skutečné hodnoty mají ve vztahu mezi mladým mužem a ženou opravdový význam pro život...

Takovou skutečnou hodnotou je například kladný vztah k práci. Denně slyšíme: holka, ten ti má kladný vztah k práci...

Tak co, vážení autoři, jak je to s těmi hodnotami? Příznějme si, že lidé se milují, alespoň zpočátku, kvůli úplně jiným hodnotám. A ty skutečně pracně dolují u svých protějšků až po činu. Patrně nečetli vaše knihy.

Auto je nespornou hodnotou pro dělníka, podílejícího se na jeho výrobě. (Vytváří hodnotu.) Jestliže je totéž auto tímto dělníkem koupeno, stává se hodnotou pochybnou, na kterou nelze vsadit. Že pletu všechno dohromady? Inu, chybí mi zázemí, ucelené vzdělání a životní zkušenost.

Podrobuji Borůvku kritice, hledám na ní hodnoty falešné i trvalé, ale konečný dojem je příliš celistvý. Mozaiku nelze rozložit. Každé ponímrání se věci škodí. Rozhodne-li se člověk babrat ve svém vlastním citu, začne se tázat po jeho smyslu a odtud je jen krůček k tomu, aby ho prohlásil za zbytečný. Kdyby v určitých situacích nevypínal mozek bez naší vůle, lidstvo by dávno vyhynulo.

- Štěpánku, vyčistil sis zuby?
- Vyčistil. (To není možné...)
- Nemáš hlad?
- Nemám. (Je to možné.)
- Nezapomeň zhasnout!

Napadá mě, že mateřský cit, podroben analýze, jediný na kvalitě neztrácí. Zapomněl jsem zhasnout.

Kapitola III

Klíčem k nastudování Lucerny bylo obsazení rolí odpovídajícími typy, které by doplnily slovo klasika vkladem vlastního já. Role jsme chtěli obsadit výhradně osobnostmi. V kvalitním souboru jsou i „štětky“ obsazovány národními umělci. A my jsme chtěli mít kvalitní soubor. Kolektiv hvězd.

Nabývali jsme přesvědčení, že v celé naší koncepci je nějaký háček, finta, kterou jsme přehlédli, něco, o čem se učí na AMU a co obyčejného smrtelníka nenapadne, a proto se zařadí mezi ochotníky bezprostředně po tom, kdy se rozhrne opona.

Štědrý den kaprů a svíčíček jsme, po rozdání dárků, trávili u Königsmarků v kuchyni. Kouřil jsem cigaretu, Kendy tátův doutník a vedle v pokoji se hovořilo o naší budoucnosti. Míval jsem Vánoce rád, ale ty letošní obsahovaly více napětí a nejistoty než klidu a pohody. Kendy seděl u lednice s pivem a přemýšlel.

– Mlynáře nabídneme Ječmenovi. Znáš ho?

– Jen podle vidění. Asi dvakrát jsem k nim nesl kostým, nebo co to bylo. Myslíš, že roli veme?

– Uvidíme. Hrával ještě za studií, jednou jsme se bavili o divadle.

– Ale musíme nabídnout roli i jeho ženě! – upozorňoval jsem. – Sama by ho na zkoušky nepouštěla, zvláště když Borůvka bude hrát Haničku... teď mě napadlo: co kdyby si zahrála tu bábu?

– Mohla by se urazit, – pochyboval.

– Řekneme jí, že má charakterní obličej, – nevzdával jsem se.

– Na to ženský kašlou, jestli mají charakterní obličej. – Zamyslel se.

– Nakonec... zkusit by se to mohlo. V nejhorším případě nás vyhodí.

– My můžeme k těm Ječmenům ještě teď zajít. Na Štědrý den jsou lidi sdílnější a ochotněji vyjdou vstříc. Slíbí všechno, jsou naměkko a nehádají se.

Kendy neuvažoval tak citově a rozhodl:

– Dneska ne! Mohli by nás vyhodit a nevědět, proč jsme přišli. To by byla škoda. Půjdeme k nim na Štěpána.

Souhlasil jsem.

Na Štěpána je výhodné navštěvovat cizí lidi. Už nejsou Vánoce, ale ještě mají všude dost jídla. Ovzduší je prosto nostalgie, převládá srdečnost a ochota rozdělit se. Kdysi se vlastností tohoto dne využívalo ke koledování. Bohatí se nepřejedli a na chudé ještě zbylo. Mimoto mám na Štěpána odjakživa svátek.

Výtah nejedzil, vystoupili jsme udýchaně do osmého patra.

Odbor. Univ. As. Em.

PhDr. Libor Ječmen,

Csc., sam. Odb. prac.

Pod dojmem obsažné vizitky jsem nesměle zazvonil. Otevřela paní Ječmenová a pohlédla mi na předloktí, snad ze zvyku, nenesu-li šaty nebo kostým, a usmála se víc jako hostitelka.

Představil jsem Kendyho a vešli jsme dovnitř.

Celý byt působil útulným dojmem dohasínajících Vánoc. V koupelně cákalo dítě, v obývacím pokoji seděl PhDr. Ječmen, plnovous jako Gaston Roelants². Vstal a inteligentně nám podal ruku. Vstřebával jsem tu rodinnou pohodu a v souvislosti s nadcházející akcí mi začalo být rodiny líto.

– Kávu, nebo čaj...? – zvedla obočí Ječmenová.

– Čaj.

– Čaj.

Psa neměli, dítě bylo živé, babičku ani dědečka jsem nezahlédl.

– Strejdo, – tahal mě kluk za ruku, – kam chodějí komedianti na záchod?

– Ládíku, neobtěžuj strejdu!

– Kam chodějí? – škemral neodbytně.

² Belgický atlet, olympijský vítěz a mistr Evropy v běhu na 3000 metrů překážek. *Pozn. red.*

– Tatínek ti už říkal kam. – Ječmenová rozestavila kouřící cibuláky s čajem.

– Kam jste mu řekli, že chodí ti komedianti na záchod? – Zeptal jsem se, protože jsem si jako dítě kladl podobnou otázku.

– Řekli jsme mu, – promluvil konečně Ječmen, – že chodí na veřejné záchodky na náměstí.

– Ale to je daleko!

– To nám řek taky.

V trapném tichu srovnávali všichni přítomní úvahy jinocha před maturitou s nápady čtyřletého Ládíka.

Kendy zvažněl, v očích obavu z výsledku mise. Bylo nezbytné přejít k vlastnímu účelu návštěvy, abychom nebyli považováni za koledníky.

Malý Ládík zábrany neměl:

– Strejdo... proč jste k nám přišli?

– Přišli jsme..., – začal Kendy rozvázně...

– Přišli jsme, protože..., – pokračoval jsem...

– Protože jsme se rozhodli hrát divadlo.

– Lucernu.

– Od Jiráska.

– Potřebujete nápovědu? – zeptal se Ječmen po kratším tichu, v němž si se ženou vyměnili významné pohledy. – Čtu poměrně rychle a výslovnost mám dobrou...

Cítil jsem ironii a ztratil slitování.

– Přihořívá. Ale vy budete hrát Libora, pane doktore!

– Libora? Taková postava se tam vyskytuje?

– Jo. To je ten mlynář! – dorazil ho Kendy.

– Ale, pánové...

– Já vím, že je to blbý jméno, – snažil jsem se ho povzbudit, – ale hauptrole. A s fousama budete bezvadnej.

Rozesmál se.

– Libore! – napomenula ho žena, – nesměj se! Chlapci to myslí vážně.

Vzpomněl jsem si na vizitku na dveřích. Jmenoval se Libor. Byl bych si nafackoval.

– Blbý jméno to je, – řekl, když se utišil. – Hrál jsem mlynáře už jako student, ale zapomněl jsem, že se jmenuje Libor. Věříte, že si ještě všechno pamatuju, Poslouchejte: ... abyste mě takhle pověděla; já tady ke kronice připisuji staré proroctví, jak je říkáváte. Píšu si to, aby to ostalo pro paměť. Právě píšu o té vojně, až se půlnoční národ do naší země přižene. A teď, – pokračoval Ječmen, aniž by zaškobrtнул, – ba-bičko, – otočil se k ženě a oba netušili, jak prorocky, – jak teď, co klade Sibylla...

A Ječmenová řekla:

– Že to bude hrozná vojna.

Všichni jsme zatleskali, nejvíce Ládík, který měl radost, že tatínek mluví jiným hlasem.

– Tak, pane doktore, – řekl jsem mu opatrně, – tohle všechno můžete klidně zapomenout.

– Úryvek nebyl z Lucerny?

– I byl, byl, – chlácholil ho Kendy. – Ale právě tady bude song!

– Já budu zpívat?

– Některé pasáže si dovolíme vyškrtnout a nahradit písněmi se současným textem. Duch hry zůstane ovšem zachován.

– Přátelé, – snažil se Ječmen ještě zachránit. – Já zpívám, abych tak řekl, velice prostince...

– Tím líp! – povzbudil Kendy jeho ochabující nadšení. – Nemůžeme čekat, že mlynář bude mít školený tenor. Nejsme opera. Kde by k tomu hlasu přišel? Držme se reality. Zazpíval si jednou týdně v kostele, a možná ani to ne, protože byl rebel, a tím to pro něj zhaslo.

– Mlynáři ostatně málokdy zpívali při práci, – navázal jsem na Kendyho. – To je zjištěno. Odborníci shodně tvrdí, že ve mlýnech se zpívalo málo. Písní o mlynářích a mlýnech je dost. Ale píseň, z níž by bylo zřejmé, že autorem je mlynář, se nedochovala.

Rodina naslouchala se zájmem, já jsem nesmysly rozváděl a začínal jim, jako vždy, věřit. Jedna představa budila druhou, navazovaly na sebe, logicky zapadaly.

Přistihl jsem Ječmena, jak hledí dost nedůvěřivě, a rozhodl jsem se, že budu opatrnější.

– Je nějaká výjimka? – zeptal se tónem, kterým chce student vyvolat dojem, že má zájem o problematiku.

– Samozřejmě, jako všude, – odpověděl jsem. – Ale pozor! Je a není to výjimka. V textu písni Nemelem, nemelem bychom na první poslech mohli vytušit mlýn jako místo vzniku. Ale další část verše – sebrala nám voda mlejn – napovídá, že vzniku písni předcházela likvidace mlýna živelnou pohromou. Píseň vytryskla až na troskách... i když mlynáři či chase autorství upřít nemůžeme.

Ládík naslouchal s otevřenou pusou, Ječmenová uvažovala, je-li možné takovou pitomost vymyslet, Ječmen byl zaujat. Kendy mi šeptal, že Nemelem, nemelem snad ani není lidová píseň.

– Napadá mě, – prohodil Ječmen do ticha, – že píseň má i jiný smysl, obecnější. Tvůrce je nad katastrofou. Zpívá přesto, že byl připraven o zdroj obživy. Je zdánlivě nelogické notovat si nad troskami. Zdravý člověk to nedokáže. Toho je schopen jen kolektiv. V něm je potlačena soukromá tragédie a možnost přežití je podstatně větší. Píseň mohla vzniknout také jako ventil davu na nějaký stres hospodářský nebo politický a s mlýnem jako takovým nemá nic společného. Také jste ji zpívali ve škole, ne?

– Správně! – pochválil jsem ho. – A to je druhá teorie vzniku písni. Lid hledal takové příčiny svého strádání, které sám dovedl pochopit.

Všichni byli spokojeni, každý potichoučku žasl nad svou inteligencí. Jenom Ládík, z něhož vyrůstal pěkný oponent a nespokojenec, se vrátil k úvodnímu problému.

– Strejdo, proč mlynáři nezpívali?

– Teď jste na tom jako my s tím komediantským hajzlíkem, – poposedla spokojeně Ječmenová.

– Byl jsi někdy ve mlýně? – zeptal jsem se dítěte laskavě.

- Ne-e!
- Ve mlýně je, hochu, rámus a moc prachu, víš? Tam se zpívat nedá. Tam na sebe jenom hulákají a hulákají...
- Abychom rozsvítili stromeček... co říkáte? – uzavřel Libor.

Polovina úkolu byla splněna. Právem jsme se domnívali, že doktůrek přijal nabídku s radostí. Pokud se dalo věřit řečem o této rodině, měla se Ječmenová přihlásit sama. Pouštět mladého chotě večer samotného na zkoušky by bylo hazardování šťastným manželstvím. Obtížné bude vmanévrovat ji do role báby. Ale věřil jsem ve šťastnou hvězdu, která nad celým podnikem vyšla, na niž sice nebylo možno spoléhat, ale s níž bylo možno kalkulovat, zejména v těch okamžicích, kdy nic jiného nezbyvalo.

Stromek ve vedleším pokoji měli veliký a bohatý. Ječmen rozžal svíčky a malý Láďík mě chytil za ruku. Poctěn takovou důvěrou, rozhodl jsem se vyjasnit mu problém používání sociálních zařízení u zaměstnanců lunaparků.

Kendy si nastavil stoličku u piana, požádal očima o souhlas, a když se mu ho mlčky dostalo, rozehrál jedním prstem neznámou, podmanivou melodii. Po několika taktech připojil druhý prst levé ruky a zněla tu dvě rozdílná témata, navzájem spolu promlouvající, hraná tak leda byle i dobře, že nás přinutila poslouchat.

I Láďík mlčel, a to bylo ohodnocení absolutní.

- Víš, kam chodí komedianti na záchod? – šeptal jsem mu. Zavrtěl hlavou.
- Do hospody.
- Do hospody? – přestal poslouchat klavír.
- Ano. Kam bys šel ty, kdybys bydlel v maringotce?
- To já právě nevím, strejdo. Já bych chtěl jezdit s kolotočem... ale když nevím, kam bych šel na záchod, tak...

Motiv se rozrůstal v rychlejším rytmu a v moll. Ječmenová se zavrtěla a zapálila si cigaretu. Kendyho hra byla výjimečným zážitkem. Vždycky takhle oslňoval. Ječmen se díval na světla hluboko dole.

– Strejdo, a to chodějí do hospody i na malou?
– Samozřejmě, – řekl jsem vážně.
– Já bych chodil za maringotku.
– Jako dítě bys mohl, – uklidnil jsem ho, – ale dospělí musejí do hospody.

O této skutečnosti chvíli přemýšlel a vyrovnával se s ní. Byl jsem překvapen, jaké maličkosti mohou mít vliv na výběr povolání.

Kendy přestal udivovat hrou, otíral si ruce do kapesníku, chystal se k další produkci a přejížděl klávesnici očima, jako by hledal, kde začít.

– Často se ptám, kde bere naše dítě ty nápady? – využila přestávky Ječmenová. – On si hraje i na pohřeb! Až si někdy myslím, že není normální.

– To nic, – chlácholil jsem ji. – Já jsem si jako dítě hrál na pohřeb velmi často.

– Tím jsi paní Ječmenovou moc neuklidnil, – vtipkoval Kendy a Ječmen se zachechtal do okna.

– Víte, proč si děti hrajou na pohřeb?

– Náká nová teorie?

– Každé dítě věří ve svou nesmrtelnost, – bránil jsem se. – A tím, jak si hraje na pohřeb... já nevím, jestli se vyjádřím přesně..., zkrátka tou hrou do toho ceremoniálu vstupuje jako vnější činitel. Jako někdo, kdo s tím může svobodně manipulovat, koho se to přímo netýká... a tak se vlastně utvrzuje v nesmrtelnosti.

– Uvažujete správně! – řekl Ječmen. – Naprosto přesně.

– Po maturitě jdu jezdit pohřebákem! – rozhodl Kendy a výrok potvrdil několika takty Chopinova smutečního pochodu. – To budou rita! A k tomu nesmrtelnost! Sednu za varhany... Jaká byla oblíbená nebožtíkova píseň, milostivá paní? Ted' jsem si vzpomněl, – otočil se na židličky k nám, – že jsem tam chodit hrávat, když jim onemocněl varhaník. Dostával jsem osmdesát korun za odpoledne. Slušný, ne? Škoda, že nemarodil častěji. A mám přesnou evidenci písní. U ženských je to různý. Ale když umře chlap, vede suverénně Zasviť mi ty slunko zlaté,

druhé místo si udržují Zelení hájové a na třetí příčce figuruje píseň Zahučaly hory.

– To je tím, – vysvětlil jsem, – že je tady takovej mysliveckej kraj.

– Máte pravdu, – usmála se Ječmenová přes slzy. – Mému otci, když zemřel, jsme nechali zahrát Zelení hájové...

– Ty jsou na druhém místě, – poznamenal věčně Ječmen.

– Promiňte, – omlouval se Kendy, – já jsem nechtěl...

– To nic! – vysmrkala se. – On byl tatínek hajným... moc dlouho. A potom tady na ředitelství lesů... Taky hrával divadlo. S vaším otcem, pane Königsmark, se znali a navštěvovali se.

– Jak jste se jmenovala za svobodna, paní Ječmenová?

– Vránková, – otřela si omluvně oči.

– Na toho já si pamatuju! – jásal Kendy. – Nosil mi jako klukovi prázdný hilzny³... a měl psa... – usilovně přemýšlel.

– Hnědo-bílého! – potvrdila Ječmenová.

– A jmenoval se Brok! – vykřikl Kendy.

– Správně, Brok... Broček... – vzpomínala Ječmenová na čtyřnohého přítele z dětství. – Dáte si ještě čaj?

– Ne, děkujeme, bylo u vás hezky, – vstával jsem. Ale Kendy na mě mrknul.

– Ještě zahrajeme Ládíkovi koledy, vid'? – lákal kluka.

– Ano, strejdo!

– Tak pojd'! – A bral je ve svižném rytmu od Heilige Nacht po Chtíc aby spal. Z poslední vyrobil na rozloučenou nádherný ploužák.

Ládík dal každému pusu a byl zahrán do postele.

Loučili jsme se v předsíni a já se smířoval jen s polovičním úspěchem, když Kendy, sahaje na kliku, oslovil Ječmenovou:

– To musím říct tátovi... o vašem otci. Oni si výborně rozuměli.

– Tatínek také říkával...

– A vy jste nezdělila talent... po meči? – Položil otázku v konverzačním tónu mezi dveřmi.

³ Nábojnice. Pozn. red.

– Hrávala jsem..., – zrozpačitěla.

– A nemáte chuť si zahrát? – Zesmutněl. – Škoda! Už máme volnou jen roli báby a na tu jste moc mladá. Snad někdy příště..., – nasadil si čepici.

– Ale... já bych snad... mohla bych to zkusit?

– Jistě? Moc nám pomůžete. Vy nemáte, pane doktore, nic proti tomu?

– Prosím vás! – bránil se překvapený Ječmen. – Kluka nám pohlídá babička... žena je s ním teď doma, do práce půjde až na podzim, aspoň přijde mezi lidi.

– To jsme rádi, opravdu...

– Velice rádi! – ukláněl jsem se.

– V pondělí na zkoušku spolu! – připomněl Kendy spokojeně. – A hezký Nový rok...

Popřáli jsme si a vypadli na chodbu. Za dveřmi v bytě, na pokročilou dobu zbytečně hlasitě, sděloval Ječmen ženě: – Už vím, kam chodějí komedianti na záchod. Sem chodějí! Sem! – A tloukl do dveří od záchodu.

Výtah už jezdil, přiřučel a my nastoupili.

– Páni, to byla klika! – ulevil jsem si.

– Proč?

– Že jsi znal jejího tátu. Jinak jsme bábu ještě neměli.

– Jaká klika? Nervák to byl! K nám žádnéj hajnej Vránek v životě nevkočil...

– A jak jsi věděl, že se jeho pes jmenoval Brok?

– No, dovol..., – podíval se na mě jako na dítě. – Hajnýho pes se většinou jmenuje Brok. To dá rozum.

– Ty seš teda jezovita!

– Tak jezovita? – opřel se jednou rukou o umakart kabiny a druhou si dal v bok. – Chtěli jsme mlynáře a bábu? Chtěli. Máme mlynáře a bábu? Máme. O co ti jde?

– O formu! Tys do toho zaplet i pohřeb jejího vlastního otce, člověče! Něco tak cynickýho jsem v životě neslyšel.

– Tak to ne! Když se mluvilo o pohřbu, ještě jsem nevěděl, že jejímu tatínkovi na něm hráli Zelení hájové.

– Promiň. Vlastně bych tě měl obdivovat.

– Tomu říkáme my muzikanti improvizace. Ty jsi taky nebyl špatnej. Teorie o tom, proč mlynáři nezpívali, je skoro lepší než štúranie.

– Maličkost, – mávl jsem rukou udobřen šťastným koncem.

Rozešli jsme se před domem. Chumelilo a domovníci pod zářivkami zametali chodníky. Celou cestu jsem si otíral brýle šálou. Bylo Štěpána a měl jsem svátek.

Kapitola IV

Rozkoš je vidět země, o kterých jsme četli, koupat se v řece nahý, otevřít novou knížku, ještě neohebnou. Rozkoš je kupit přívlastky do milostného dopisu, slunce za zamrzlým oknem, krásná žena. Rozkoš je pozorovat člověka při fortelné práci.

Borůvčin otec pracoval bez námahy, jednoduše a úsporně. Jako by se narodil s dlátem a maličkými dvoucentimetrovými hoblíčky v ruce a první housle postavil vzápětí po tom, když mu odstříhli pupeční šňůru.

Extrovertní, požívačný, otevřený, trochu filozofující, zbožňoval červené víno a doutníky. Jezdával do Prahy za zákazníky sjednávat obchody a rád se zdržel. Bylo ho možno vídat před některým divadlem v době, kdy končilo představení. Sadisticky pozoroval zejména vycházející mládež a druhý den líčil své dojmy rodině i návštěvám.

– Klátěj se tam brejlatý vyčouhliny, ruce jako lopaty, nafackovat by nedokázaly. Za mého mládí měli pořádní chlapi nohy do o. Ted' je mají do ix, v nejlepším případě rovný. To je známka zženštilosti a degenerace. Kam to povede? Co jsme to vypěstovali?

Mrzelo ho, že nemá syna, kterého by učil dloubat do javorů.

– Holky na to nejsou a tamti, – mával rukou ku Praze, – to nikdy nedokážou.

Hledal nástupce a věděl, že ho nenajde. Svým způsobem si stěžoval.

– Podrž mi to pořádně, sakra! – utrl se, když jsem mu držel formu.

– Co s tím tak jebeš? Vopatrně! Až tam budou šrouby, můžeš pustit... ták! Víš, že tenhle forichtunk mi dělal tvůj táta? A víš, co ještě?

– Verpánek, – vzpomněl jsem si.

– Správně. Verpánek. Lepší sezení lidi nevymysleli. Ševci ho vykoumali, tvůj táta udělal a já na něm ted' sedím. Co jste nám přinesli, hoši?

– Mistře, prej je Marcelka nemocná. Přišli jsme ji navštívit, – spustil Kendy slavnostně.

– Strč si mistra za krk... To je od vás hezký. Má angínu. – Zapaloval si doutník od plynového kahanu pod teplým kliehem.

– Klíh smrdí a ekluje se mi. Tobě ne? – stěžoval si Kendy. – Že si mist... pane Borůvka, nepořídíte ten klíh za studena...

– Tím se můžou lepit plakáty, a ne housle. Moje housle, – zaťukal na spodní desku, – mají zvuk! Guarneriho forma, modifikace dle Borůvky. Kanóny! Každý flažolet⁴ se ozve... a když s nima bouchnu o dveře, dveře rozbiju, ale housle musej držet!

– Máte klidný řemeslo, – řekl jsem. – Když zrovna neboucháte houslema o dveře. – Prohlížel jsem štítky v šuplíčku ponku. Josef Borůvka, Československo, Anno Domini... Na zdi fotografie Davida Oistracha s věnováním.

– Táhlety jste taky dělal? – ukázal Kendy na housle na stěně.

– Ne, to jsou moje Steinerky. Tyrolskej mistr. Občas na ně hraju.

Kendy přejel palcem přes struny.

– Máte je o půl kila níž!

– Ty máš absolutní sluch? – divil se Borůvka.

– To jediný má absolutní! – záviděl jsem.

Pan Borůvka vzal jeden z osamocených bílých houslových krků. Malým ostrým dlátkem, jistou rukou, opravil hlavu, ofoukl a podíval se z dálky, jako se dívají malíři na obraz nebo penzisté na noviny bez brýlí. Otočil sem tam proti světlu a znovu zajelo dláto proti elegantní spirále v jisté dlani.

– Dloubnete se! – varoval jsem ho.

– Když dělá člověk něco pořádně, dloubnete se mockrát.

Voda v měděném kotlíku bublala, klíh se medově táhl.

V kulaté dřevěné formě ležela v negativním lůžku spodní javorová deska s přiklizeným krkem a věncem hnědobíle žíhaných lubů. Vrchní deska čekala na přiklizení. Kolem trčely štíhlé šrouby jako armatury

⁴ Tón flétnového zabarvení vytvářený jemným hmatem na strunu smyčcových nástrojů. Pozn. red.

budoucích sloupů stavby šileného architekta. Kendy si ucpal nos, ale takový zápach to zase nebyl.

– Chyt' vrchní dekl! – poručil Borůvka.

Kendy uchopil formu, do níž byla zapuštěna vrchní deska. Na okraji zely otvory pro šrouby.

– Vobouma rukama! Pusť si ten nos! Tím se nevotrávíš! To musí sednout jak prdel na hrnek... Ty mi podrž křídlový matky! A pozor!

Sváteční obřad připomínal vzývání pohanského boha. Výrobek rostl pod rukama jakoby kouzlem. Ta rezonanční skříňka měla všechny budoucí tóny i v tom klihu.

Borůvka opatrně nasadil horní desku, jemně zapasoval a přiložil negativ. Šrouby ukázaly hroty. Dotáhl mosazné křídlové matky a z monstra čněl jen krk s hlavou. Celý kombajn dal schnout na skříň a zapálil si vyhaslý doutník.

– Prej hrajete divadlo...? A ta naše dorotka v tom má zpívat...? Jde bezpochyby o komedii...?

– Snad má sluch, když je po vás...?

– Sluch by měla, ale zpívá jak pěnkava vocasem. Jinak je to hodná holka, – dodal smířlivě.

– A slušná, – přidal jsem poznámku, kterou jsem slýchal od matky.

– Taneční nám absolvovala bez klopýtnutí... jestli máš na mysli tohle. – Položil doutník do bronzového popelníku mezi ohořelé trosky. – Pojd'te dál, otevřu lahvinku! – Láskyplně se zadíval na skříň, kde měnil své skupenství klíh, pečlivě posbíral a zkontroloval nedopalky, navyklým pohybem přejel smetáčkem ponk, svlékl modrou zástěru a zhasnul. Přešli jsme do bytu.

– Jděte za Marcelkou! – pobídla paní Borůvková.

Kendy se spokojil s pootevřením dveří a s nejapným klackovitým pozdravem, kterým doslova degradoval oprávněné sebevědomí něžné bytosti za nimi.

Já jsem vcházel s bušící hrudí, neboť tytam byly doby, kdy jsem do tohoto pokoje vtrhával s neurvalým řevem a s pomlázkou v ruce.

Borůvka ležela, v posteli jí tiše hrál kazetový magnetofon. Na toaletním stolku šminky, štětečky a kelímky, jako v zákulisí menší divadelní společnosti.

– Ahoj, jdu se na tebe podívat... a jestli přijdeš na první zkoušku. Je tu taky Kendy... šli jsme kolem... zašli jsme..., – začal jsem zadržávat tvář v tvář nemocné Borůvce.

– Mám angínu.

Po bolu ani památky. Při angíně jsem se potil jako prádelna, vlhký, slepený a nevrlý. Borůvka vyhlížela svěže a chutně. Sedl jsem si na taburet u zrcadla.

Soir de Paris, Lotio after bath for smíšenou skin, Binella lotio, Ointment für citlivou Haut, Night creme CIBA, V-Penicilin. V duchu jsem polopřekládal krkolomné názvy. Byla na úrovni.

– Máš správnou peřinu, jak koukám, – začal jsem rozhovor s nemocnou.

– Čeho ty si nevšimneš? Ty snad nejsi normální...

– Všimnu si i peřiny, když pod ní ležíš ty, – omračoval jsem duchaplnostmi. – Víš vůbec, jaká má být správná peřina?

– Čistá.

– To taky. Ale správně nacpaná peřina je umělecký dílo, Borůvko. Musí být tak akorát, aby se peří nesypalo z rohu do rohu, ale ne tolik, aby byla jako balvan. Když ji steleš, musíš mít pocit, jako když máváš rukou pod vodou, a ne jako když plácáš na pytel cementu. Když jsi pod ní, má pěkně přiléhat a neodstávat a peří musí mít všude, ne jenom na okrajích a uprostřed jen sypek a povlak... A ty máš správnou peřinu, Borůvko, jak vidím.

– Ty seš nemožnej! Máš s sebou song?

– Jakej song? Aha, song... nemám, – přiznal jsem smutně.

– Tebe zajímají jen blbosti. Peřiny a praotec Čech. Ale že čekám na písničku, to je ti jedno!

– Už jsem těch textů roztrhal dvacet. Myslím na ně, kudy chodím. Nemám inspiraci...

– Ale, Štěpánku, tys mi slíbil, že to bude vpravdě hit...?

– Text se nesmí vyměřšlet, – pochlubil jsem se cizí myšlenkou. – Musí napadnout. Jinak by byl vyumělkovaný a neupřimný.

Borůvka mi rozuměla. Tvářila se ustaraně a vytvářela složité vrásky nad nosem. Šlo nakonec i o ni.

– S textem se musíš ztotožnit! – našel jsem vhodný výraz. – Měli bychom se častěji stýkat, pořádat společné procházky, svěřovat se jeden druhému, poznávat se, klást si otázky, odpovídat si na ně, hádat se i udobřovat, – kul jsem železo.

– Ty blázne! To bychom se museli vzít...

Polilo mě horko. – Tak se vezmeme!

– Chceš pro mě napsat kvalitní text? Tuž po mně, čekej na mě, nos mi nákupy, otravuj a breč. Můžeš mě špehovat, já tě budu ignorovat a napíšeš toho fůru. Potom společně, – dala důraz na slovo společně, – něco vybereme. Já se s tím ztotožním... a hotovo.

Považovala se za Edith Piaf.

– Zatím se naučíš intonovat a vyslovovat sykavky.

Zdála se uražená, otočená k oknu, jež tmavlo. Od zimního slunovratu uplynulo pár dní. Vůně kolem mě mátla. Voněly tu i židle. Žádné pižmo. Elegantní, průmyslem vykultivovaná vůně, jíž si člověk nahradil biologické pachy, které prohlásil za synonymum nečistoty. Ani mne tato vůně nenechala lhostejným.

– Teď, když jsem s tebou, mě verše napadají... mohl bych je psát, křičet, malovat... nerozsvěcuj! Kdybych byl malířem, maloval bych jen tebe. – Polkl jsem a ztišil hlas. – máš mě ráda?

Chtěl jsem odpověď, aniž bych Borůvku předem ujistil o vlastním kladném citu. Díky tomuto nedopatření jsme udrželi milostný dialog na nezávazné úrovni. Prozatím.

– Mám tě ráda jako drobečky v posteli.

– Když ty jsi tak hezká...

– Prosím tě... vždyť jsem nemocná... a nejsem učesaná...

– Mně se líbí, když máš vlasy na polštáři rozložené jako sukni. – Snažil jsem se ji políbit, ale měla žensky praktické myšlení.

– Neblbni! Někdo přijde! Štěpánku... slyšíš? – odstrčila mě. – Říkej mi radši ty verše, co tě napadají, – poprosila a vypnula magnetofon.

– To nejde...

– Vždyť jsou pro mě... aspoň kousíček, – škemrala.

– Já nic nevím... tak rychle...

– Říkej, jak bys mě namaloval, kdybys byl malířem! – poručila si.

– Namaluju tvoje ruce..., – řekl jsem potichu, protože jsem se jí právě díval na ruce.

– Dál!

– Dvě ještěrky na opuce, – plácnul jsem.

– No, vidíš! Pokračuj! – povzbudila mě ironicky.

– Na okamžik spící líně... – Napadlo mě pokračování a dodal jsem nejistě a rychle: – Namaluju tvoje ruce, dvě lastury na mělčině.

– Ježíši, to je pěkný! – vydechla. – Co bys ještě namaloval?

– Namaluju tvoje ústa, – vymyslel jsem po delší přestávce víc z donucení než z přesvědčení. – Ránu, která nezarůstá, vykrojenou z milých slůvek. Namaluju tvoje ústa...

– To jsem zvědavá, jak to dokončíš?

– Šňůru perel od borůvek, – dokončil jsem.

– Co budeš ještě malovat? – Chtěla mě pohladit, ale zbylo jen nijaké, rozpačité zatahání za vlasy.

Byl jsem zpitomělý, zahanbený i spokojený. Příliv pocitů jsem nedovedl definovat. Chystal jsem se malovat dál.

– Namaluju tvoje ňadra!

Mlčela, nepohnula se.

– Dvě kuličky z počítadla, když se spolu usadí...

– Bud' zticha!

– Namaluju tvoje ňadra, dva domečky v podhradí.

Dlouhé ticho, z pokoje zněl hovor mistra Borůvky a Kendyho. Někdo zapnul televizi.

– Už jdi. Nebo jim to bude divný. Jdi už! – vyháněla mě netrpělivě.

Vstal jsem a taburet spadl.

– Někdy mi tu básničku zase řekneš. Nebo napíšeš...

– Ale, Borůvko, já už ji zapomněl...

– Tak ti ji napíšu já.

– Ty si ji pamatuješ?

– Nepamatuju... ale: kdo ví, kdy budu zas nemocná. Mám ji nahra-
nou, – ukázala svítící magnetofon.

– Smaž to! A dej mi pásek!

– Ne! Když tě už v životě nic nenapadne, dám ji Kendymu, ať k ní
napíše hudbu. A budu ji zpívat.

Protestoval jsem.

– Neboj se. Nikomu to nepustím... tak běž!

Vypotácel jsem se z Borůvčina pokoje a světlo mě uhodilo do očí
Kendy se starým Borůvkou pili červené víno a ani si mě nevšimli. Oba
kouřili doutníky.

– Chceš taky? Vem si skleničku! – ťukla mi paní Borůvková do ra-
mene.

– Děkuj u, paní Borůvková, snad kdybyste měla trochu vody...

Divila se, ale odešla do kuchyně, odkud spokojeně volala: – Kdepak
Štěpánek, to je hodnej hoch! Z toho má maminka určitě radost...

– Ani moc ne, paní Borůvková, – křičel za ní Kendy. – Von je zase
děsně na ženský...

A z kuchyně se ozval cinkot rozbitého skla a po malé pauze šramo-
cení zametaných střepů.

Interludium

Recituji Maryčku Magdonovou. Drmolím, k maturitě jsem připraven, lepším se, matko.

– Na starých Hamrech dvě vzlykalo sirot... – Byla Maryčka hezká? Autor jistě neměl v úmyslu, abychom takto přemýšleli o Maryčce...

– Vy jste Hanák? – přerušuje mě Schindlerová nepedagogicky necitlivě.

– Ne! Já su Čech jako poleno! – vracím jí.

Někdo se uchechtne. Kendy píše pod lavicí noty. Ticho.

– Že tam máte tech serot trochu málo... bylo jich pět.

Spolužačky vybuchují v loajální smích. Kendy schovává noty. Neví, oč jde. Hluchota by mu jen prospěla. Pokračuje v komponování. Dokončuji přednes obtížně, kručí mi v žaludku. Mikymauz mě urazila, plánuji pomstu u klíčové dírky. Kdybys věděla, Jedinauz, jakej jsem odpornej šmírák...

Po obědě se přede mnou v parku mezi břízami a bludnými kameny míhá její červený flaušák. Mám ji dohonit? Zavolat? Rozhoduji se pro první možnost. Polekaně se otáčí.

– Můžu kousek s vámi?

– Ale... vy nemusíte... z češtiny jste na tom dobře...

– Mně nejde o češtinu.

– Oč vám jde?

– O umění!

Zastavuje se, nechápe. Nechápe souvislosti.

– Vy a umění, Šafránku... to si nedovedu představit.

– Já vás a umění taky ne, ale... – Vysvětluji překotně, co chci, co chceme, snažím se zaujmout. Musí zastavit. Kecám, prosím, ale je příliš rozumná, příliš vzdálená. To není Mikymauz. To je profesorka Schindlerová, kterou jsem drze zastavil. Brní mě palce u nohou, čekám, kdo z nás dvou ztratí dřív vědomí.

Mluví ona. Nesměle, smutně. Kněžnu v Lucerně hrát nemůže, ráda by, samozřejmě, ale jak by to řekla, není zcela zdráva. Musí pravidelně chodit spát a vstávat, užívá léky, domnívá se, že by...

Jsem teoreticky vyzbrojen.

– Jsou choroby, které svým nositelům spíše přidávají, než berou. A vaše je jednou z nich. Epilepsii například měli: Julius Caesar, Sokrates, Petrarca, Karel V., Petr Veliký, Molière, Richelieu, Flaubert, Dostojevskij a jiní... také apoštol Pavel. – Nevím, proč ho jmenuji nakonec, jako by ji měl přesvědčit. Potichu dodávám, že já ji mám asi taky, i když doktoři tvrdí, že ne.

Usmívá se shovívavě, má neupravené vlasy i při bezvětrí, opustil ji učitelský výraz, je bezbranná, zranitelná. Jsme u jejich domku.

– Pojd'te dál, Šafránku!

Nechce se mi, ale musím. Třeba se doma rozhodne. Třeba potřebuje své prostředí, svůj klid, svoje věci okolo. Pak se rozhoduje svobodně. Jindy a jinde se cítí stísněna okolnostmi.

– Guten Tag,⁵ – mektám v předsíni.

– Mausi, wer ist da?⁶ – ozývá se z nitra bytu.

– Keine Angst, Mutti, nur ein Schüller.⁷

– Wirst du etwas essen, Mausi...?⁸ O, Safranek... ja te poznala, Safranek, was macht tvuj Mutter, Safranek? – zjevuje se stará ve dveřích. – Ja znat tvuj Mutter topše...

– Postavím na kávu, – říká Jedinauz a omlouvá se očima za matku.

– Ty si byla taky ten parchant, co kšičela na naši Mausi, ja, ja, to ste byli noch dečka, – vzpomíná baba láskyplně.

– Maminka vás pozdravuje, frau Schindler, – lžu otrle.

⁵ Dobrý den. *Pozn. red.*

⁶ Myško, kdo to je? *Pozn. red.*

⁷ Neboj se, mami, jen jeden student. *Pozn. red.*

⁸ Budeš něco jíst, Myško? *Pozn. red.*

– Ty taky šekni postraf pro tvuj matka... Já potšebovat šít župan... ich hab ot Mausi prima štof⁹... Ježišek, na, schau... – Hrabe se v prádelníku a vytahuje látku na župan.

– Aber, Mutti, Frau Šafránek kann nicht zu uns kommen, sie hat viel Arbeit,¹⁰ – trpělivě vysvětluje Jedinauz.

– Warum? Ich hab so Schmerzen, – vyhrnuje babka sukně a ukazuje baňaté nohy. – Ich hab so grosse Nachtschmerzen... ich kann nicht schlafen,¹¹ ó... ó... a chodyt, chodyt... sehr schlecht, – křesá ze mne jis-kry soucitu.

– Já mamince řeknu.

– To nemusíte, Šafránku, řekla bych jí sama. Komm, komm, Mutti! – šetrně matku odvádí. – Wir haben eine...¹² – a říká hroznou složeninu, která má znamenat školní záležitosti.

Zdvořile upíjím a obdivuji krásný porcelán. Říká, že je z Německa, starý sedmdesát let. Stahuje si sukně pod kolena a zakrývá stehna, která jsem viděl dvacetkrát. Ach, Jedinauz, Jedinauz...

Zoufale hledám rozhodující argument, kterým bych ji přesvědčil. Na žádný si nemohu vzpomenout. Zdá se, že prohrávám.

– Kde se scházíte? – zeptá se rychle.

– V divadle... v pondělí odpoledne v pět... vy byste vážně...?

– Já nevím, jestli vážně... já bych vám jenom nerada zkazila radost... divadlo mám ráda, ale nevím... já moc do společnosti...

Vyprávím o Kendym, o Bella Mariovi. O svém úkolu taktně mlčím, abych ji neodradil hned na začátku. Objal bych ji radostí. Vzrušeně chodím po kdysi drahém koberci. Potí se mi brýle. Fenomenální impresáριο. V kapse smlouvu s božskou hvězdou, nenadutou a poslušnou. Se zvědavou holkou, která neví, co ji čeká.

Vyprovází mě až ke dveřím.

⁹ ... mám od Myšky prima látku. *Pozn. red.*

¹⁰ Ale mami, paní Šafránková k nám nemůže přijít, má moc práce. *Pozn. red.*

¹¹ Proč? Já mám takové bolesti. [...] Mám takové bolesti v noci... nemůžu spát. *Pozn. red.*

¹² Pojd', pojd', mami. [...] Máme nějaké... *Pozn. red.*

– Auf Wiedersehen!¹³ – řvu dovnitř, ale babka mě už neslyší.

– Ať vás nikdo nevidí! – prosí Jedinauz hlasem, jakým se vyprovázají milenci.

Kdo ví, jestli nějakého má. Asi ne. Anebo měla a stará Schindlerka ho znechutila bolavýma nohama. Vycházím z domu, stmívá se, mrzne, nikde nikdo, jenom děti na klouzačce, uválené a studené.

Jestlipak vůbec umíš zpívat, Mikymauz Jedinauz? Napadá mě otázka, kterou, jak mi Kendy kladl na srdce, jsem měl začít. No nic! Vracet se nebudu. Hodíme ji do vody, ať plave. Řeknu mu, že umí.

¹³ Na shledanou. *Pozn. red.*

Kapitola V

Je mnoho památek, které s sebou vláčíme celý život, v duchu promítáme a ozvučujeme současným textem. Provlhlý patník v heřmánku u cesty, katedrála nebo panelák. Pro Kendyho a mne to byly a jsou kulhavé schody. Spojovaly úzkou uličku z náměstí, kdysi snad fortunu, s ulicemi pod hradbami. Vlásokovitě se vinuly po prudké stráni, kudy kulhající chodec klesal mezi červené střechy na kočičí hlavy cesty k nádraží. Na schody shlížel z žulového piedestalu bronzový Karel Hynek Mácha.

Čekal jsem na Kendyho v druhé zatáčce, využívající poloměru staré hradební věže. Blížil se plandavě a přihrble, krokem přetrénovaného sportovce. Rovná a svižná chůze našich otců vyšla z módy dávno, stejně jako vysoké čelo, aktovka a baloňák přes ruku. Zavřenými okny správcova bytu sem zaléhal hlas houslí *con sordino*.

Dveře divadla nám otevřel sám správce Balík. Pravou rukou odemýkal, v levé držel housle a smyčec.

– Dobrý den, pane Balík.

– Malý sálek v suterénu, – informoval nás fistulkou a vstupní halou zazněl Poem.

Sešli jsme úzkým schodištěm. Před vstupem do sálku vytáhl Kendy notes a zapsal: Balík... 2. hastrman!? Sklapl zápisník a otevřel dveře.

V malém sálku se sešlo asi dvacet až pětadvacet lidí.

Nebyly to bohužel samé osobnosti, zde se muselo slevovat. Přiznat si opak znamenalo udělat kříž nad ochotníky v českých zemích jako celkem.

Borůvka seděla v první řadě pod pódiem rozechvělá nedočkavostí. První setkání s prkny, která znamenají svět. Nevěděla, chuděra, že jsou neohoblovaná i kluzká, že může uklouznout a zadřít si třísku zároveň, že jsou v nich propadla pro dýchavičné a nevytrvalé a nad nimi lanová, hladky a ráhna, jako na korábu plujícím pod vlajkou bláznů.

Kolegyně Fajtová pletla v poslední řadě. Hladce, obrace, vypustit, nahodit, docela pěkněj vzoreček, holka... Dále Ječmenovi, starý Königs-mark čtoucí noviny a lízající nanuk. Mikymauz Jedinauz, Kendyho Combo: Eda, Béd'a, Bob. Uniforma v druhé řadě obsahovala majora Vendu. Jediný seděl ukázněně, zvyklý čekat a neremcat.

Původcem tohoto shromáždění plnoletých občanů jsme byli my. Kendy a já. Přepadl mě pocit zodpovědnosti a nutkání prchnout. S tlakem v krku jsem usedl vedle Borůvky do první řady.

Zachránit nás mohl jen Bella Maria. Na jevišátku za stolem listoval ve stozích odrbaných Luceren jako umělec vědoucí: co říci, komu to říci a čím prostřednictvím.

Rozvinutá spolková zástava na jevišti, dílo avantgardních manželek našich předchůdců. Na bílém podkladě dva červené obličejy a lyra. Zlaté trásně, červenobílá žerd' s bronzovou špicí, v řídkých faldech bylo zlatým písmem poskládáno: Měřte svá slova, nebudou původcem sváru.

Pod tímto burcujícím heslem se tedy měla konat první čtená zkouška. Prapor dodával celému ovzduší slavnostní ráz, v této fázi příprav nešťastně zavazující.

Většina přítomných se mezi sebou znala, jako se znají lidé na malém městě.

V poslední řadě židlí kousal tužku kulturní redaktor místního listu, alkoholik Jiří Hrdlička. Dopadne-li vše dobře, může začít svůj příspěvek v tisku slovy: přátelé kultury, byl jsem u toho.

Bella Maria za stolem zakašlal, uvolnil si límeček a oslovil nás:

– Nazdar!

– Zdar! – odpověděl major Venda.

My ostatní jsme mlčeli, jen vzadu cvakaly jehlice. Nikdo nevěděl, začíná-li Bella Maria vtípem, nebo je oslovení součástí tradice.

– Nebudu opakovat, proč jsme se sešli! – hypnotizoval nás od pódia.
– Čeká nás půl roku tvrdé práce a odříkání. Umění je řehole, to bych byl rád, kdybyste si zapamatovali!

Začátek nebyl příliš povzbudivý. Cítil jsem tíhu v žaludku.

– Ale nebojte se! – ukonejšil nás hřímavě. – Svého cíle dosáhneme!

Redaktor považoval výrok za hodný poznamenání.

– Můžu se tu kouřit? – Podle otázky bylo jasné, že na ředitele Königsmarka projev dosud nezapůsobil. Aniž čekal na odpověď, cvakl zapalovačem a po něm několik dalších nedočkavců.

Slovo si vzal zástupce kulturního odboru ONV:

– Vážení přátelé divadla a umění vůbec! Vytyčili jste si smělé a náročné cíle. To, že se váš kolektiv rozhodl pro nastudování Lucerny, vás zavazuje pokračovat v tradici ochotnického spolku v našem městě, navázat na ni a rozvinout ji. Veřejnost od vás bude očekávat novou kvalitu v tomto směru a vy ji nesmíte zklamat! Apeluji na vysokou náročnost všech ke všem a hlavně k sobě. Přistupujte k dílu svědomitě a odpovědně, nebojte se překážek a jejich překonávání. Rozvíjejte košaté kulturní dědictví našeho národa způsobem hodným tradice našich předních herců, z nichž mnozí také začínali jako ochotníci. České divadlo má úroveň, uznávanou a respektovanou v celém světě, naše inscenace mají pronikavý úspěch na festivalech významných kulturních center celé Evropy a nejen jí. I amatérské soubory sklízejí zasloužené ověřiny na mnohých přehlídkách a já zde nebudu citovat čísla, za nimiž se skrývají hodiny, dny, týdny i měsíce úmorné, ale radostné práce. Pokračujete v tomto trendu, nenechte se ovládnout pocitem, že nesete kůži na trh. To my neradi vidíme. Rozdávejte radost i úsměv... i zamyšlení našim lidem, vždyť oni si to zaslouží za svoji poctivou práci. Odkaz Aloise Jiráska má co říci i dnešnímu člověku... vzpomeňme jen jeho husitů... ale i Lucerna, v celém kontextu široké české tvorby, byla, je a bude jedním z kadlubů a odpovídala, odpovídá a bude odpovídat na palčivé otázky své doby. A nyní mě omluvte, mám ještě další povinnosti. Jménem kulturního odboru ONV přeji vaši ušlechtilé práci plný zdar!

Složil papír, zasunul brýle a za potlesku odcházel uličkou k východu. Cestou se osobně rozloučil s redaktorem Hrdličkou, jenž se mírně uklánil, neutuchaje v potlesku.

– Človče, – zašeptal Kendy, – to jsem nevěděl, že husity vymyslel Jirásek...

Na pódium se dral další řečník, zástupce městského národního výboru. Promluvil bodře a krátce.

– Prátele! – Široce nás objal pohledem. – Váš mladistvý elán a půvab, – utkvěl očima na Borůvce, – je zárukou kvality, po které stále voláme. Nebudu vás proto zdržovat, zlomte vaz!

Byl odměněn potleskem za stručnost a odešel za povinnostmi. Potom už za povinnostmi nikdo neodešel a my jsme k nim mohli přistoupit.

– Než rozdáme jednotlivé výtisky, – ujal se slova Bella Maria, – chtěl bych vás na něco upozornit. Jelikož jsem režisér, žádám vás, abyste mě oslovovali jednotně – rejžo! Je to dobrý zvyk, a tak ho budeme dodržovat. Výtisky jsme neobjednávali v Dili, máme staré, je v nich hodně škrtáno. Prošel jsem je všechny a navrhuji, abychom poznámky psali zelenou fixkou. Zelená se nikde nevyskytuje a my to budeme mít graficky ujednocené. Fixky se uvolila obstarat slečna Borůvková z podniku.

Vzadu zacvakaly jehlice.

– Teď, prosím, dávejte pozor! – zaťukal Bella Maria tužkou. – Skutečně se nabízí otázka: proč právě Lucerna v době, kdy rozbíjíme atom? Mohli jsme vybrat modernější hru. Ale...

– Obrace, nahodit, nahodit... podívej! – vnucovala se Fajtová v poslední řadě.

– Jestli ještě jednou uslyším nahodit, budu vás muset vyhodit! – zarýmoval v rozčilení Bella Maria. – Ale sáhli jsme k experimentu. Uchopíme dílo nově a netradičně, k dosažení plného účinku necháme zaznít i klasické tóny, některé pasáže se nebudeme bát vyškrtnout a nahradit novými. Zbytek spojíme moderní hudbou na současný text. Nabízí se označení muzikál. Prosím, můžeme to tak nazvat, ale v žádném případě o muzikál nepůjde.

Všem bylo jasné, o co vlastně půjde.

– Nyní mi dovolu rozdat jednotlivé výtisky... klid! Já budu číst osoby, vy ke mně budete chodit...

Hluk se vzámahal.

– Já, prosím, žádám absolutní ticho! Že tu sedíme a hodláme diskutovat o díle, je už samo o sobě tvůrčí akt... podněcuje myšlení, aktivizuje... klid, prosím! Výsledek má být kolektivním dílem, protože jen tak... – Nedokončil.

Vzadu se rozletěly dveře a sálem zazněl falzet správce Balíka:

– Někdo nezhasl na záchodě světlo! To nestrpím! Každé malé dítě ví, že elektrická energie není zadarmo. Divadlo není výdělečný podnik. Tady se nic nevyrábí, ani elektrická energie ne! Nemusím připomínat...

– Ticho! – zasípal Bella Maria. – Na energii vám kašlu! Nerušte! Vypadněte! Mě zajímá úplně jiná energie a světlo na hajzlu je mi tákhle volný..., – tahal se za košili.

– Byl vyhlášen energetický stupeň číslo deset, jestli vám to něco říká, – dotíral vyčítavě Balík.

– Já jsem režisér, a ne elektrikář. Nemám v úmyslu někomu dělat tajtrlíka v mimopracovní době. Režii jsem vzal do-bro-vol-ně...!

– Ale na záchodě zhasínejte! – neodpustil si Balík poslední slovo.

– My budeme zhasínat a vy sem nechod'te vyrušovat! – uklidňoval se Bella Maria a zdravě blednul. – Sedíme tu hodinu a ještě jsme nerozdali role.

Balík odešel, shora zazněl líbezně Poem, vzadu zacvakaly dráty. Königsmark šustivě a rozmáchle obrátil noviny, major Venda zdvořile vyčkával a Borůvka měla oči na vypadnutí.

– No vidíte, – vystihl klima Bella Maria. – Jsme tam, kde jsme přestali. Budu číst jména a vy si budete chodit pro role. – Otevřel scénář a slavnostním hlasem četl osoby:

– Mladá kněžna, paní učitelka Schindlerová. – Vzhlédl a hledal očima tu, která vstane.

Mikymauz vstala. Čekal jsem, že sebou sekne, ale hrdinně přemohla nutkání k záchvatu a vykročila k pódiu. Bella Maria ji přivítal obřadným stiskem.

– Vítám vás, paní učitelko, mezi kumštýře. Doufám, že se budete cítit dobře... atmosféra kolegiální... již jste hrála?

– Ne, prosím, dosud ne. Snad jako dítě...

Ano. Hrála jako dítě slunéčko sedmítečné.

– To nevadí, – hlaholil, – jsou tu sami talenti, pojedeme jako po másle... ostatně, máme na věc půl roku a to je neobvykle dlouhá doba, že? – Podal jí výtisk Lucerny s oslíma ušima, politý na deskách červeným vínem.

Mikymauz došla na místo a roztržitě zalistovala v rozpadávajícím se svazku.

– Dvořan! – rozhlédl se Bella Maria.

Nikdo nevstal.

– Dosud neobsazeno. Dále. Vrchní... pan ředitel Königsmark, prosím, – zazpíval servilně.

Ředitel vstal, lehce se uklonil a rychlým pohybem ruky s novinami poslal Kendyho pro svůj part. Usedl za mohutného vrzání křesel v celé řadě.

Tak jsme nastupovali jeden po druhém, ten rozpačitý, jiný sebevědomý, Ječmen s manželkou ruku v ruce, major Venda, chlapci z Comba (Zima, Sejtko, Klásek), došlo i na paní Fajtovou, donucenou zdráhavě složit pletení a vyzvednout tiskovinu. Vstala i Borůvka, našlapovala uličkou dlouhým krokem v kozačkách, přirozeně, bez jediného gesta necudnosti, vystavujíc na odiv druhotné pohlavní znaky, obalené látkou pečlivě vybíranou a dovedně ušitou.

Pro ni jsem tu civěl a stal se nástrojem posedlého Bella Marii, kvůli ní sliboval texty a nechápal optimismus, vervu a nadšení kolem.

Obdivoval jsem Kendyho, jak si věří, dělá poznámky do scénáře a zapisuje hudební nápady. On byl hoden důvěry. Ale proč já? Já, průměrný kecálek, jenž si vymyslí nejvýše nějakou pitomost? Já, dívající se klíčovou dírkou? Já, blázen, mám v té hře nejtěžší roli.

Kendy do mě strčil a na jeviště jsme vykročili my dva. Vysvětlovat, obhajovat, slibovat a získávat. Pod praporem, obnaženi světlem zleva i zprava, jsme měli říct všem, co jsme si řekli tehdy v kuchyni. Uvědomil jsem si rozdílnost kvality nápadu sděleného při omáčce nebo před těmi, kteří se budou podílet na jeho uskutečnění. Mlčeli jsme oba a dlouho, až se ticho stalo neúnosným.

– V podstatě vycházíme z toho, – hledal jsem formulaci.

– Že Lucernu každý zná, – doplnil Kendy.

– Každý zná, – opakoval jsem a při zoufalém těkání zrakem po pevném bodu jsem zavadil o Borůvčiny oči. – Víte, – nadechl jsem se povzbuzen, – Lucerna je ve své tradiční podobě příliš obehnaná. Můžeme z ní ponechat jen torzo, zbytek dotvořit, a přesto nám bude rozuměno. Na Hamleta také nikdo nechodí proto, aby se dozvěděl, jak to s ním dopadne...

– Muzika i texty jsou zhruba hotové, – přešel Kendy od teorie k praxi.

Těžko pochopitelná drzost. Přestal jsem vidět, slábly mi nohy. Vnitřnosti se chystaly k autonomii.

– Souhlasíš, že?

– A... ano... tedy zhruba... se dá říct... – otřel jsem pot z čela.

– Pracovali jsme rok, – ničil mě, – a zdá se, že se nám to podařilo... Nakonec... uslyšíte je sami, budete je i zpívat...

Tělo se začalo přirozeně bránit. Ve tmě mizely světelné kruhy. Ránu jsem už nezaslechl.

Probral jsem se na stole, cítil Borůvčin parfém a na čele chlad. Vstanu, napiju se kakaa a půjdu do školy, zdálo se mi. Ale jen pár vteřin. Do očí se zabodlo světlo a zesílil šum hlasů kolem. Zaslechl jsem ředitelův hlas:

– Nechte ho ještě chvíli ležet! To bude dobrý...

Kendy zatím rozvíjel nestydaté podrobnosti a prezentoval je jako dlouholetou perspektivu vypocenou po nocích dvěma génii.

Měkká dlaň mi přejela po tváři a rozepjala knoflíček u krku.

– Včera večer po šťourání... vstávej, ty mizero! – Letmo mě políbila a hlásila:

– Je v pořádku!

Hledal jsem brýle.

– Sláva! Už je zase mezi námi, – radoval se Bella Maria. – Nezapomeňte, – otočil se k publiku, – že v létě nás čeká Jiráskův Hronov...!

Jiráskův Hronov, Šrámkův Písek, Neumannovy Poděbrady, Wolkrův Prostějov, Václavkova Olomouc a Havlíčkův Brod. Proč právě já? Proč?

Rozcházel jsem se s Lucernami pod paží. Balík zamykal oběma rukama a housle držel jen bradou. První čtená zkouška měla být příští pondělí v 17.00. Potom každé pondělí až do „zvládnutí věci“.

– Nebudu vás šetřit! Učte se mi text! Kdo se mi dal na vojnu, ten mi musí bojovat! Umění se nedá šidit! To musí být tady! – udeřil se rejžá do prsou. – Nazdar!

Kendy jel domů s tátou.

– Štěpánku, přijď k nám zejtra navečer. Naši nebudou doma. Musíme to ňák... jinak bude ohromnej průser. Ahoj!

Hledal jsem Borůvku, vběhl marně do několika ulic, nahlédl na kulhavé schody. Nečekala. Políbila mě a zmizela.

S láskou a s uměním člověk nikdy neví, na čem je.

V mládí jsme sprintéry s předstartovní horečkou a s pokaženými starty. Později přecházíme na střední tratě, chybějící výbušnost nahrazujeme taktikou a toužíme po potlesku. Zralý věk nás zastihuje mimo stadión coby maratonce, potácející se mezi občerstvovacími stanicemi jen silou vůle.

Skulhal jsem po schodech přemýšleje o chorobě, která by dokázala vyřešit hrozící skandál. Rád bych konečně odstartoval. Patřím mezi sprintéry... ledaže bych tohle nervózní období nějak přeskočil.

Interludium

Živote, široký toku, jaké záhadné meandry připravuješ svým dýchavičným plavcům? Jaká překvapení chystáš pro jejich vratké skořápky? A jak je tajíš do poslední zákruty. Hned hrozíš bludným kamenem, zrádným stupněm, jindy nesjízdným jezem plným třísek a kramlí. Proč nepomáháš tonoucím s rukama plnýma stébel? Proč hýčkáš lenochy na mělčinách? Proč před pasažéry na bílých parnicích skrýváš utopence pod kořeny, abys je neurvale předhodil dětem na písčině?

Chci kontrolovat tvůj proud z nejprudší vlny a silný tím zápasem nastavovat tvář slunci, peskován zleva i zprava splašky. Ale kde brát sílu k zápasu, když chybí pohlazení a obdiv, když schází něha doteku?

Inzeruji světu lásku. Zmatenou, žíznivou, rozpačitou a pitomoučkou.

S pocitem mravní převahy vynechávám podvečerní představení u klíčové dírky. Je vulgární a nechutné hledět na poloobnažené maso nakynutých samic, toužících po šatech, které dělají šlank.

- Moc vám jdou, paní... pohádka...
- Víte, kolik mě stála látka?
- Udělala jste dobře...
- Šetřit na kvalitě se nevyplácí!
- Celé dny nejím a podívejte...
- Ale jděte, prosím vás! Co mám říkat já?
- Víte, co mi říká manžel?

To by mě zajímalo a to neslyším.

Je zbytečné se dívat. Znam z paměti okrouhle propoceně postranice podprsenek, narezlé chloupky v podpažích, promodralá stehna pod silonovým krajkovým směšně krátkých kombiné s nabitými zadky.

Hopsají na baculatých plochých nohou a rozvlní macaté hrudníky do překvapujících křivek, nacpávajíce poddajná holubí břicha a dosluhující kyčle do našpendlených futrálů. Jejich manželé taktně přесlýchají cenu a za odměnu se těší se svými přibývajícími majetečky. Fuj!

Odpuzuje mě to i láká. Populární příručky odmítám i s frotáží, sprchami, sportem. Poplácávám fiktivní majeteček a ten, radostně určený nad novým ohozem, mi rozjívěně poskytuje upoceně rozkoše.

Na prsa, ramena a hlavu pouštím studenou sprchu. Určité partie omývám zvlášť pečlivě, neboť následky při nedodržování hygieny jsou strašné.

Nezralý mozek ve zralém těle považuje všechny dospělé za vyrovnané otce a matky, bratry a sestry, omračující mravním soudružstvím, dospělými starostmi o nádherné šaty, imbecilní fotbaly, perfektní vozy, patrové vilky, kouzelné dovolené.

K čemu? Vy, kteří se obelháváte, podplácíte navzájem, lichotíte nadřízeným a blbě se chechtáte vtipům o policajtech, sami jen s opičímí reakcemi za volanty? Vy vševědové, vy manželé s milenkami po motelech a služebních cestách, vy střídmi požírači grilovaných kuřátek, vy důležití s aktovkami nacpanými důležitějšími lejsky, vy bezúhonní malí zloději velkých věcí, vy mě serete!

Třu se do ruda froté osuškou. Zapaluji cigaretu v jámě lvové a kouř foukám do světlíku.

– Štěpánku...

Konec poezie. Házím do světlíku půlku cigarety a modlím se, aby nic nechytlo.

– Doprovod' paní Hrdličkovou! A vem si baterku... promiňte, nesvítí nám světlo na chodbě... chyt'te se Štěpánka! Dobrou noc... tak za týden...

Drží se mě za rameno, nohama opatrně nahmatává schody. Baterka komíhavě přejíždí bezbarvé stěny. Ta dvě patra se mi zdají nekonečná. Funí mi do vlasů, několikrát se opře, když šlápne na vyšlapanější schod. Zábradlí drnčí. S úlevou za ní zamykám domovní dveře.

Kapitola VI

Čekám na inspiraci. Prý se to musí vychodit. Zvláštní. Většinu nápadů jsem odjakživa vyležel.

Kendy přešlapoval před domem.

– Máš ručník? – vybafl.

Zvedám blok a tužku, abych ilustroval účel setkání. Vyběhl po schodech a přinesl ručník a svoje náhradní plavky s prodřeným zadkem.

– Ale chtěli jsme přece...

– Právě proto! Doma budeme koukat v televizi na hokej. Potřebujeme inspiraci za každou cenu!

– Kam jdeme?

– Do sauny.

– Tam nejdu! Ty si budeš upevňovat zdraví a na mě půjdou mrákoty. Počkám venku.

– Nepočkáš! Ty tam totiž jdeme kvůli tobě...

Frotáž místo milování jsem si dovedl vysvětlit. Ale místo tvůrčí práce...? To mě mátl.

– Nerad se potím ze zásady. A teď se mám potit dokonce kolektivně?

– Kolektiv nebude. V televizi je hokej!

Nemělo cenu protestovat. Co si vzal do hlavy, za tím šel jako buldok. Mlčky jsme došli k bráně SAUNA T. J. SLAVOJ.

Rituál jsem si nedovedl představit. Nejsem fiňák, abych se mlátil březovými metlami a válel ve sněhu. Jsem Středoevropan, Čech s vrozenou nedůvěrou k věcem, jakými jsou jóga nebo sauna. Pěstovat takové importované požitky lze jedině s odpovídající duchovní průpravou a tradicí, s jiným myšlením, jinou filozofií. Pořádají ve Finsku nebo v Indii spartakiády?

– Nikam nejdu! – rozhodl jsem se.

– Nebudeš litovat, – přemlouval mě mnohoslibně. – Já jsem v tom hicu měl posledně úžasný nápady... Navíc budeme otužilí. Za pět korun.

Nebyl jsem nadšen, ale začínal jsem být zvědav. Nebýt Kendyho, kdo ví, jestli bych v životě poznal požitky, po nichž jinoch zraje a stařec mládne.

– Řeknu ti, co bych potřeboval. Ženskou! A ne saunu.

– Pojd'! Je to skoro stejný.

Zmatený jeho agitací a příručkami o pohlavním životě, kráčel jsem vstříc napůl statečně a napůl s obavami tomu, jak jsem se bláhové domníval, zvláštnímu druhu orgasmu.

Kendy vzal za kliku.

– Rád bych tě upozornil, že správcem je tu Balík!

– Ten z divadla?

– Jo.

– A hraje na housle? – lekl jsem se.

– Minule nehrál. Nezapomeň, že potřebujeme obsadit vodníky.

Klesali jsme hloub do dusně vlhkého ovzduší.

– Počítám i s tvou pomocí..., – stačil ještě říct.

Otevřely se dveře. Vítal nás obrovitý Balík v bílých kalhotách a tílku, s korkovými pantoflemi na nohou. Chlupy na ramenou mu svítily proti světlu jako svatozář. Ovanul nás rafinovaný pach pánské kolínské, vůně, jako když se zpotí kočí.

– Právě jsem to zapnul. Asi před hodinou! – zazpíval Balík. – Dnes, říkal jsem si, dnes přijdou jen praví saunaři. V televizi je hokej. – Strčil nás do šatny a odemkl skříňky.

– Budete tam sami! Máte ideální možnost odreagování... Cenné věci si dejte do skříněk nebo ke mně do kanceláře. Ideální podmínky, jedinečná možnost relaxovat... tudy račte! Vemte si jen mýdlo a ručník... Relaxace v dnešním uspěchaném světě, plném frustrací a stresů, shonu a napětí znamená...

– Kam si mám dát brýle?

– Nechte si je zde. Pálily by vás. Brýle do potní místnosti nebrat! – Odhrnul modrý závěs. – Relaxace znamená... tady se osprchujte!... právě dobrodiní. Teplo, chlad, horko, mráz, žár a led vám umožní odreago-

vání, jaké může poskytnout hladovému jídlo, žíznivému doušek, básníkovi čistý list papíru, neukojenému žena.

Kendy na mě významně pohlédl. Došli jsme ke sprchovým boxům.

– A jen pravidelnost zaručí duchu i tělu rovnováhu a nadhled nad problémy, jež se budou transformovat ve směšné nicotnosti a zůstanou jimi i tehdy, až osvěženi a plni ukázněné energie opustíte tyto místnosti. Hygiena, kultura a jasná mysl je naše krédo. Sauně zdar a plavky dolů!

Zdráhavě jsme odložili plavky a osprchovali se. Balík zmizel za železnými dvířky a vzápětí se zvýšil vzdálený hukot, přítomný už od počátku.

Vrátil se a rozjařeně oznamoval našim bílým zadkům!

– Báječný... sto stupňů... pohádka! Vytrít do sucha a do potní místnosti! Ručník kolem pasu, prkna jsou rozpálená. Necourat se a vydržet! Musíte mít prohráté kosti... kosti, povídám, jinak vám ve vodě bude zima. Hotovo?

I bez brýlí jsem zaznamenal, že sauna pod Balíkovou péčí vzkvétá, zatímco kulturní stánek vzpomíná tiše pod nánosem prachu na své lepší časy.

Balík otevřel dveře s nápisem POTNÍ MÍSTNOST a vstrčil nás dovnitř. Vedro na mě padlo jako houně. Vyšisované, suché, sterilní teplo. Před zavřenými dveřmi stál na širokých podstavcích golem Balík. Bílá hromada masa porostlá černými chlupy. Eunuch hlídající harém, kde jsem odsouzen k udušení.

– Sedět klidně! Nepohybovat se! Ručník pod sebe! Dýchat pravidelně, nemluvit!

Odevzdaně jsem se posadil na první stupínek. Kendy trůnil na nejvyšším a blaženě hekal. V nose mě štípalo jako při dvacetistupňovém mrazu.

– Sauně zdar! – Balík se postavil do pozoru, provedl čelem vzad, otevřel dveře, které vpustily několik loků čerstvého vzduchu, a zmizel. Závora zapadla, ale dala se otevřít zevnitř. Teplal jsem a malátněl.

– Dovedeš si představit, co nám bílkoviny v mozku dělají za divy? – vydechl Kendy.

– Jak se bránějí denaturaci... nebo čemu.

– A všechno připlouvá chaoticky, nahodile, jedno přes druhé a vznikají úžasný souvislosti...

– Jo. To se právě děje ve mně. Nádhera.

– Nádhera. Fakt.

Kendy se orosoval drobounkými kapkami potu. Co pór, to kapička. Kapky se slévaly v obrovská oka a z nich, díky malému povrchovému napětí, sjížděly těžké pramínky, spojovaly se ve stružky a mizely v nenalakovaném dřevě pryčny. Zavzdychal, rozprostřel ručník a položil se.

Následoval jsem jeho příkladu stále o dva stupně níž. Hédonisticky jsme se rozvalovali s pocitem, že krademe životu další z jeho utajovaných slastí.

– Víš, že my si tady uměle vyrábíme horečku? – ozvalo se shora.

– Ted' mě to taky napadlo.

– Jak se cejtíš, když máš pořádnou teplotu?

– Mám dlouhý ruce a nohy a jako by mi nepatřily...

Převalil se na bok. – A nečteš verše?

– Jak můžu číst verše, když jsem pod peřinou?

– Prdlajs! Jestli se ti nezdá, že čteš z nějaký knihy krásný verše, který nikdy nikdo nenapsal. Jsou tvoje. Ty je vidíš, slyšíš, ale jen se probereš a teplota klesne, všechno zapomeneš.

– To mívám taky!

– No vidíš! A my si tenhle stav vyrábíme uměle...!

– Ty seš geniální...

Kendy se skromně a důrazně odmlčel.

– Nemluvit, pravidelně dýchat! – ozvalo se za závorou. – Musí se vám prohrát v plicích krev... a kosti!

– Co má pořád s těma kostma? – zahekal Kendy a obrátil se na břicho.

– Ticho, prosím, pánové! Prožívejte to...!

Padla na mě únava, zmlknul jsem docela rád čekaje, kdy začnu číst verše. Vnímal jsem hukot elektrických kamen a sálavé teplo navrstvených kamenů. Občas zapraskal dolní stupeň pode mnou nebo horní pod Kendym.

Vtom se zvedla závora a Balík se pomaloučku protahoval „škvírou“ ve dveřích. Několikrát jsem lačně zalapal po vzduchu. Správce se zabalil do prostěradla a oslovil nás:

– Ještě jednou vás vítám ve chvíli, kdy máte za sebou první očištné minuty. Všednost jste nechali za dveřmi a váš mozek, deptaný celé dny a noci hlukem, popílkem, řečí, hudbou, cizími myšlenkami a jinými zbytečnostmi naprosto k životu nepotřebnými, je s to obrátit se k vlastním hodnotám. Mobilizuje depo nastrádané za život, a právě tato soběstačnost nás v těchto několika krychlových metrech překvapuje a posiluje naše sebevědomí. Potenciály mezi pravou a levou polokoulí se vyrovnávají, zbavujete se bolestí hlavy. Potem z vás odcházejí šťávy zla, sváru, závisti a násilí. Duše je naivní, nezranitelná. Zbaveni bolestí střev a zubů, trudovitosti kůže a katarů trubic odevzdáváte špatné a přijímáte dobré v nejdemokratičtějším chrámu, jaký kdy lidé postavili. Tady jsme si rovni, mistr i ministr.

– Amen! – řekl Kendy, vstal a potácel se ke dveřím.

– Zde není místo pro laciný humor! Vaše poznámka svědčí o tom, že ještě nemáte prohráté hlavové kosti! – Balík se protáhl ven, rychle zavřel a držel závoru zvenčí.

Mráкотně jsem vstal a se splihlými vlasy a s těžkým ručníkem nasáklým potem jsem se snažil otevřít. Balík nepovolil.

– Ještě vám dávám čtyři minuty pro vaše dobro. Potom mi poděkujete. Žádnou námahu a nekřičet!

Ulehli jsme na dlaždičky a sáli vzduch skulinou pod prahem.

– Hajzl! – šeptal Kendy s kapičkou u nosu. – Ten hajzl! Ten bude hrát vodníka, i kdyby byl hluchoněmej... a donutíme ho zpívat! Za tenhle horor mu to postavím politicky a nevykrouť se... a bude hrát třeba i ten Poem na jevišti... mrzák! – Zabouchal na dveře:

– Votevři, nebo to vyrazím!

– Pane Balík, prosím vás..., – přidal jsem se agonálním hlasem.
– Ještě minutu a půl, chlapci, – zaznělo sladce ze světa za dveřmi.
– Ta minuta a půl ti přijde draho! – sípal Kendy do skuliny. – Takový morbidní nápady může mít jen vygumovanej, vykastrovanej a tlustej eunuch Balík... slyšíš? – zařval. – A stejně neumíš hrát na housle, ty srabe! – dodal bezmocně.

– Deset, devět, osm, sedm, – odpočítával Balík poslední sekundy našeho utrpení, – šest, pět, čtyři, tři, dva, jedna, ven!

Závora povolila. Kendy šel sám, mne Balík směřoval masitými dlaněmi.

– Pozor! Tři schůdky, – varoval otcovsky.

Stál jsem na břehu řeky a přede mnou veliká díra v ledu. Napadlo mě, že otvor je vysekán kvůli rybám, aby měly vzduch.

– Nadechnout! – slyšel jsem upozornění. Sotva jsem stačil poslechnout, sletěl jsem, důrazně postrčen, do ledové vody. Kendy žuchnul těsně za mnou.

Přestal jsem snad existovat.

Vystrčili jsme hlavu zároveň a několika tempy dosáhli žebříku. Balík stál na břehu. Čekal jsem, že mi šlápne na prsty a skopne zpátky do vody. Ale galantně nám podal ruku a pomohl na břeh.

– Tak co, jak je?

– Báječně, – koktal jsem radostí a zakoušel neznámý pocit chůze bosýma nohama po sněhu. Kouřilo se z nás. Kendy se opřel o osiku na břehu. Chvilí jsme vstřebávali novost zážitku. Příjemně se mi točila hlava způsobem, který má daleko do závratě a ještě dál do všední stability. Uvědomoval jsem si svůj život ne jako filozof, tázající se po jeho smyslu, ne jako vědec, hledající jeho původ, ale jako majitel laboratoře, řízené podle algoritmu, jenž ho nezajímá.

Brzy mě zábla chodidla. Mlčky jsme se domluvili a vešli zpátky ke sprchovým boxům.

– Je to lepší než spartakiáda, – přiznal jsem se, – ale otupuje bojovnost, a nevím, jak přesvědčíš Balíka, aby vzal tu roli?

– Zde, prosím, – ozval se Balík. – Tak, hoši, ještě dvakrát zopáknout a už vám dávám chladit pivo. A nezapomeňte... hlavně kosti! Kosti! Tak šup, šup!

Podstoupili jsme ještě dvakrát rituál blažené slasti.

Vychlazené pivo jsme popíjeli rozvaleni na lehátkách a zabaleni do prostěradel. Za celou dobu mě nenapadlo vůbec nic.

Balík se přesunul k nám, funěl, těžce hýbal kýty, usedl na dojačku u dveří a míchal si kávu.

„Jó, kdepak sauna... Co je proti ní umění nebo sport? Takové spojení požitků ducha a těla... ojedinělé! – usrkl a hlasitě polkl. – Jsou kraje, kde by tam nikdo nevlez. Ale kdo z jejich obyvatel je otužilý fyzicky i duševně? Takoví Taliáni třeba? Já to tady v létě zavírám.

– Víte, co je mi divný, pane Balík? – Kendy postavil prázdnou láhev od piva pod lehátko. – Že vy, takovej znalec umění a virtuos, tu nehrajete na housle?

– Víte, že jsem se pokusil? – ožil správce. – Dokonce jsem pokus publikoval v časopise Sauna, ale brzy jsem toho nechal. Horko a vlhko... zkrátka, věčně jsem je měl rozladěný. Však vám to nemusím vysvětlovat, pane Königsmark, vy jste taky muzikant.

– Ale muselo to bejt romantický, – fantazíroval jsem. – Ženy se potí, vzdychají, vy za závorou Poem, ženy do vody, vy na břehu, housle pod bradou... měsíc ve vodě... ojíněné vrby... štíhlá silueta smyčce proti obloze...

– A jak jsem vylez ven, rupla struna. Pravidelně, – postěžoval si Balík.

– Vy jste dával těm stradivárkám zahulit! – pokáral Kendy správce.

– Mně se to líbí, – oponoval jsem. – Je vidět, pane Balík, že jste kumštýř každým coulem. Hrajete prostě s láskou. Myslíš, – obrátil jsem se na Kendyho, – že by nějaký profesionál hrál v sauně? Jen tak? Zadarmo? Pochybuju.

Balík, polichocen, zapomněl srkat kávu a v místnosti se rozhostilo ticho.

– Takhle se zapálit pro věc dokáže jen amatér! – kul jsem železo. – Jen ten je schopen rozdat, co umí, bezprostředně, bez všelijakých smluv,

termínů, tajemníků a záloh. Nekalkuluje, nechytračí, nesmlouvá, nedělá drahoty. Je svůj, zemitý, upřímný. – Zmlknul jsem a upil.

Kendy pochopil, že nastal čas verbování. Ne toho primitivního, kdy oběti, ať z trucu, či z neštěstí, nezbyvá nic jiného než nabízený akt přijmout. K nám přijde oběť sama, kategoricky puze osudovým posláním. Vnitřní imperativ stačí maloučko požívit, zahrát na strunu ješitnosti a nastínit perspektivu splnění nějakého tajného osobního přání.

– Jenom takové umění má budoucnost, – rozvíjel jsem teorii.

– Bezpochyby, přidal se Kendy. – Proč myslíte, pane Balík, že u nás nejsou profesionální sportovci?

– Já se o sport moc nezajímám, – krčil správce rameny a provinile omlouval neznalost.

– Protože za peníze srdce na hřišti nikdo nenechá!

– A s uměním je to stejné! – potvrdil jsem neomylně. Základní téma bylo vyřčeno.

– Rozumím-li vám dobře, – škrábal se Balík na prsou, – spěje umění od profesionality k amatérismu...?

– Bezesporu! – přikývl jsem důležitě.

– Takový malířství nezkažený poučkama... to je báseň, – rozplýval se Kendy nad naivním uměním.

Shodli jsme se, že peníze kazí charakter a umění bez charakteru je jen odvar.

Pozoroval jsem Balíka, kdy pochopí, že od něj něco chceme. Ale nic. Tvářil se akademicky, horlivě přikyvoval a zvedal dolní ret. Souhlasil se vším. Když se podíval na hodinky, nemohli jsme váhat.

– Zkrátka, pane Balík, potřebujeme vás. To, že jsme vás objevili, je prozřetelnost. Najít dneska člověka se stejným názorem... – zvedl jsem beznadějně ruce nad obtížností takového úkolu.

– Myslíte, abych vstoupil do toho vašeho spolku? – zvedl hlavu. – Co studujete?

– Lucernu.

– Ale já jsem na mlynáře moc starej...

– My chceme, abyste nám zahrál jednoho vodníka, – řekl jsem klidně, abych ho nepolekal.

– Toho, co jede po tý schovance, – specifikoval roli Kendy.

– Pohádkovou postavu... hm... – Rychle vstal a odnášel hrnek od kafe, aby zakryl slzy dojetí. – Víte, že v divadle správcuju patnáct let a ještě si na mě nikdo nevzpomněl...? – Vysmrkal se. – Děkuju vám, hoši. Já jsem hrozně citlivej člověk. Proto jsem se taky neoženil... Udělali jste mi radost. Doufám, že se mnou bude pan režisér spokojenej, co myslíte? – strachoval se.

– Určitě! – ujistil jsem ho.

S Balíkem jsme se rozloučili jako s přítelem, jehož přátelství nevyvěrá z nějaké pochybné a náhodné známosti, ale z nejvnitřnějšího přesvědčení o správnosti společných názorů na podstatné a složité otázky o uspořádání tohoto světa.

– Sauně zdar! – křičel za námi do tmy.

A já dodal potichu: – A plavky dolů, hoši...

Interludium

Mám před sebou tužku a blok. Prázdné listy, zvlhlé saunou, pomačkané kapsou bundy.

– Poslouchej! – upozorňuje Kendy. – E dur, optimistickej akord. Hanička, výstup sedmý se Zajíčkem. Strana dvanáct, listuj!

Listuji Lucernou na desce klavíru. – Tady zpívá: když po třetí ťali, dřevo promluvílo...

– Ale... když po třetí ťali, – pitvoří se Kendy. Tady bude Hanička zpívat. V E dur. Pak si Zajíček postěžuje na školu... že je přesporní a dojíždí sem tam... no, ta suplika...

Nacházím stránku. – Pomni jenom, že jsem kvočna tvoje, která má kuřátek osmdesát dvě..., – slabikuji v šeru.

– Rozsviť! To tam taky bude?

– Blbost! Plánuju duet. Hanka zazpívá svou nevinnou píseň a Zajíček si postěžuje na poměry ve škole... kontrast, chápeš? Tu supliku bych potřeboval co nejdřív. Zkus to!

– Vyloučeno! Musím se soustředit.

– Ale rychle, nemáme čas. – Kendy rozehrává motiv ve svižném rytmu, lehký, dovádivý. Přechází do mezihry, podbarvené trochou sentimentálního popsmutku. Váže akordy, zajímavým přechodem se vrací do E dur, čeká. – Stěžuješ si na školu... To ti dělá takový obtíže? Vzpomeň si na ředitelku, když lamentuje... no...

– Jasnosti! – oslovuji ponížene kněžnu a postupně narůstá moje sebevědomí. – Osnovy jsou neúprosné, nemáme barevné křídly... dvakrát jsme v tomto roce měli ve škole vši...

– Výborně! Jedem!

– Tři žáci propadnou z češtiny, dvě uklízečky odcházejí na mateřskou, Hanousek zlámal pravítko...

Druhou sloku Kendy podtrhuje triolami v basech a zvyšuje dramatické napětí.

– Jasnosti! Na chlapeckém záchodku nejdou otevírat okna. Je tam zápach. Chlapci chodí na dívčí. Máme jeden primát. První koedukované školní záchodky – zatím ve stadiu experimentu. Výbor SRPŠ celý pokus předběžně schválil a zahrnul do plánu mimoškolní činnosti pod bod: výchova k rodičovství. Dětem se to líbí. Hanousek nenosí svačinu a loudí...

Kendy hraje a tiše se usmívá společným záchodkům.

Přidávám sloku o nepravdělném doručování periodického tisku, o nedostatku materiálu na nástěnky, o nemocných dětech kolegyně a o Hanouskovi, který se o přestávce chlubí, že měl pohlavní styk.

Máme text. Sice jen mluvené slovo do hudby, ale díky i za ně. Domů si odnáším japonský kazetový magnetofon a jednu kazetu, kterou mám nakecat celou. On už si něco vybere.

Do malého mikrofonu namlouvám nápady bez ladu a skladu, jak se vybavují na rozhraní spánku a bdění, kdy se básníci převalují, děti létají, věrné manželky milují a paní profesorka Schindlerová dostává záchvaty.

Řeku přebroďíš
hlínu oklepeš
projdeš blaty
Až ti stokrát uschnou šaty
dáš se po kolejkách
nebo zkratkou přes úbočí
Přejede tě vlak
o žních požár spálí
Slepým okem bez obočí vzhlédneš do oblak
a v dáli uvidíš dům
kde bydlí moje láska
Pozdrav uctivě a hlasem laskavým vyříd'
že se večer zastavím

Chce ze mne vymáčet to nejušlechtilejší, k čemu našel cestu. Jenomže dnes už ne, milý Kendy. Dnes mám večer věnovaný populárně naučné literatuře pro dospívající hochy. Co víš o svém těle? Brnkáš. Ale přečíst si kapitolu o upoutání a lásce nebo o oplození tě nenapadne. Jsi jednostranný alfabet s absolutním sluchem. O nesestouplých žlázách nemáš ani ponětí. Máš vůbec sestouplé žlázy?

U některých chlapců nejsou obě zárodečné žlázy ve vakovitém šourku!
Jen si brnkej, brnkej...

A víš, že se nesmí spát příliš mnoho?

Je-li spánku příliš mnoho nebo následuje-li po něm povalování na lůžku, nebývá to k ničemu dobré. Leckdy pak bývá člověk zlenivělý nebo se zbytečně pohlavně vydražďuje. Také teplé přikrývání nebývá nejužitečnější; někdy stupňuje pohlavní dráždivost, jak již byla zmínka ve stati o polucích.

Teple se přikrývám, aby mi nikde nefoukalo. Myslím na všechny ženy světa a spím jako batole, poluce nepoluce.

Ráno si matka stěžuje, že naposled jsem mluvil ze spaní, když mi bylo osm let, a jestli bych zase neměl brát ty prášky?

Kapitola VII

Ředitelna ve škole byla zařízena s dosažitelným vkusem. Umění zastupovaly tři reprodukce s inventárními čísly a jedna sádrová busta. Goghovy Slunečnice, Špálův Mlýn na Vltavě a Grusova pravítková vesnice nenapovídaly nic o vlastním názoru obyvatelky na výtvarné umění. Mánesova Josefína, tato česká paralela Mony Lisy, oblíbené dílo nebožtíka ředitele Dušánka, zmizela. Nynější vládkyni se zdála nemravná.

Stáli jsme skromně na koberci a očekávali mytí mozků.

Ředitelka měla vyholené obočí a náznak kníru pod nosem. Přemýšlel jsem, proč se holí tak nepochopitelně naopak. Konečně se odhodlala k proslovu.

– Je tu jistá záležitost, kvůli které jsem vás nechala zavolat...

Na stole zazvonil telefon.

– Gymnázium Josefa Jungmanna, – ozvala se Kafková tónem, jaký se ve filmech hlásí kriminálka. – Prosím? Jsou právě u mne... oba. Königsmarka? Ale opravdu výjimečně. Žáky ze tříd voláme jen v případě naléhavých rodinných záležitostí, chápete? Předám. – Nabídla sluchátko Kendymu a zapnula ampliónek vedle telefonu.

– Čermáček, – zahlaholil ředitelnou hokynářský hlas Bella Marii.

– Königsmark, – řekl Kendy.

Ted' nám sdělí, že to položí, napadlo mě, ale Bella Maria drmolil:

– Pane Königsmark! Stalo se jisté nedopatření... faux pas a já opravdu nevím, jak jsem v tom chvatu minulé pondělí mohl opomenout... zkrátka nemáme vodníky! Já tomu nemohu ani věřit... to nejsou malé role. Mám je ve svém výtisku polité nějakou omáčkou... ha, ha... tak jsem je prostě nečet... byli tam vůbec?

– Nebyli, rejžo... zatím, – přiznal Kendy do ticha.

– Heleďte! Zatím mě nezajímá. Je to neseriózní. A jestli mi chcete navrhnout, že je budete promítat na plátno nad scénou a k tomu hrát na loutnu, tak to pusťte z hlavy. Já je potřebuju živé! Rozumíte? Sežeňte

mi do pondělka dva hastrmany, jinak funkci položím! Nazdar! – položil telefon.

Ředitelka se tvářila přísně a vážně jako svědek rozhovoru dvou agentů tajné služby. Vypnula ampliíonek.

– Prosím vás, co je to za člověka ten soudruh Rejža? Škole není lhos-
tejně, s kým se žáci stýkají...

Chtěl jsem jí objasnit osobnost Bella Marii co nejstručněji, ale přemýšlela už o něčem jiném. Pohrabala se rozčileně v šuplíku a zamávala mi před nosem povědomým papírem.

– Čtěte! – nařídila.

...ta provoněná garsonka
se sladkým pachem plynu
Kde jen tvých vlasů fazónka
mi kořenila slinu
Kde ruka chtívá protestů
se ptala řader na cestu
k nedočkavému klínu...

Stydlivě jsem mlčel. Kendy mi četl přes rameno a uznale kýval, spokojen, že vsadil na správného koně.

– Psal jste to vy?

– Ano... tedy...

– Tedy psal! Nebudu se vás ptát, odkud máte ty zkušenosti, – uložila papír do zásuvky, – ale mám za to, že na bohémský život máte dost času. Musíte dávat přednost jiným zájmům, jiným povinnostem. Znáte jen tu odvrácenou tvář umění... pozlátka. A to působí na mladého člověka bez zkušeností velmi lákavě. Ale především práce formuje umělce a on ji. Vy o tom ještě nemáte představu. Nám se letos hlásí dvanáct děvčat na AMU! Ze dvou tříd! Co s tím budeme dělat? – Šmatlala mezi oknem a dveřmi, mezi bustou a obrazy a rozhazovala bezradně rukama, tázavě na nás hledíc, jako bychom jí my mohli poradit, co má dělat.

– Vy už máte vybráno?

– Ne, prosím, ještě ne, – přiznali jsme zahanbeně.
– Máte nejvyšší čas... chlapci, chlapci... k čemu tíhnete?
– Já, prosím, nevím, k čemu tíhnu, – řekl potichu Kendy zaskočen otázkou.

– K naplnění odvěké touhy po zachování rodu, – šeptal jsem mu povzbudivě. – Neboj se, řekni jí to!

– Musíte se rozhodnout, Königsmarku...

Kendy mlčel.

– K věčnému tajemství lásky, přirozenému výběru partnera, k podmínkám sblížení... svěř se soudružce ředitelce! – radil jsem škodolibě.

– Vy byste měli mít představu o své budoucí práci... o postavení v životě... ve společnosti... znát svoje schopnosti... vědět, co vás zajímá enormně...!

– Řekni jí, že tě enormně zajímá bránění početí...

– Já nečtu pochybný brožury za pět korun! Drž hubu! – syčel Kendy. Kafková roztála, domnívající se, že probudila zájem.

– Nebojte se! Mluvte nahlas...

– Ale, tady Šafránek potřebuje na WC, – mstil se Kendy.

– Prosím vás, Šafránku, nejsme v první třídě...

– Já to vydržím! – uklidnil jsem ji.

Jedním z největších umění v mládí je ovládnout výraz pozorného naslouchání dospělým. A ten jsme právě nezvládli.

– Divím se vám, chlapci. Jestli jsem vše dobře pochopila, chystáte divadlo. To je chvályhodné, jistě! Ale nezapomeňte, že slovo na jevišti je pochodeň... zbraň... závazek! Masy chápou jevištní slovo jako zjevenou pravdu. A vy se budete prostřednictvím umění obracet k masám! Jen takové umění, které vzaly masy za své, přetrvalo desetiletí i staletí, stalo se součástí našeho kulturního fondu a posilovalo národ v dobách nejhorších, kdy úpěl... a tak dále. Mějte na paměti, že i Jiráskův odkaz je určen masám...

– Širokým masám, – upřesnil jsem úslužně.

– Správně! Umění zapaluje, boří přehradu mezi starým a novým, silou slova a myšlenky vtiskne do ruky i zbraň, aby opustilo pomyslné regály zaprášených knihoven, vyšlo do ulic, jako součást...

– Nedílná součást, – napověděl jsem.

– Nedílná součást, – opravila se Kafková, – splynulo s mohutným proudem...

– Určujícího toku dějin! – dokončil jsem logicky.

Klavír v ředitelně kakofonicky rezonoval, Spála modral závistí, Grus se protínal v nekonečnu a sádrový Fučík na nás spiklenecky pomrkal, v očích více života než za ředitelčinými brýlemi.

– Havlíček, Černyševskij, Petöfi! – vykřikla ředitelka.

– Jevtušenko, Nezval, Apollinaire, – oponuji tiše a důrazně.

– Gellner, Orten, Neumann! – pokračuje neochvějně.

– Mácha, Villon, Byron...

– Hořejší, Šrámek..., – vzpomíná.

– Taký Šrámek..., – už nevím.

– Jsem ráda, že jste mě pochopili. Doufám, že dostanu volňásky, – dožaduje se neomaleně. – A co vy hrajete?

– My moc nehrajem, – vysvětluje Kendy. – Já skládám hudbu a zahraju si Zajíčka a Štěpánek nám píše texty.

– Vy, Šafránku? Doufám, že tohle, – ukázala prstem na šuplík, – nepatří do hry...?

Zčervenal jsem.

– Mohl byste mi dát něco přečíst? – zvedla vyholené obočí. – Velmi ráda bych... pouze stylisticky... abyste mi špatně nerozuměl... já sama jsem kdysi...

– Radši ne! – odmítl jsem příkře. – Obávám se, že by moje verše nesplynuly s mohutným proudem určujícího toku dějin.

Zprísnila tón: – Já jsem to tak samozřejmě nemyslela! A vaše ironie není na místě. Jsme pořád ještě vaši učitelé, máme za vás odpovědnost. I vaše záliby mimoškolní jsou zásluhou školy, všeho, co se zde dozvídáte a co pak sami budete rozvíjet v životě. A je to tím potěšitelnější, jestliže to rozvíjíte už nyní. Proto jsem si vás také dala zavolat. Mám ra-

dost, že se netouláte po hospodách a nevyhledáváte pochybná dobrodružství s děvčaty... i když... – Významně se na mě podívala.

Po celou dobu monologu jsme se tvářili chápavěji a radostněji, úměrně tomu, jak byla zaplňována bílá místa v nás.

– Můžete jít a zlomte vaz!

Vyšli jsme na chodbu a ochotně zavřeli dveře zvenčí.

– Už jsem se lek, že nás pro štěstí poplive! – děsil se Kendy.

– Nemusels jí troubit, že píšu texty!

– Proč ne? Má o čem přemejšlet. Připrav se, že na tobě bude mámit sbírku.

– To by byla inspirace... Kde se dneska sejdem?

– Ve čtyři před domovem důchodců. Víš, kde to je?

– Vím. Ale nevím, co tam budu dělat. Nejdřív sauna, potom domov důchodců... zbejvá už jen kostel a nemocnice.

– Potřebujeme přece druhýho vodníka. Tam je nepřeborný množství materiálu. Mám od táty prima tip! Nezapomeň! A ne aby ses toulal po hospodách..., – napodobil ředitelku.

Domov důchodců stál uprostřed parku pětisetletých lip s jezírkem labutí. Labutě měly přistřižená křídla a na zimu byly zavírány do chlívku. Zámek kdysi patřil hrabatům Kinským. Parkoval tu polský fiat, s kterým jezdily sestry nakupovat proviant. Park byl smutně zasněžený, podřimující, prázdný. V oknech naskakovala organizovaně světla, jak kdosi procházel pokoji, rozzíhal a přál dobrý den k odpolední svatbě.

Goethe, G. B. Shaw, Chaplin ani Picasso v domově důchodců nikdy nežili. A Kendy tu chtěl hledat osobnost.

Prošli jsme průjezdem a po vyšlapaných schodech do patra s neznámým pachem staré tělesnosti. Na konci schodiště stála bílá sestra v zástěře, s červenýma rukama a s hlasem zvyklým poroučet.

– Co si přejete, pánové?

– Dobrý den, – pozdravili jsme.

– Jdete navštívit příbuzného?

– Ne... totiž... mohli bychom mluvit s panem Valeriánem?

– Máme zde dva Valeriány. Měli jsme tři, ale jeden včera zemřel. – Říkala to, jako kdyby odjel na dovolenou. – Kterého hledáte?

Určitě hledáme toho mrtvého, při naší smůle... Ale Kendy se nenechal deprimovat.

– Hledáme Valeriána Adolfa. Byl původně učitelem a pak dělal tady na zámku topiče.

– Ještě dělá. Ale není zaměstnancem. Žije tu jako ostatní. Nevím, jestli bude přítomen. Může vycházet a často bývá v restauraci naproti. Počkejte chvíli, podívám se!

Křesla na chodbě byla čistá, ale sedat se nám do nich nechtělo. Za vším jsme tušili konečnou bez obrátky. Ti, kteří zde dožívali, nepostrádání a nepoznávání, se uzavřeli do vzpomínek. Občasným projevem jejich vztahu k přítomnosti byl banální vtípek k personálu. Tehdy se jim kalně zablýsklo v duhovkách s šedým okružím, aby se znovu ponořili do tajemné džungle záhadných funkcí svých mozků.

Sestřička se vynořila za sloupem.

– Pojd'te se mnou! Šustila škrobeně po parketách. – Vytočili jsme šest rohů, dvakrát jsme vystoupili po schodech a jednou sestoupili. Na konci labyrintu zaklepala na typizované dveře, kontrastující s bohatým obložením stěn. Otevřela a vešla první. My váhavě za ní.

– Pane Valeriáne, máte návštěvu! – řekla hlasitě.

Dědek stál u okna, na hlavě kulicha moderního před třiceti lety. S gestem španělského granda nám nabídl židli.

– Když půjdete ven, dejte klíč na vrátnici! – připomněla sestra.

– Neboj se, Vincko, na peníze jsem vopatrnej.

Odešla, ani nemrkla.

– Sestra Václava, – sděloval nám. – Má mě ráda. Zavedl jsem zlepšovák. Pořád hubovala, že když jdeme na velkou, umažeme záchod. Tak dávám na dno mísy papíry, a když spláchnu, sjede všechno i s papírem a hajzl je vyčištěnej. Dám si postup patentovat.

Měl jsem chuť se zasmát, ale mohl by se urazit.

– Šafránek, – uklonil jsem se.

– Königsmark, – představil se Kendy.

Dědu představování nevzrušilo.

– Vy jste z óenvé? Žádal jsem příspěvek k důchodu. Nemůžu chodit... Mohli by mi dát dvě stovky... Pešek je má a taky chodí... znáte ho, ne?

– Známe, – řekl Kendy s vážnou tváří – Chodí Pešek okolo...

Znovu jsem musel potlačit smích. Když šlo o peníze, ztrácel děda okamžitě smysl pro humor.

– My nejsme z ONV, pane Valerián.

– Mně se můžete svěřit... nedáte, nedáte. Kvůli dvěma stovkám se všeset nebudu.

– Musíte zajít k doktorovi! – poradil jsem mu.

– Nikdy! – zvedl ruce. – Jednou mi operovali předstojnou žlázu. To mi stačí. Doktoři dovedou vymyslet akorát Papinův hrnec, gilotyňu, Šerloka Holmesa a Višňovej sad.

– Kde to sebral? – divil jsem se šepem.

– Kde by to bral? Byl učitelem. Už se mu plete jedno přes druhý...

– Ani bych neřek, že se mu to plete.

– Ke mně až přijde doktor, už bude moct jen smeknout! Jdem!

Vyšli jsme na chodbu. Valerián zamkl na dva západy a skotačil čile kolem rohů a po schodech pod bronzovými lustry. Klíč na vrátnici neodevzdal a namířil do restaurace naproti zámku. Sotva jsme popadali dech, když zvedal sklenici.

– Mají tady dobrý pivo! Každý lok kroužkuje!

Obřadně jsme upili. Kendy se rozhlédl a zapálil si. Já rovněž. Děda kouřil krat'asa. Kromě nás nebyl v hospodě nikdo.

– Letos bude dlouhá zima, – poznamenal důležitě.

– Jak jste to poznal?

– Nijak, – mávl rukou. – To se jen tak říká... Třeba bude teplo... – Konverzoval lehce a uvolněně. Podle všech pravidel by měl přejít na otázku úrody.

– Letos bude dobrá úroda, – zahlaholil.

– Hlavně řepka, – přikyvoval Kendy, ačkoliv si řepku představoval jak malou řepu.

– Myslím, že mi ten příspěvek dají. Něco na ně mám! – Vytáhl z náprsní kapsy pomuchlaný loňský výtisk okresních novin s datem 10. května, kdy městem projížděl Závod míru. – Černý na bílém! – ukázal článek na poslední straně, kde pod titulkem „Chromý stařec neváhal přivítat posly míru“ stálo: nemocný stařec zavinil pád vedoucí skupiny, když v nestřeženém okamžiku přecházel vozovku u hotelu Pošta. Pořadatelé již nemohli nehodě zabránit. Po výměně kol několika závodníků a ošetření obvyklých odřenin pokračovala celá vedoucí skupina v etapě bez výraznější časové ztráty. Vážněji zraněn nebyl nikdo.

„To jsem byl já! – přiznal se hrdě. – A stojíš tu chromý stařec! A když je to v novinách, tak je to na betón! Zvopáknout, Kadlíků, – požádal děda vrchního a udeřil prázdným püllitrem o porcelánový tácek.

Smutně jsme upíjeli a poslouchali řeči o penězích a pivu.

– Já jsem sirotééék, v Praze zrozenýý..., – zanotoval děda bez upozornění do hospodského ticha. – Já, pánové, jsem byl vychován na obci. U policajta, dej mu pámbu lehký vodpočinutí, vykořisťoval mě a bil. Tady do té hospody, – zaťukal na stůl, – jsem mu chodil pro pivo. Je nomže tenkrát tu měli jiný židle...

– Uteklo už hodně vody, co? – snažil se Kendy.

– No jejej... tenkrát, když vám někdo řek, že jde na ranní, tak jste nevěděli, jestli na šichtu, nebo na mši...

– Kácí se ti pivo! – strkal vrchní plným püllitrem do mého polo-prázdného a já musel rychle dopít.

– To je vobrat, – pochvaloval si děda.

– Takhle mluví vždycky, když si lízne, – vysvětloval vrchní. – Vodvedete ho domů?

– Proč ho mám vodit? Snad trefí, ne? Bydlí naproti.

– Von trefí! Ale nemůže na nohy. Eště jedno pivko a máte ho na krku...

– Kádličku můj..., – intonoval děda, jednou rukou tloukl vrchního do zad a druhou basoval na stole.

– Že by mu stačilo tak málo? – pochyboval Kendy.

– Von už měl tři ráno, jednoho ruma a jednu čistou. – Kadlík odešel vypláchnout sklo.

– Zvedneme se, co říkáš?

– Počkej, – odbýval mě Kendy. – Ten děda má sluch! Poslouchej! Mně se moc líbí... to by byl hastrman... nemusel by vůbec hrát. Náš táta říká, že byl jako ochotník moc dobřej...!

Děda se zvedl a odcházel na pisoár.

– Napíšeme mu správněj šanson..., – fantazíroval Kendy.

– Kam se poděl realismus?

– Nikam. Ten vodník moh bejt ve skutečnosti zrovna takovej.

– A co když se nám vymkne? Co pak?

– Vymknout se může kdekdo, do lidí nevidíš. Třeba se vymknu já nebo ty...

– Já už si připadám vymknutej.

– Tak vidíš, a seš mladej. A co chudák von...? Nějak mu šetrně naznačíme, že s ním počítáme, že nebude moc mluvit, a bude souhlasit! – přesvědčoval sám sebe Kendy.

– Jenom abys ho ukočíroval!

– Vodníky a mlynáře nacvičí major s dechovkou.

– S dechovkou?

– Co se divíš? Posádková hudba má stálý posluchače a je zárukou vysoké návštěvnosti.

Dechovku jsem odjakživa nesnášel. Ted' jsem se na ní měl podílet.

– Dechovka je ohraničená jako puntík. Nikam nemůže, nic neříká, je kulatá, přesná, bez fantazie...

– Počítám asi pět písniček s dechovkou.

– Celý puntíkový šaty... Děkuju ti.

– Dědula je velice inspirující osobnost. Bud'me velkorysí. Až budeš jako von, – ukázal palcem k záchodu, – budeš sobec!

– Mě inspiruje k tomu, že půjdu taky na malou.

V půli lokálu jsme se s dědou mýjeli.

– Chlapci! – zarazil nás rezolutním pohybem opilce. – Víte, kdo byl bezrukej Frantík?

Zavrtěli jsme hlavou.

– Já jsem ho znal, chudáka. Ten člověk nohama psal a maloval. Měl hroznou vůli...

Snažili jsme se pokračovat v cestě, ale chytil nás za ramena.

– A teď si představte, že Frantík si stříhal nehty na nohou...

– A co, – odsekl jsem. – Když maloval, tak si moh i stříhat nehty.

– No jo, – přemítal Valerián prostoupen záhadou. – Ale byla to pedikúra, nebo manikúra?

Přemýšlel jsem, proč si děda vzpomněl na bezrukého Frantíka právě na záchodě?

– Takovýhle bejčí nápady má pořád, – řekl vrchní za pultem. – nedávno se mě ptal, jestli dopis posílanej po poštovním holubovi musí mít známku.

– Myslím, že ne, – řekl Kendy unaveně.

– Jak to, že ne? – odporoval jsem. – Je to *poštovní* holub!

– No, prosím! – radoval se Valerián. – Studenti! Dej mi ještě jedno pivo a pamatuj si, že já se neptám na jasný věci, ale na problémy, na který jsem celej život neměl čas. Protože řešit palčivý problémy už dneska není záležitostí jednotlivce. – Ztěžka dosedl a povzdechl: – Je nomže tady není nikdy stmelenej kolektiv. Kadlíků, kácí se mi pivo...!

– Už ti nenaleju!

– Já jsem host, pane vrchní! – pokusil se o výhružný vztyk.

– Všimni si, – řekl jsem Kendymu, když jsme usedli i my, – že ho vůbec nezajímá, proč jsme za ním přišli.

– Je pozdě. Měli jsme se svěřit dřív. Teď ho potáhneme do zámku.

Děda se podezřele zakymácel.

– Vemte ho! – nařídil vrchní, vypnul kompresor a šel otevřít dveře.

Valerián seděl na tonetové židli jako vyklepaná prachovka. Tabákem načpělé sako měl vysunuté opěradlem vzhůru, navlhlé rty ševalily, na rozhraní opálené a neopálené části čela ležely těžké kapky potu. Na spánku tepala vinutá céva, nad ní řid'ounek vlásy, šedivé a bezbranné.

– Nevíte, jestli měl čepici?

– Nevím. Tady se mu neztratí! – popoháněl nás vrchní.

Kendy zaplatil piva. – To je dobrý...

– Neměl by si dát kafe?

– Kafe von nepije... tak dělejte! Za chvíli tu mám hosty.

– A co s ním máme dělat?

– Nic. Sestřičky už vědí.

Když jsme dědu vedli chodbou, práskal vrchní snaživě utěrkou a hygienicky obracel ubrus.

– Dědo! – zatřáslí jsme s Valeriánem. – Nespat! Jde se domů! Levá, levá, levá!

– Kdo to tam kráčí pravou?

– Levá, levá, levá! – skandovali jsme a potlačovali smích.

Děda šlapal jako mariňák a manšestrové kalhoty mu v rozkroku tvořily komickou řasu, podobnou té mezi palcem a ukazováčkem.

– Měl kulicha, – vzpomněl jsem si.

Děda zvedl hlavu a tiše nás upozornil, že ještě vnímá: – Von mi ho Kadlík schová... nebojte se, hoši...

Na špalkách dřevěné dlažby se rozlehla měkká ozvěna. Labutě áchly ve chlívku. V oknech do dvora poodhrnuly naškrobené záclonky zlé oči.

Děda se zastavil uprostřed nádvoří, rukou opsal obzor, poklonil se udivené renesanci a zahulákal: – Vítám vás ze služeb bůžích...

Kola pojízdných křesel se na okamžik zastavila, faldy záclonek zaujaly klidovou polohu. Děda byl právě vymazán ze seznamu těch, kdož si zaslouží království nebeské.

Chodbami nás vedl bezpečně a rutinně. Dlouho hledal klíč. Uložili jsme ho.

– Dejte mi víc pod hlavu... ták! Víte, hoši, lidé jsou dvojí, – pomrkvával zarudlýma očima. – Jedni, opírajíce se o kůru stromu a hledíce do kory, bytostně jsou spjati s přírodou a všehomírem. Druzí se chtějí jenom pohodlně poškrábat na zádech... podrazte mě trochu!... kde jsem přestal?... jo... vždycky jsem se počítal mezi ty první. Ale teď vidím, že jsem se jenom pohodlně škrábal. – Mohutně zívá a klapla mu protěza. Otočil se ke zdi a zamumlal: – Na kabát mi stříhli, než jsem se narodil, učím se ho nosit celý život. Čekají vás těžké chvíle... jó, mládí...

– Slyšels? – ožil Kendy. – Slyšels ten monolog? Vždyť říkám, že byl výbornej ochotník... ta paměť...!

– Houby! – řekl děda do zdi. – To mám ze sebe. – A chrupal s okázalostí alkoholiků a podivínů.

– Napíšeme mu vzkaz! – Kendy hledal papír a tužku, ale nic takového se zde nevyskytovalo. Děda si zřejmě všechno pamatoval.

Stáli jsme bezradně, když vešla sestra. Neřekla ani slovo, usedla na pelest, zvedla sladce spícího dědu, který se jí opřel o rameno, obratně mu svlékla sako i košili, zpod polštáře vylovila pyžamo a navlékla mu ho jako kojenci. Došlo i na kalhoty. Děda ve spodkách přestal chrochtat a usmál se ze spaní. Byl ohleduplně, ale rázně přikryt.

– Sestro, nemáte, prosím vás, tužku a papír?

– Co tu ještě chcete?

– Víte... my jsme mu vůbec nestačili říct, proč jsme za ním přišli.

– Já ho znám, – řekla mírněji. – Pojd'te!

V malé místnosti u schodiště nám půjčila dopisní papír s obálkou a plnicí pero.

Pane Valeriáne! Psal Kendy. Dovolujeme si Vás co nejsrdečněji pozdravovat od pana Königsmarka... – Co dál?

– Protože jste byl vždy platným a ukázněným členem ochotnického spolku, – diktoval jsem, – a jako takového vás znají i uměnímilovní občané tohoto města, nabízíme vám spolupráci na právě studované... počkej! Studované škrtni a napiš: chystané hře, tak! Jsme přesvědčeni, že prostřednictvím role vodníka Ivana z Jiráskovy Lucerny připravíte vděčně vzpomínajícímu publiku hluboký umělecký zážitek. První čtená zkouška je v pondělí v 17.00 v divadle Karla Hynka Máchy. Mladí členové souboru.

– Sestřičko, prosím vás, dopis mu předejte, jen když bude střízlívej...!

– Já to zkusím, – povzdechla.

Rozloučili jsme se a vyšli průjezdem na ulici. Rovnajíce myšlenky jsme si stále více a rádi uvědomovali, že tamten zvláštní svět, ten protipól porodnice, se nás dosud netýká.

Interludium

– Štěpánku...!

– Ano? – Žvýkám řízek a hnětu jazykem o patro bramborovou kaši.

– Včera byla na zkoušce paní profesorka Schindlerová...

– No... a?

– Měl jsi prý na nástěnce nějakou básničku?

– Ta toho nadělá! Je z divadla celá divoká.

– Kam chodíš na ty výrazy?

– Rozšiřuju si slovní zásobu četbou.

– Co to bylo za básničku? Pochlub se, – žadoní.

– Neruda, – odpovídám s kaší v puse.

Řízek je vynikající. Když se dosmaží, je třeba ho dát do trouby a podlít vodou. Je potom vláčný, nevysušený a...

– Říkala, žeš to napsal ty...?

– Jenom půlku. Půlku napsal Neruda a půlku já.

– Tomu nerozumím, – došpendlí látku a otáčí se.

– Podívej, – dojídám řízek. – Bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvádrů... to znáš z památníku. A já jsem k tomu přidal: zbavíme se tím břemene vyhledávání kádrů. To je všechno.

Matka slyší slovo kádr, vzpomene na tatínka, kterak byl svého času zařazen do kádrových rezerv podniku, a zpřísní.

– Víš, jaký bys z toho moh mít nepříjemnosti?

– Hádej, co se s tím epigramem stalo! – Odnáším nádobí do dřezu. – Ken- dyho táta ho vzal do fabriky a dal svému kádrovákovi v kanceláři pod sklo, aby si prej dovedl představit, jaký lehy bude mít v komunismu.

Na slovo komunismus reaguje maminka obvyklým způsobem.

– Ted' se uč a o politiku se nestarej!

Mám jí vysvětlovat otřepanou frázi, že i učení je politika?

– Taky mi říkala, že si moc všímáš Marcelky!

– Podle tebe je hodná holka...

– Taky že je. Ale pamatuj si: na politiku a na děvčata máš dost času, až něčím budeš!

Dost dobře nevím, v jakém pořadí. Zatím mě zajímá oboje. – Až si budeš vydělávat..., – napodobuji známé matčiny výroky.

– Až si budeš vydělávat! – dodává podle předpokladu. – Uživil by ses vůbec?

– Uživil.

– Jak?

– Poctivě.

– Co je to poctivě, podle tebe?

– To je... když nekradu.

– Ty myslíš, že stačí nekrást?

– U nás se užíví každý, – odbývám starosti, mající původ v šerém dávnověku první republiky.

– Každý trouba, chceš říct?

– Třeba.

– Ty jsi taky trouba, vid'? – snaží se mě pohladit.

Podrážděně uhýbám.

– Máš ji rád?

– Koho? Schindlerovou? – zlehčuji problém.

– Za to se nemusíš stydět, – vzdychne matka přistižena při vzpomínce a roztočí stroj. Květovaná látka padá v umných faldech na zem. Zastaví, zvedne páčku a otočí látkou kolem osy jehly. – Divadlo není nic pro tebe!

– Ale, mami, chodí nás tam třicet... dvě muziky... potom domů. Copak já mám čas...? – hledám slova, jež by ohleduplně vystihla podstatu věcí, na které nemám čas, i když bych si ho rád udělal.

– Pamatuješ, když jste chodili ze školky? Bylo vám pět let. Drželi jste se za ruce s Leoškem a s Marcelkou a u vrátek jste každý den přednášeli říkanku. Nevzpomínáš si? – Maminka zastavuje stroj a vzpomíná s dlaní opřenou o čelo. – Jak ono to jen bylo...? Už nevím.

Zavírám dveře a nechávám za nimi maminku s dlaní na čele, s apolitickými mapami stříhů, s bramboráky, kakaem a s řízky, s ložnicí o jedné stále ustlané posteli. Jsem syt.

Venku u popelnic teče jaro. Říkanku si pamatuji.

Ze školky jdu rovnou domů,
učitelka má mě k tomu,
bych se nikde netoulal,
pozdravení pěkné dal.

Nestarám se ani o politiku, ani o děvčata. Uctivě zdravím.

Kapitola VIII

Jan Nepomuk Voráč žil v Praze a v našem městečku pobýval jen o sobotách a nedělích. Vyžilého padesátníka, doprovázeného velmi pohlednou dívkou, jsem vídal nasedat do luxusního automobilu. Ona sedávala vzadu, ačkoliv podle všech stigmat již nepatřila mezi dítku.

Jistá zákaznice jednou vyprávěla máti, že je to jeho žena, o třicet let mladší, on je starej blázen, tyhle umělci, paní Šafránková, jsou pěkná sebranka. Matka řekla, že je fešák. Prosím vás, znala jste jeho první ženu? Ta už je snad v domově důchodců. Máti na to, že takovej je život, ženská je votrok.

Byl kmenovým textařem pražské skupiny „Víčka“ (dříve The Eyelids). Jediný odborník ve městě a okolí, jehož jsem mohl požádat o radu.

Zazvonil jsem u Voráčů. Budu-li vyhozen, zbude zase jen bolestné tápání a nejistota, průvodkyně každého umění, jež se rodí z bolesti, aby dávalo radost. Domkem voněl pečený králík na česneku.

Dívala se na mě mezi dveřmi jako na listonoše, výběřčího od plynu nebo jinou živou atrakci. Slušně jsem pozdravil. Mladý obličej, rovné vlasy, bez brýlí. Jeho žena. (Dříve his wife.) Parfém solidní. Zeptala se otráveně:

- Co chcete?
- Je doma, prosím, mistr?
- Jakej mistr? – protáhla přes žvejkačku.
- Mistr Voráč.
- Jo, manžel..., – dovtípila se. – Je a co má bejt?
- Mohl bych s ním mluvit? – snažil jsem se vzbudit slušný dojem.
- Jó, moment. – Přivřela dveře a houkla do bytu: – Jéňo!

Jéňa uvnitř huhlal, slyšel jsem sprchu. Vrátila se, pozvala mě dovnitř a usadila v manželově pracovně. Připomínala špatnou reprodukci krásného obrazu. Seděl jsem sám a uvažoval, proč nevolá na manžela Nepomuku.

Přišli spolu. Vypadal na padesát, s tím plnovousem, vypouklým bříškem-, v kalhotách na tělo. Ona měla upravenější vlasy a nad očima něco modři. Představili jsme se, usedli. Křesla se pohybovala podle všech os, jimiž je bylo možno pomyslně protnout. Nalili gruziňák.

– Já piju jen gruziňák. Ten seženete v Praze i na venkově. Nemusím střídat značky. Je to nepříjemné. Dáte si kávu?

Odešel postavit na kávu, vrátil se a zůstal stát mezi dveřmi, aby slyšel, kdy bude vařit voda. Jeho žena nezúčastněně kouřila.

– Mistře, chtěl bych vám vysvětlit, proč jsem přišel bez ohlášení...

– Neomlouvejte se. To je v pořádku. Návštěvy mi nevadí. Texty...

Zrudnul jsem a přikývl.

– Nejste první, i když určitý primát máte. Jste první tady ve městě. Do pražského bytu za mnou chodí často... a neříkejte mi mistře. Skromnost je pořád ještě devíza, jestli mi rozumíte. – Zasmál se žlutými zuby.

Voda vřela, přinesl tři kávy a zapomněl na cukr, protože jsem sladil jen já. Pootevřel okno. Z parku zavanul zpěv sáňkujících dětí.

– My hrajeme divadlo, – začal jsem. – A já jsem byl pověřen, z důvodů, které nechápu, napsat do hry texty k písním. Myslel jsem, že jste taky začínal... jestli byste mi pomohl... – Stydlivě jsem vzhlédl.

V této oblasti byl doma a jistotu dal najevo i posezem. Protektorsky se rozvalil a křeslo vykonalo záhadný pohyb.

– Ukažte, kouknu se na to!

– Já je s sebou nemám. Myslel jsem jen tak... obecně... nějaké zásady... teoretické vodítko...

– Teoretické vodítko... hm. – Zapálil dýmku. Celý akt záměrně protahoval a v duchu si sumíroval, jak začne.

– Vážený pane! – promluvil. – Text, rozumějte laskavě prosím pěkně kvalitní text, je nepoměrně náročnější záležitost než obyčejná báseň...

Ta ženská mi vadila, i když se tvářila, že neposlouchá. Mistr pokračoval.

– Básník, – podíval se do stropu, – ten sedne a čeká na invenci, jestli mi rozumíte. Dá si al genu a koňak a pak už jen píše a píše. Sem tam

rým, asociace... on není vázán absolutně ničím, jenom slovy a písmeny. A mnohdy ani těmi ne. Může všechno, kdežto já nemůžu skoro nic!

Věřil jsem mu, měl jsem stejný pocit.

– Básník napíše báseň, odhalí nitro, můžete si ji číst potichu nebo nahlas, ve chvíli, kdy se vám zachce. Já když odhalím nitro, neštěkne po něm ani pes.

Poznámku, že záleží na nitru, jsem včas spolkl.

– Mě nezajímají nějaké city. Mě zajímá, že když napíšu do textu i pod gé nebo ef, tak mi to náš zpěvák omlátí o hlavu. Když napíšu zpěvačce pod korunu é, sdělí mi, abych si to vyměšel sám. Chybí jí čtyřka vlevo nahoře a zvlášť v televizi je to vidět. Přitom se bojí k zubaři. A podobné problémy máte skoro se vším, – mávl znechuceně rukou. – Každý není Gilbert Beaud. A teď tam nappěte nějaký obsah, nebo dokonce myšlenku.

– Vždycky jsem si myslel, že zpěvák se s textem musí vyrovnat... ne naopak...

Výraz obličeje se mu měnil, až se ustálil na směsi laskavosti a pochopení, jako by slyšel starou pohádku, na kterou přestal věřit. Zvedl vyšponovaný zadek a dřep si k psacímu stolu. Choť žvejkala, mistr se hrabal v dolní zásuvce a já právem očekával ukázkou díla, kterou měla celá instruktáž vyvrcholit.

Modravé listy se hromadily na konferenčním stolku.

– Některé z těch věcí ještě nemají muziku... třeba tohle, mrkněte!

Šerosvit kadeřavý
padá na naše hlavy,
dokud se neunaví
tou hrou.

– Nebo tady. Čtete! Starší věc, natočená, jednodušší, ale hezká... prosím.

Když snídám i když obědvám,
k večeri usedám,
když do práce jdu nebo z ní,
stále mi v uších zní.
Jediná láska má,
překrásná, nádherná,
jednou tě budu mít,
s tebou žít
a snít.

Text jsem znal z televize a z rozhlasu. Vždycky jsem si říkal, že bych takový napsal taky. Jenomže ho napsal mistr. Já dosud nic.

– Mně se na tom líbí, – odhodlal jsem se k poznámce, – že verše nepotlačují muziku.

– Výborně! To je důležité!

– Přitom obsah není prázdný... jak na ni myslí, když pracuje... pro tepleno všedností... neklade si žádné cíle... milé konstatování... prostému obsahu odpovídá prostá forma...

Žena přestala žvýkat.

– Vy se mi líbíte, – řekl polichocený mistr. – Tobě se nelíbí, kočička?

– Líbí, – špitla a nedívala se na mě.

Pochlubil se novým textem.

Lide černý i bílý,
rudý i žlutý,
dnes už nestačí jen chtít.
Obzory tvé ať tobě patří,
lidé jsou přece všichni bratři.
Lide černý i bílý,
rudý i žlutý,
tvá pěst zvednutá je štít.

– Vyloženě vážná věc, – vysvětloval.

Představil jsem si zpěvačku s otvorem po čtyřce vlevo nahoře, jak oslovuje ty kolorované lidičky.

– Co tomu říkáte?

– Perfektní! – Ale o žádnou radu bohatší jsem se necítil.

– Poslyšte... – Neměl jsem rád, když mě někdo oslovoval *poslyšte*. Čekal jsem vždycky, že dodá: vy blbče. Ale mistr pokračoval: – Vy jste celkem inteligentní. Nebude-li vám to připadat nevhodné, já vám ty texty za tisícovku napíšu... nebo grátis, když se dohodneme...

Neměl jsem tušení, o čem se mám dohadovat. Podíval jsem se na ni. Kouřila.

– Bud'me otevření... záleží na vás, – dolil si čtvrtý koňak. – Víte, my spolu žijeme, abych tak řekl, jenom v duchovním svazku, – pohladil ji otcovsky po zádech.

Padesátiletý chlap zničehonic přiznal svou nemohoucnost tak klidně, jako by prozrazoval recept na švestkové knedlíky.

– Četl jsem kdysi knihu, – blábolil, – už nevím, jak se jmenovala. A tam se hrdina miluje s dívkou ve spacím pytli při zemětřesení. Jediněčný zážitek! Dostal jsem nápad.

Nevěděl jsem rozpaky, kam s očima. Čekal jsem nějakou odmítavou reakci od ní, ale buď byla nemocná, nebo slyšela vyprávění tak často, že jí přestalo vadit. U Voráčů se prostě bavili o milování jako o aktu, na který se nezmohli. Měl jsem o manželství jiné představy.

– To jsme spolu ještě chodili, – pokračoval v líčení milostného dramatu. – Koupil jsem největší spací pytel, jaký byl k dostání, a šli jsme k lomu za město čekat na komorový odstřel, pamatuješ? Není ti zima...? Nechceš župan...? Zazněla trubka a... bác! Výsledek žádnéj. Vyhozený peníze.

– Byla to hrozná rána, – řekla Voráčová, jako by manžela omlouvala.

– Chtěl jsem tím říct, – shrnul Voráč, – že nešlo de facto o žádné zemětřesení, ale jenom o takové puc na povrchu. Proto nesplnilo účel. Jako s těmi texty. Většina z nich povrchně pšoukne a hotovo. Ono taky zemětřesení není v našich končinách častým zjevem.

V pokoji se vznášelo nedorozumění, které nebylo ve slovech, ale ve vzduchu. Nemohl jsem je odsoudit ani pochválit. Zvláštní, neobvyklý a nepříjemný pocit. Zdálo se mi, že všechno by zde proběhlo stejně, i kdybych sem vůbec nepřišel.

Vylekaně, neslušně a překotně jsem se loučil.

– Omluvte manželku, je dnes nějaká nesvá. Někdy si myslím, že jí něco chybí... – Pomohl mi do kabátu. – A tenhle si nechte na památku, když se vám tak líbil. – Strčil mi do kapsy jeden z modrých papírů. Přinesl kočince župan. – Jdi vyprovodit kolegu...!

Chtěl po mně nemožné. Co kdybych dopadl jako on u toho lomu? Bral jsem schody po třech, ale dohonila mě u domovních dveří.

– Nezlob se, nezlob... vypráví to všem našim známým. Pořád mě předhazuje a sám... Tys to nepoznal? Ale ty se mi líbíš! – Začala mě líbat, spadly mi brýle. Jak jsem je zvedal, zavadil jsem o okraj županu. Rozepjala mi kabát a tlačila mě do provlhlé stěny. Objal jsem ji a rukou jel pomalu vzhůru.

– Prosím tě, – drmolila, – přijď ke mně... nepojeďu do Prahy... – Ucítila, jak odpovídám přirozeným reflexem, a škrábala mě vzadu do krku. O něčem podobném jsem nikdy nečetl.

– Proč? Proč zrovna já, prosím vás...?

– Protože máš čistej límeček a nemáš křivou hubu! – Vjela mi rukama za košili.

V přízemí se pootevřely dveře a chodbou zavanul králík na česneku. Reflex se rozplynul. Pálilo mě za krkem od škrábanců, lepily se na límec. Co řeknu mámě, až to bude práť? Odstrčil jsem ji a upravil se.

Opřela se o protější zeď, vlasy přes obličej, ruce podél těla.

– Nezlobte se, – poprosil jsem rozpačitě.

– To nic. Tak plav!

Chtěl jsem jí něco hezkého říct, pomoci jí. Dokonce mě napadlo, že jí navrhnou, jestli by nešla do kina (taková pitomost), ale jakákoliv jiná útěcha než ta, o kterou tak důsledně bojovala, se mi zdála zbytečná. Otevřel jsem dveře a vyšel do mrazu. Stmívalo se. Na klouzačce řvaly děti píseň ze života.

– Všichni jste srabi! – Zabouchla dveře, až vypadlo okénko u sklepa. Rozběhl jsem se, projel celou klouzačkou a na jejím prodřeném konci upadl.

– Jú, teče vám krev! – řeklo dítě.

Mezi krk a límec jsem nacpal nepříliš čistý kapesník.

Ještě, že má Borůvka všechny zuby. Text bez písmene e by byl nad moje síly.

Domů jsem se vloudil nenápadně a v koupelně opatrně vystříhal žvýkačku z vlasů nad ušima.

– Jsi doma, Štěpánku?

– Jo, doma, mami.

– Vem si bramboráky!

Opatrně jsem nesl ambrozii na stůl a ze zvyku nahlédl do klíčové dírky. Nic nového.

– Šerosvit kadeřavý padá na naše hlavy, dokud se neunaví tou hrou cárarárá...

Trpí-li básník, když tvoří, neznamená to, že musí trpět i čtenář.

– Štěpánku, nezpívej při jídle! Dostaneš bláznivou ženu...!

Kapitola IX

Vezměte lidem pondělí a nemají na co žehrat. Pondělí je předehra, start, prolog týdne, v pondělí mají schůzky nejnezkušenější milenci, v pondělí je nejvíc úrazů, nešťastný den. Černé pátky na burzách jsou mi záhadou. A my jsme měli v pondělí zkoušky.

Jediný Bella Maria tušil celek v souvislostech, viděl na konec a za každou cenu k němu hodlal dospět.

– Tak, prosím vás, panstvo! – zatleskal. – My si dnes... klid, prosím, přečteme celou hru od začátku do konce... máte každý zelenou fixku?... a upřesníme si detaily. Některé perly obětujeme zamýšlené koncepci.

Balík připravoval režisérský pultík a všechny pokyny plnil ochotně a bez odmluv. Zaháknutím stolu za opěradla křesel páté řady vyrobil nakloněnou rovinu. Zde se Bella Maria usadil, a vyhrnuv si rukávy od košile, cvrknal knoflíčky od manžet o desku, což dodávalo všem gestům údernost a zdání definitivního soudu.

Vstal, vyšel z řady, kráčel na jeviště po schůdkách vlevo, sešel vpravo a vrátil se na místo. Fixka i scénář sjely na zem.

– Sem dolů musí přijít lišta! – nařídil Balíkovi. Z aktovky vytáhl zelený kšilt a nasadil si ho na hlavu. Z ukazováčků a palců obou rukou vytvořil rámeček a několikrát jím posunul mezi jevištěm a okem.

– Můžeme jet! – zavelel.

– Metro Goldwyn Mayer, – řekl do uctivého ticha ředitel Königs-mark.

– No, co koukáte? – vyštěkl Bella Maria. – Čtu osoby, hlaste se mi!

Znovu jsem tváří v tvář kolektivu pocítil záchvěv odpovědnosti. Tito lidé mohli být na schůzce, v kině nebo studovat. Zatím jsou zde a chystají se nebetyčně blbnout na povel šilence s kšilem poštmistra z divokého západu. Překonal jsem úzkost a rozhlédl se pohledem muže, který ví, co chce, a dovede se ovládat.

Kromě Borůvky tu postávalo ještě dvanáct holek. Všechny, které se hlásily na AMU, jsme s Kendym přemluvili. Pochopitelně každou zvlášť, neboť těžko lze lichotit tuctu žen simultánně. Individuálně jsme je ujistili, že účast na představení jim usnadní první kroky mezi adepty umění, kam nepochybně patří.

Stály tu společně, a přece každá zvlášť, utvrzeny Bella Mariovým zeleným kšiletem v tom, že se nejedná o žádnou šmíru a že nezískají špatné návyky, které by později těžko odstraňovaly.

– Družice! – rozhlédl se Bella Maria.

Holky se narovnaly.

– To jste vy...?

– To jsou, rejžo, družičky a ve čtvrtém dějství lesní panny, – objasnil Kendy. – Nemyslete si, že jste jenom kompars! Klademe důraz na hudbu, pohyb i kulturu slova!

Bella Maria svižně vyběhl na rampu, obrátil k nám energickou hlavičku a zřetelně pronesl: – Syntetické divadlo!

– To bude náká náhražka? – zasmála se s převahou družice vedle Ječmena.

– Slečno! – neudržel se Ječmen. – Vy chápete syntézu jen v chemickém a jaksi průmyslově odvozeném slova smyslu... to nemá s uměním co dělat! Panu režisérovi jde o obecný pojem. Syntéza jako sklad – opak analýzy – rozkladu. Specifikováno na divadlo potom sklad, nebo souhrn, chcete-li, všech základních forem jevištního projevu.

– Mixed pickles, – snažil jsem se jí pomoci.

– Tutti frutti..., – zamrkal povzбудivě Kendy.

– Musíme si uvědomit, – pokračoval Ječmen, – že je to vlastně nejstarší forma divadla. Taková opera nebo balet v té formě, v jaké je známe dnes, trvají ani ne čtyři sta let. Lidové divadlo minulých století mělo ve své podstatě vždy syntetický tvar, protože...

– Dost! – zasáhl Bella Maria. – Věřím, že jste teoreticky výtečně připraven, pane doktore, ale neplet'te hlavy našim vokalistkám a tanečnicím. Uvidíme, jak vám to půjde na jevišti. Budeme pokračovat, dámy a pánové. Vodníci! – přečetl a nutkavě vzdychl. – Je tu Michal?

– Zde, – zajódloval Balík.

– Vy, správče? A kdo je dneska v sauně?

– Zavřeno! V zájmu umění.

– Umění, naštěstí, mlčí, příteli.

– Pane doktore, – obrátila se pilná víla na Ječmena. – Je ten děj vůbec historicky určený? Děje se za onoho času ve mlýně, na zámku, v lese a v lesním záměčku... tady čtu...?

– Milá slečno, – vložil se do debaty Bella Maria od nakloněného stolku. – Nemůžeme rozpitvávat vaše dojmy z titulní stránky. Daleko bychom se nedostali.

– Ale problematika je závažná, – ozvala se nesměle Ječmenová. – Souvisí s ní otázka kostýmů...?

Bella Maria se zdál být touto ryze ženskou záležitostí zaskočen, ale uvnitř lebky se mu odehrály nevídané reakce.

– Co je to onen čas? – zeptal se záhadně. – To je jakýkoliv čas! A tak budeme hrát v texaskách! – rozhodl.

Všichni byli šokováni, jenom starý Königsmark četl klidně noviny netuše, že bude nácpan do texasek.

– Já tedy nevím..., – začal nejistě Ječmen. – Ale ono v podstatě... jak bych... takhle: přítomnost určitých postav ve hře a jejich faktická existence v daném období určuje čas děje... tedy, řádově nám napovídá alespoň století, nemyslíte?

– Vy prostě chcete říct, že kněžny dneska nejsou? – převedl Bella Maria příspěvek do srozumitelného jazyka. – Ale, milý doktůrku, my chceme žít rytmem doby. Ano? – dovolával se souhlasu.

– Ano! – odpověděl táhle sbor jako ve školce.

– Chceme šokovat měšťáka? – zeptal se radikalisticky.

– Chceme! – zahřmělo sálem.

– Nahotou, – přidal jsem se, ale Königsmark mě praštil novinami, abych pochopil, že nahotou může být šokován i řádný člen ROH.

– Potřebuje současné divadlo silný současný konflikt?

– Potřebujée, – ječeli jsme vesele, po delší době utišení Bella Mario-vým konejšivým gestem.

Licitace však nepokračovala. Vrzly dveře a s obsažným pachem pisoárů v mezipatře vstoupil do sálku děda Valerián. Černý proužkový oblek, bělostná košile s tuhým límcem, kravata s protěžemi a neobnošený zimník přes ruku svědčily o cílevědomé abstinenci. Uměnímilovné publikum bylo mocným impulsem. Sestra předala dopis v pravou chvíli.

- Vítám tě mezi námi, Ádo! – ožil Königsmark.
- Leo, chlapče, chlapče... to to utíká... To byl tvůj kluk, ten brejlatej?
- Ne, ten druhej.
- A to jo, a to jo...
- Odlož si, představím tě!

Děda odkládal třepotavě zimník i klobouk a opilý mládím se beze-lstně rozhlížel. On je pan herec. Jenom ochotník, ale s velkým O. Profesionál zůstane profesionálem. Kdežto ochotník je kvůli umění ochoten ke všemu. Proto je tady.

- A hele, jsi to ty, Rostíčku? – plácl po tváři majora Vendu.
- Jsem, pane učiteli, – ukláněl se major.
- Ty kluku, ty seš tlustej... já tě vidím jako včera, když jsem tě učil hrát na křídlovku... a dneska máš svoji kapelu.
- Ještě hraje, pane učiteli? – zajímal se zdvořile major.
- I toto! Nemám zuby!
- A co housličky?
- Ále, chlapče, ty jsem rozsed. Úplně k ničemu.

Kdyby měl Guarneriho formu modifikaci dle Borůvky, vydržely mu. Všichni se představovali nahlas a děda si jejich jména drmolil jako růženec. Nakonec byl představen Bella Mariovi, jehož neobyčejně těšilo a zejména byl rád, že má všechno pohromadě.

Děda Valerián mezi nás svým příchodem vnesl zvláštní starosvět-skou vážnost. Königsmark dočetl noviny, družice se přestaly chichotat, Fajtová plést, Ječmen teoretizovat. Mohlo se začít pracovat na díle, do-tvářet klasikův odkaz a věnovat mu všechny utajené schopnosti.

Bella Mariovo cvrknutí knoflíčkem o pult bylo poklepání taktov-kou. Filharmonie znehybněla. Flauty družic připravené k prvnímu de-chu, sametově mečivé hoboje pletoucích dam, bodrý kontrabas ředite-

le, pikola Balíka i Kendyho a moje první a druhé housle. Skončilo ladění a mělo dojít na harmonii a rytmus, na slova, která, měřena, neměla být pramenem sváru.

– Obrátme list a čtěme! – vyzval slavnostně režisér.

Zašustily papíry.

– Prosím, – pokynul Ječmenovi.

– Babičko, jste tady? – přečetl Ječmen.

– Jsem. Chceš něco? – ozvalo se z úst jeho choti.

– Prosím vás...

– Copak, hochu, co?

– Abyste mě tuhle pověděla. Já taky ke kronice připisuju staré proctví, jak je říkáte, píšu si to, aby ostalo pro paměť... ale... – Ječmen přešel do civilní polohy. – Rejžo, tohle, říkal tady kolega, – ukázal na mě, tam nebude. Mám číst? To je snad zbytečný...?

– Moment! – sjednal si rejža ticho a výhruzně se ke mně otočil. – To tam nebude?

– Ne, rejžo, začínáme muzikou.

– Vážení... tak kam až... co? Kde je vlastně začátek?

– Začínáme výstupem druhým, – upřesnil Kendy. – Jak přichází mušketýr s mandátem.

– Přímo konfliktem... to není špatnej nápad, – ocenil Bella Maria znalecky a rozhodl: – Výstup první škrtnout! Zeleně, samozřejmě! Škrtnuté pasáže nahradíme hudbou, kterou nazkouší zvlášť pan Königsmark mladší a major Venda se všemi, kterých se bude týkat.

Fixky horlivě a tence vrzaly po papírech.

– A sjedeme si výstup druhý! Mušketýr, Braha, mlynář. Mušketýr? – zapátral v sále.

– Zde! – ozval se major.

– Braha? – Bella Maria se rozhlédl temným okolím nakloněného stolku.

Nikdo se nehlásil.

– Je tu Braha? – zvýšil režisér hlas.

– Ano, prosím, zde... já. – Vzadu se omluvně zvedl člověk, kterého si dosud nikdo nevšiml. Mohlo mu být třicet pět až čtyřicet let, podle vlasů i víc. Vzhledem připomínal příslušníka široce rozvětvené rodiny technických úředníků, referentů nebo jiných, tak zvaných slušnějších povolání s maturitou. Pečlivý, upravený, na první pohled nic neříkající element.

– Člověče, já vás tu nemám! Vy jste kdo? – podivil se rejža.

– Braha, prosím.

– To vím, – odsekl Bella Maria. – Ale jak se jmenujete jako... v reálu?
– nemohl najít odpovídající výraz a začal se potit na nose.

– Nádeníček, – odvětil tázaný slušně.

– Máte vůbec výtisk a fixku?

– Fixku jsem, prosím, dostal. Ale výtisk nemám, – přiznal se.

– A jak to chcete číst, Nádeníček? Uvažujete vůbec?

– Když laskavě dovolíte, já umím text z paměti, – řekl skromně. – Sou-
druh ředitel byl tak laskav a zapůjčil mi svůj scénář.

Ředitel Königsmark konečně zasáhl: – To je můj člověk. Od nás z podniku. Velice schopný, zejména jako zpěvák. Určitě budete spokojen, – hřímal suverénně a navyklým gestem Nádeníčka posadil.

– Vemte si z kolegy příklad! – uklidnil se Bella Maria. – A čteme! Vy, samozřejmě, můžete z paměti. Vyslovuji vám první pochvalu na zkoušce, ať je pro ostatní povzbuzením. Začnem! Přečtu situaci: mušketýr vkročí do síně, Braha, – usmál se na pochváleného, – vstoupí v týž okamžik ze mlýnice. Prosím!

– Koho hledáte? – řekl úplně z paměti Nádeníček.

– Tuhle mlynáře, – četl major.

– Co chcete? – otázal se Ječmen.

– Mandát! – řekl okamžitě Nádeníček Braha.

Ječmen: – Komu?

Major: – Vám, mlynáři, od pana vrchního.

Ječmen: – Mandát mně? Od vrchního? Tady ve mlýně jeho mandáty neplatí. Tady není u sedláka nebo chalupníka a nestraší tu robota. Tu jsem pánem já sám.

Major: – No, vždyť já taky o robotě nic, o kontribuci nic, ani o...

– Stop! Stop! – Bella Maria se vysoukal zpoza nakloněné roviny a pádil na pódium po schůdkách vlevo. – já jsem byl potěšen, že začínáme konfliktem! Proším vás, to musí na lidi padnout... to střetnutí mušketýr kontra mlynář. Komunikujte mi tady trochu! Mlynář je jedna ze stěžejních rolí celého díla. Jirásek jí přisoudil odbojného ducha... je mluvčím lidových vrstev... elementem, který se dovede vzepřít... on je...

– Proletariát! – vyhrkla čiperná družice.

– Ale ne, slečno, – vzal Ječmen dech oběma a Bella Maria ztuhl s gestem přerušným uprostřed věty. – On vzdoruje ne proto, že nic nemá, ale proto, že něco má! Vzpomeňte si, že říká... tady není u sedláka nebo chalupníka a tak dále... tady jsem pánem já sám! Slyšíte? On je svobodný skrze svůj majetek, skrze mlýn. On je...

– První vlašťovka buržoazní revoluce, – prohodil jsem.

– No, evidentně! – pochválil mě Ječmen. – Tady kráčí o konflikt šlechta kontra buržoazie... zcela zjevně!

Hrozila nová debata na vysoké úrovni.

– Dost! – ukončil Bella Maria rozmáchle načaté gesto, sešel po schůdkách k Ječmenovi a s potlačeným vztekem mu prskal do obličeje: – Mně je teď momentálně jedno, jestli jde o konflikt mezinárodní, nebo manželský. Ale já chci, – dupnul, – aby to z toho bylo cejtít! Vy mi tady šumlujete jako v synagóze...! Třeba u Čechova, – pokračoval smířlivěji a v tichu obcházel řady na své místo, – je konflikt hluboko, – rozhodil ruce a hleděl hluboko do země. – A čím hlouběji je, – hleděl a ukazoval ještě hlouběji, – tím více způsoby se dá vykládat... Vyroste až v divákovy, když si jde doma lehnout. My máme konflikt jako na dlani, a proto ho musíme vyložit jednoznačně. I když se na Lucernu nechodí jako na detektivku, chci slyšet zárodek dramatu! Tak čtěte! – Sedl si, otřel čelo kapesníkem, zvedl spadlé papíry a položil je zpět na šikmou plochu režisérského postu.

– Od začátku, prosím? – otázal se s uctivým zájmem Nádeníček.

– Ne! Čtěte dál! Jako by se stalo!

Bylo půl deváté, četli jsme na straně osm. Celá Lucerna má sto dvánáct stran. Všichni si uvědomili, že nepůjdeme domů, dokud Zajíček neřekne: a teď, lidičky, pojd'te, zahrajeme kasaci ve mlýně, a Klásek nedodá: a pak naší mámě, zajde za ostatními vpravo.

Jen díky tomu, že byly přeskočeny pasáže, místo nichž měla znít hudba a zpěv, skončili jsme vyčerpáni čtvrt hodiny před půlnocí.

Bella Maria pohnul kšiltem a mdlým hlasem nám poděkoval za trpělivost. – Trp, kozáče, budeš atamanem! – dodal povzbudivě.

– Prd, kozáče, budeš atamanem! – řekl ředitel Königsmark, složil noviny a oprášiv jimi své reprezentativní svršky, opakoval potichu: – Prd...!

Jemně jsem vzbudil Valeriána, čtyři družice a Mikymauz, která nevěděla, jak se dostala mezi ty podivné lidi, zčervenala a omluvila se. Richelieu, Flaubert, Dostojevskij, Petr Veliký ani apoštol Pavel by na tom v tuto hodinu nebyli lépe.

Loudali jsme se podél záchodků na zdravý vzduch.

Poslední Bella Maria domlouval správci: – Bylo tam moc horko, proto jsme byli takoví zvadlí. Příště musíte přiškrtit topení!

– Dobrou noc, rejžo, – hledal Balík klíč a ospale štrachal v zámku.

Venku čekal pan Borůvka s doutníkem a brumlající simkou. Nabídl mi, že si zajede a doveze mě domů. Rád jsem vklouzl do vyhrátého auta za Borůvkou a sedl si těsně k ní, jak jsem se bál, abych si nepřivřel kabát. Přepadl nás neplánovaný dotek zaskočených těl, až jsem se bál pohnout, promluvit.

– Kam to bude, šéfe? – zasmál se starý pán.

Rozjeli jsme se. Z kabiny vyvál doutník a převládla vůně z kožešiny na Borůvčině límci. S tím přetopením v divadle Bella Maria nelhal, protože Borůvka měla nad kozačkami překvapivě teplé nohy.

Padal veliký sníh, mistr houslař mžoural přes stěrače a taktně mlčel.

Interludium

Poslechni, co píší nemravného, vylekaný tím přívalem. Papír se nečervená. Objevují nové možnosti, aniž bych okusil ty staré.

Počkej, až Něčím budeš!

Co když ničím nebudu a o všechno přijdu? Copak na světě spává jenom Někdo s Někým? Milovat se může i ušmudlaný učeň po třech pivech. Jenom já musím nejprve Něčím být!

Budu potrhkým lepičem plakátů, bláznivým Hubertem bojičím se včel a bouřky. Jeden barek na hlavu, druhý na sedlo. Jezdí na kole a lepí. Může milovat, když není ničím? Nebo stačí lepit? Při pěkném počasí je lepení docela příjemné zaměstnání. Jistě i on miluje: štetku, škrob, slunce, mraky, párky s hořčicí, ruličky plakátů, Fantomase a dopravní značky. Když není právě bouřka a nerojí se včely. Je něčím a může si začít, s kým chce.

Chci napsat krásné věty z obyčejných slov. Až dojde na šeptání, zbudou obyčejná slova bez krásných vět. Lásky a nápady se nevracejí. Neuskutečněné se přede mnou tyčí jako nepokořená hora. Je nad mé síly ovládnout slovo a ženu. Píšu o ničem a nikdo to nečte. Nikoho nezajímá neprožitá, vyumělkovaná.

Zdrženlivost mladým mužům neškodí. Pohlavní pud není nic takového, jako je třeba jídla, pití nebo vzduchu, bez nichž by člověk zahynul. To se to píše. Moudrost šedin, realistický nadhled, odstup let. Puberta je pohádkou na dobrou noc. Ale co teď?

Jistě máte před sebou cíle mnohem vyšší! Hrozí jedna z brožur vyčítavě.

To máme! Až ze mne něco bude. Potom. Potom se zamiluji, zajisté, pane profesore. Teď si dám horkou koupel a po ní *popřípadě krátký studený náraz*. Neboť: *to není zdrženlivost, ani když jde třeba jen o rozdraždování řečmi a představami.*

Měl jsem dostat do ruky jiné publikace. V časopisech samy petting... Se svými představami jsem poněkud opožděn. Ale říkám si povzbudivě s Makarenkem: *pro mládež je nejužitečnější, když se problémy tělesné pohlavnosti zabývá co nejméně.*

Co nejméně! Nikoli vůbec! Abych věděl, co je nejméně, musím vědět, co je málo nebo hodně. Nebylo by lepší – přiměřeně? Ale co je přiměřeně, když nevím, co je málo a hodně?

Otcové, věřící na hřích, měli jste to jednodušší?

Nech ohřát trochu poutníka
jenž dovrávoral k tvému klínu
a nabídní mu medovinu
ať vzchopí se a polyká
Ať láskou sotva dýchat může
Pak ochutnej zpěv slavíka
který se krví zalyká
a zaživa ho stahuj z kůže

Fuj, básníku! To dostat do ruky ředitelka...

Kapitola X

Velký sál, sobota dopoledne.

Poslední muzikanti vcházeli do orchestřiště, vrtěli se na židličkách, listovali v notách a profukovali nástroje. Kendyho skupina stavěla aparaturu. Klavír přisunuli od horizontu do jeviště pod dlouhý mikrofon, jak radil zvukový technik pan Rambousek.

– Do dvou hodin si tu můžete dělat, co chcete! – řekl z mrňavé budky vzadu. – Ale ve tři to tu musí bejt špígl nýgl!

Správce Balík potvrzoval instrukci pokyvováním hlavy a přemýšlel, co tu má být ve tři.

Útržky náhodných tónů se slévaly, naplnily sál ke stropu a tlumeny závěsy a záhadnými přístroji pana Rambouska draly se ven dveřmi a okny v šatnách za jevištěm.

Na zkoušky čtené i hrané jsem si postupně zvykl, ale nyní jsem měl pocit někoho, kdo zmáčknutím knoflíku aktivuje celou tu horu instrumentů a pro jehož nepředložený souhlas ve slabé chvíli se celá nablýskaná nádhera chystá bouřit.

Takovou odpovědnost cítí seržant atomové mocnosti, když stisknutím puntíku na velícím pultě odpálí raketu na velkoměsto nepříteli. Sleduje na obrazovce její let a nemůže nic odvolat. Naladí vysílání rozhlasu z cílového objektu a počká, až zmlkne. S pocitem dobře vykonané práce odchází domů pochlubit se ženě.

Takovou kontrolu kvality jsem neměl.

Kendy rozdál texty. Protivily se mi a nerad jsem se k nim hlásil. Vzpomněl jsem na nabídku mistra Voráče a zalitoval svého odmítnutí. Vybrat tisícovku z knížky, spustit se s jeho mladou ženou... a mohl jsem znalecky kritizovat, opravovat a radit.

Borůvka pokašlávala a sahala si na krk.

Kendy přešel klaviaturu, upravil si posed, zapreludoval pár rozložených akordů a monotónně vytůkával -a- pro orchestr. Hudebníci hledali své -a-. Major Venda zatůkal taktovkou na pultík a všichni ztichli.

– Pane Kendy, kdyby vaši hoši chvíli počkali, my si sjedem na rozehrání kousek Pochodu samopalníků, ano?

Líbilo se mi, jak jsou ukáznění, jak se i bouřlivák Kendy podrobuje velení, jak nikdo neprotestuje, nereptá, neteoretizuje. Muzikant ví, co je uvědomělá kázeň. Měli řád, který jsem postrádal. Rozuměl jsem a záviděl.

Major Venda zvedl ruce, taktovkou píchl za trombóny a rychlá kadence kulometu malého bubínku sváděla k vykročení. Zvedl levačku, nasadily dřeva a plechy. Pochod, který jsem v rozhlase vypíнал, mě tady uchvátil. To nebyly puntíkové šaty, ale břeský chorál, produkovaný dokonale sehraným, blyštivým organismem.

Nedohráli ani k repetici, když major nechal ruce na moment nahoře, všechny obhlédl a vykrouživ dolů dovnitř rychlé oblouky, připažil. Žuch – a bylo ticho.

– Děkuji, zůstaneme na místech. – Zalistoval v partituře.

– Těm to šlape, vid’?

Borůvka dosud pokašlávala a ruku měla na krku. – Já nevím proč, ale nemůžu mluvit, – ignorovala sípavě moji otázku.

– Neblázni, musíš zpívat!

– Mám něco v krku... jako knedlík..., – napínala žíly a vysunovala dolní čelist.

– Pojd’ dozadu do šatny, otevři okno!

Přešli jsme po lávce nad hlavami muzikantů, kolem Kendyho starostlivého pohledu, za jeviště do jedné z šaten.

Otevřel jsem okno. – Je ti líp?

Zavrtěla hlavou a hodila si kolem krku šálu.

– Co je? – nahlédl Kendy do dveří.

– Má v krku knedlík.

– Ať jde domů!

– Musí zpívat...

– Dneska ani nepípne. Tyhle knedlíky jsou svinstvo. – Začal radit: – Doma si svaříš půl litru vody se solí a budeš inhalovat! A tři dny vůbec nemluvit! Rozumíš?

– Ano, – propasírovala staženým hrdlem.

– Říkám, nemluvit! – napomenul ji okamžitě.

Zakývala nešťastně hlavou, jako by se smířovala s tím, že bude do smrti němá.

Kendy odešel. Správný kapelník je vždycky o dva trakty napřed. Vyprovodil jsem Borůvku na ulici.

– Škoda, těšila jsem se, že si zazpívám...

– Když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají... – Snažil jsem se ji políbit na rozloučenou.

– Ne každý pěkný zpěv musí být příznakem lapání ptáčků! – otrnulo jí.

– Ale může! – dodal jsem vyčítavě a vrátil se do sálu.

– Zkuste to! – křičel Kendy. – První čtyři takty!

Do sálu zavanul slowrock, dojený s profesionální rutinou dvěma uniformovanými saxofony, altkou a tenorem.

– Stop! – ukončil Kendy produkci. – Majore! Neslyším buben. Ani tvrdý doby. Jako když někdo tluče zespoda do podlahy...

Stěhovali bubeníka na praktikábl, trvalo věčnost, než se usadil. Zkusmo zarachotil na soupravu a potáhl činel. – Dobrý?

– Dobrý! Teď na vás i vidím.

A opět nasládlá melodie, které se musí naslouchat, jako já se musím dívat klíčovou dírkou.

– Pánové! – ozval se hlas pana Rambouska z budky. – Jestli to chcete mít jednou kvalitně natočený, musí klavír až na rampu a otevřít!

Stěhovali klavír. Když Rambousek něco zahlásil, mohli se všichni přetrhnout.

– Ještě si zkusíme dechovku se zpěvákem, – pokračoval Rambousek.

– Pamatujte si, kde jste, já si poznamenám mikrofony a jdu domů. Natáčet budeme na generálce. Tak prosím! – V budce cvaklo.

Přes prkno balancoval Nádeníček, v ruce noty. Stoupl si k mikrofonu a zakýval na majora, že je připraven.

Kapela spustila břesknou předehtu a k tónům vesnické polky se tento nesmělý úředníček připojil jistě nasazeným tenorem dechovkového stříhu. Se samolibým úsměvem sledoval jedním okem text a druhým omračoval přítomné dámy.

– M ca, m ca, m c a, m ca, – rajtovala mi dechovka po duši. Pěvec, v očích pouťový jas, stahoval školeně sykavky v textu, za jehož autorství jsem se s přibývajícými takty začínal stydět. Brahův monolog z úvodu hry, v němž vysvětluje, jak se ujal Haničky.

– Bez jistot, bez střechy nad hlavou, hladě ji rukou třaslavou, sprádal jsem plánů na tisíc. V mošně pár sejrů a nic víc...

– Ticho! – křikl jsem zoufale a všichni rozpačitě zmlkli. Nemohl jsem říct, že je to neskonale pitomoučké, že mám o písni jinou představu, že přinesu jiný text, jen co seženu tisíčovku nebo se pomiluju s Voráčovou Kočindou. Ale něco jsem říct musel... Všichni čekali co.

– Pane majore, řekněte mu, ať nepívá pár sejrů! Tam má být kus chleba...

– Slyšel jste? – mávl major taktovkou k Nádeníčkoví.

– Slyšel. Vyloučeno! Tady jsou dlouhý noty. Já nemůžu zpívat kůs chlébá! Vypadal bych jako pitomec!

– Nebojte se, je to báječný, – chlácholil mě major. „Hrajou se větší hovadiny... Zpívejte aspoň pár sýrů, ano? – požádal zpěváka.

– Prosím, – podrobil se Nádeníček s těžkým srdcem.

– Když nejste spokojen, tak mu tu sloku předělejte! Jedem! ... M ca, m ca, m ca, m ca, m ca...

Nádeníček rozjařeně snášel důkazy o tom, že přítomnost Haničky na vítání kněžny je vyloučená:

– Ona je dívenka svobodná, pro tyto účely nevhodná, – a pádně ukončil jemnou výhružkou, při níž nezapomněl cenit bělostný chrup: – Budu ji bránit sekerou, utnu ti ruku některou!

Při ústupu na záchod jsem zaslechl dívky, zpívající se sólistou chorus: – Luč se se svým oudem, krev poteče proudem! – který měl mušketyra definitivně odradit.

Sevřel se mi žaludek s jícnem, obracel se naruby jako rukáv. Nad mušlí jsem několikrát kysele odplivl. Po hlubokém nadechnutí, jež mě uklidnilo, zazněl ze sálu opět sbor a kapela ve zpomaleném rytmu, protože něco nehrálo v harmonii. Mohli tak vychutnat celou úspornou obsažnost a jemný vtip verše.

– Co je ti? – Kendy stál starostlivě mezi dveřmi.

– Už nic.

– Blils?

– Jenom mě to trochu natáhlo.

– Po čem?

– Tam po tom..., – mávl jsem rukou do sálu.

– Měls blít, když jsi to psal! Tos neblil, vid'?

– Ne.

– Ted' už je pozdě, – pronesl vyčítavě.

– Kdo dělal muziku?

– Major. Bezvadná polka... co bys chtěl?

Nevěděl jsem, co bych chtěl. Bezvadná polka.

– Co říkáš Nádeníčkoví? Jednička, vid'?

– Jo.

– No, vidíš. Text není taky špatnej... i holky se snažily... na to, že zpívaly poprvé... o co ti jde?

– Já nevím... Když von se při tom tak debilně usmívá... zářivě sděluje, jak se ujal sirotka a...

– To je vlastně super vtip! – skočil mi do řeči.

– Super vtip by dělal vědomě, ale takhle...

– Víš co? Vem si text a fixku, já ti dám tabletu, kterou si bere táta do letadla, dělej si poznámky a řekni nakonec faktickou připomínku. Jednou seš autor, budou tě muset respektovat. A vycházej z toho, co máme k dispozici. Jako všichni.

Mlčky jsem kývl. Byl jsem tam, kde Jan Nepomuk Voráč.

– Myslíš, že ostatní nedělají kompromisy... takovej major... když hraje se mnou?

– Ty seš dobřej. Nevidím žádnéj rozdíl...

– Ty ho nevidíš, ale on ho slyší. Sedni si, chovej se tiše, piš si nebo si maluj! – domlouval mi jako dítěti.

Aktéři stáli dosud na svých místech. Major se rozhodl sjet píseň ještě jednou. Zapsal jsem si: méně bujarosti, více prostory, bez úsměvu, raději vyprávět, ke konci oponovat, chápat jako součást role. Sbor s „oudem“ vynechat! V přisprostlé Nádeníčkově interpretaci mi termín připadal poněkud nešťastný.

Byl jsem zvědav, jak se vyrovnají s nepřítomností Borůvky. V sedmém výstupu prvního dějství měla zpívat píseň na text, který jsem namluvil nevědomky, když měla Borůvka angínu. Kendy napsal něžnou hudbu s klavírem a rytmikou, major připsal flétnu, hboj a lesní roh. Píseň se stala rafinovanou i prostou zároveň a Borůvka se s ní mohla ztotožnit. Motivu melodie použili i v předešlé a v hudebním epilogu k děkovačce. Variace na toto téma jsem slyšel už o Vánocích u Ječmenů, když jsem malému Ládíkovi vysvětloval záchodové dilema. Borůvčinu píseň přeskočili.

Zajíčkův recitativ Kendy odreferoval v bezpečně odposlouchaném stylu hokejových komentátorů. V kasaci se znovu připomněl motiv Borůvčiny písně a v půl jedné vyhlásil major přestávku.

Borůvka mi chybí. *Imponovat může jen takový muž, který je na vzestupu, neboť láska se nedá vynutit a udržuje a prohlubuje se tím, čím byla probuzena.* Musím za ní po zkoušce zajít, abych upevnil a prohloubil, co jsem probudil. Kapela podmalovává snění se zavřenýma očima, v němž Borůvka defiluje jako hrdinka románu, při jehož čtení mám nutkání podívat se na konec. Ať mě profesoři straší sebevíc kapavkou, příjící a těhotenstvím, třemi morovými ranami, které házím do jednoho pytle a které by zanechaly stopy na celém mém budoucím životě, nedokážou mě přinutit, abych se představy voňavé Borůvky vzdal. Moje fantazie je bezbřehá i v tom, jak si připadá výjimečnou.

– Zkus to s nějakou zkušenější, – četl mi Kendy myšlenky. – Bude ti vděčná a neztrapníš se.

– Taková dobrodružství, – poučil jsem ho slovy autorů mých rukověťí, – jsou zpravidla vysoká hra, kde cíl nemá často takový význam pro život, aby stálo za to vystavovat se nebezpečí s tím spojenému.

– To máš z těch pitomejch knížek? Jaký nebezpečí? Copak jdeš do války? Právě v takovém případě je riziko minimální!

– A co zdravý stud? – použil jsem dalšího záhadného termínu.

– Na zdравěj stud zapomeneš jako na vytrženej zub.

– Stejně jí nakonec začnu vykládat, jak praotec Čech šťoural mravence.

– Ale to je úplně jedno! Náš táta říká, že ať řekneš v životě sebevětší pitomost, když ji podáš vědecky, vždycky se najde nějaký blbec, kterej ti zatleská.

Měl jsem podobnou zkušenost.

Skončila přestávka, jeviště ožilo. Valerián kráčel přes lávku směšnými úkroky. Posadil se uprostřed pod mikrofon a Balík si stoupl za něho jako oddaný komorník za chromého milionáře.

– Tímhle vodnickým dialogem, – vzal si Kendy slovo, – začíná druhé dějství. Celý dialog jsme pojali hudebně a z vlastního textu zbylo jen pár vět. Váš odlišný přístup k životu je v těch písních. Jsou dvě a zazní obě současně.

– My budeme zpívat každý něco jiného? – divil se Balík. – A oba dohromady?

– Takový kánon, – vysvětlil major Venda.

– Pane Valerián, rozumíte tomu, – naklonil se Kendy k dědovu uchu.

– Jakpak by ne! – zašvitořil děda. – Budeme zpívat, že?

– Ano, budete zpívat, – rezignoval Kendy a tajemným posuňkem mě přivolal na jeviště. – Že hastrmani budou zpívat najednou, mě napadlo až včera, – šeptal. – Tady máš noty k druhý písni pro dědu a zkus vymyslet text! Ale rychle! My zatím přehrajeme tu Balíkovu. Major ho bude trochu pérovat a ty musíš všechno stihnout! – Znělo to jako diplomatická nóta.

– Já na povel nic nevypotím.

– Pokus se.

Orchestr se proměnil v taneční a major se ujal řízení skladby.

– Pane správče, vy jste Balík... chci říci Michal, ano?

– Ano, prosím.

– Tak podívejte! Musíte zpívat trochu frivolně, ale ne nemravně. Text je v podstatě poetické nic a hudba mu odpovídá. – Zvedl ruce a nechal je znovu poklesnout. – Ještě moment! Part je napsán dost vysoko... vidím tady á, a dokonce jednou cé. Předpokládám, že pan Kendy vycházel z vašich možností...

– Samozřejmě, – ozval se Kendy za klavírem. – Už jsme spolu zkoušeli.

– Výborně, – řekl major a mávl.

– Tvé bosé nohy plují travou, nedbale střídá levá pravou..., – chvěl se Balíkovi v nedohledných výškách lyrický tenor. – Za nimi brázda, jak za lodí. Jen delfíni se sem nehodí. – Muzika cukerínově opakovala motiv. – Tvé bosé nohy plují travou, jak dvě užovky za potravou a obět', kterou uloví, ten příběh sotva dopoví..., – píseň končila perličkami klavíru na tříčárkovaném á.

Ticho přerušil majorův hlas: – Ty pohyby u toho zpívání, pane Balík, ty vám poradil kdo?

– To jsem viděl v televizi.

– Prosím vás, pochopte ten rozdíl... dvacetiletá zpěvačka a vy...!

– Mám stát jako dřevo? – ohradil se Balík dotčeně.

– Rozhodně ne! Ale nejsem choreograf. Uvědomte si, že jste stárnoucí muž – vodník, který má, abych tak řekl, druhou mízu. Žádný puberták s kytarou. Vy jste se do Haničky opravdu zamiloval a jste ochoten investovat do vztahu všechno! Kromě toho jste na suchu... myslím bez opory vašeho přirozeného živlu... Zkrátka: trochu umírněněji, nemyslete si, že musíte umřít, tak strašně vážné to zas není. Poetické nic. Šlágr, chytlavý, vtíravý a neodbytný jako prostitutka.

Mezi mládeží zazněl smích.

– A ještě něco: ta céčka, jak tam máte... uloví, dopoví, za lodí... a já nevím co ještě, tak ta mi nasazujete moc nízko!

– Pane majore, – bránil se Balík, – tak vysoko í nezazpívám. To je nelidský.

– Při vašem hlasovém materiálu nejde o žádný problém, – zalichotil major, aby kritiky nebylo příliš.

– Myslete si, že chcete zazpívat cis, a trefíte se, uvidíte!

Balík bezradně kýval velkou hlavou a potil se. Kendy znamenal na okraj not termín „hastrman s druhou mízou“. V duchu jsem prosil Jana Nepomuka Voráče za odpuštění.

Zazpívali a zahráli píseň ještě jednou a Balík, pod dojmem majorova poučení, jen tu a tam hodil tučným bokem a zcela vynechal magické pohyby rukama. Valerián seděl po celou dobu na židliče a pokaždé vděčně zatleskal. Neměl jsem ani čárku, když rozdávali noty k druhé písni.

– Máš něco? Ukaž! – natáhl Kendy netrpělivě ruku.

Ukázal jsem mu prázdný papír.

– Kvůli tvý lenosti bude děda zpívat la, la, la...?

– To nemá s leností co dělat, – urazil jsem se. – Můžu na papír brejlit, jak chci, a nic mě nenapadá. Jsem blbej a ty seš génius.

– Tiše, ovládej se! Dívají se na nás.

– Ty se ovládej!

– Jsi dítě improvizace. Potřebuješ okolí, impuls, náladu.

V životě na rozkaz nic nevymyslíš. Nenápadně usměrnit, povzbudit a budeš pracovat jedna radost. Nemít Borůvka knedlík, je píseň pod střechou. Jediná to s tebou umí.

– Nech si blbý vtipy a porad' mi, co mám dělat.

– Vem si papír a tužku...

– Pánové, co bude s tou druhou písni? – švihl major taktovkou do dlaně.

– Už na ni najedem! Máte noty?

– Jistě. Už jsme ji v duchu dvakrát přehráli i s dynamikou.

– Tak ji přehrajte ještě jednou nahlas, – poprosil klidně Kendy.

Major pokrčil rameny a hráli.

Kendy namířil několikrát bradou na dědu, ať se dobře dívám, že ho stačí jen popsat. Když dohráli, papír byl čistý jako lilium.

– Hergot, bude se zpívat, nebo ne? – našťval se major.

– Co mám zpívat, hoši? – rozhlédl se bezradně děda.

– Ještě nic, pane Valerián.

Major Venda slezl z podstavce a nasupeně si sedl mezi muzikanty. Podíval se na hodinky.

– Jak se vám ta muzika líbí? – zeptal se k údivu všech Kendy, protože o to teď vůbec nešlo.

– Ale jo... dobrý... Něco mezi Bella mia fiamma adieu a Oči mám sněhem zavátý...

Děda náhle vstal, bojácně se přiblížil k přechodovému prknu a žádal očima o pomoc.

– Vy odcházíte? – lekl se Kendy.

– Jsem po operaci předstojné žlázy, – vysvětlil děda na prkně. – Za momentík jsem zpátky.

Vtom se mi vše vybavilo před očima. – Už to mám! – Vykřikl jsem vítězně. – První verš! – A s citem jsem zarecitoval do zvědavého ticha: – Oči mám sněhem zavátý, po operaci prostaty. – Slavnostně jsem se rozhlédl.

Chvilí se nedělo nic. Zaslechl jsem Ječmena v sedmé řadě, jak dusí do dlaní smích, který vzápětí lezl ven i nosem. Nevydržel a rozchechtal se. Přidali se muzikanti, družice hýkavě ječely, Balík červenal a potřásal bříškem. Major Venda složil hlavu do rukou a bezmocně se kýval. Tak-tovka mu trčela od pravého ucha jako anténka.

Kendy se vyděšenýma očima snažil dohlédnout k tajným zákoutím mozku, v němž se zrodil takový skvost, ale poznáv marnost své snahy, pronesl obdivně: – Šafránku, ty seš ale vůl, to je strašný...!

– Počkejte! – křikl jsem co nejsilněji. – Když se smějete vy, bude se smát i publikum, ne?

Ztichli. Ještě hekali, ale nikdo neodporoval.

– Jde o to, – utíral si Ječmen slzy, – že nevíme, jestli mají vodníci prostatu...

Poznámka mi připadala vtipná, ale teď se kupodivu nikdo nezasmál. Rozhodl jsem se nápad bránit. – Nevím. Ale prostata nám vodníka velmi zlidští... to není malý přínos! On se stává jedním z nás, je pochopitelnější a méně vzdálený... přenesen z odtaživé sféry pohádek do nejžhavější současnosti. Jestli má, či nemá prostatu, – mávl jsem rukou, – je vedlejší. Proč má vodník zelené šaty, botky rudé?

– Prosím... Erben, – špitla čiperka družice.

– Správně! – pochválil jsem ji. – Erben mu přidělil tyto rekvizity... no a my, – rozhlédl jsem se, – my mu teď přidělíme prostatu. Nakonec na to máme právo jako tvůrci.

Diskutovali, radili se. Valerián přecházel lávku zpátky.

– Krok se mi krátí, dech se úží, – zadeklamoval po překonání překážky.

– I kdybych přivoněl si k růži... – dokončil jsem nahlas a poznamenal. Družice vzdychly.

– Hotovo! – Upravil jsem text a přečetl sloku celou nahlas: – Oči mám sněhem zavátý. Po operaci prostaty krok se mi krátí, dech se úží, i kdybych přivoněl si k růži. Máte něco proti tomu?

– Hezoučký..., – nadchl se děda. – Už jsem to musel někde slyšet, protože já vždycky všemu přijdu na chuť až napodruhý.

– Ale verše vytryskly na místě!

– V pořádku, – konejšil mě. – Pokračujte, hochu, dál. – Co... dál?

– No dál! – zařval Kendy. – Ještě sloku. Budou zpívat dohromady.

– Neřvi na mě! Dělat brnk, brnk není žádnéj kumšt! – bouchl jsem do klavíru. – Teď do toho nekecej!

– Už nejsem dávno neposeda..., – rozpovídal se Valerián, neboť se mu na záchodě ulevilo. – Ksicht mám šedohnědej, samou vrásku... řídne mi i vobočí. Dal bych si pivo.

– Ne! – nařídil nervózní Kendy. – Až dohrajem!

– Mám druhou sloku! – Dopisoval jsem upocenýma rukama.

– Čti rychle!

– Vlastně mi ji pan Valerián nadiktoval. Změnil jsem jen slovosled.

Muzikanti, kteří neviděli na jeviště a měli s ním kontakt jen prostřednictvím dirigenta, vylezli ze své sloje a zvědavě očumovali celé dění. Recitoval jsem z čmáranice:

– Kol očí s barvou šedohnědou těžko mě nazvat neposedou. Pod prořídlými brvami jen vráska vrásku stíhá mi.

– Na místa! – rozehnal major publikum. – Dejte panu učitelovi text, ať skončíme! Ve tři máme nácvik na přehlídku, a ještě jsme neobědvali.

– Kde najdete takovej precedent ve světovém divadelnictví, že vodník na jevišti zpívá? – vykřikoval nadšeně Ječmen. – Kromě Rusalky, ovšem... ale tam zase nezpívá o prostatě... já žasnu! Vážně!

Hráli a zpívali. Družice v pozadí reagovaly na text. Předváděly divení, kývaly hlavami, vrtěly jimi a dávaly ruce v bok.

Naslouchal jsem z poslední řady s pocitem básníka, jehož verše lid přijímá za vlastní a autor na nich nemůže už nic změnit.

– Děvčata, – oslovil major Venda kolektiv družic po posledním tónu. – Já nerad chodím na opery. Radši si je pouštím doma z desek. A víte proč? Kvůli komparsu! – položil taktovku na pultík a otřel čelo. – Kvůli tomu pitomému kejvání hlavama, divení se, vkládání rukou v bok a postrkování. Ať je to Smetana, Janáček, nebo Verdi. Někdy mám dojem, že si režiséři komparsu vůbec nevšímají... Ale až teď jsem pochopil, že jde o nějaký kolektivní sborový pud, který rozhoduje, jak se ten kompars chová. Protože vy děláte totéž!

– Co byste nám poradil? – zeptala se ironicky nejdovážnější.

– Nevím. Moderní muziku byste mohly kopírovat. – Vztáhl ruce, jako by jim žehnal.

Dílo odmával podruhé pomaleji, děda utíkal o dobu napřed. Družice pochopily, co se od nich žádá. Pohybovaly se v rytmu mírně předkloněné a nahrbené, poprsí jim zmizela za pažemi ohnutými v loktech a rukama kreslily imaginární obrazce, nechávající střídavě poklesnout tu jednu, tu druhou. Hlavinky se jim nepevně vrtěly na uvolněných šíjích a slabomyslně pokleslou dolní čelistí přežvykovaly doprovodné slabiky.

Samozřejmě. Nedohráli ani do poloviny, když po nich major Venda hodil taktovkou, zavřel oči a řekl: – Vode zdi ke zdi!

– Není to špatný! – křičel jsem ze tmy. – Jen kdyby těma rukama kejvaly stejně...

– Dovolíte? – vzal si Ječmen slovo. Dosud nezpíval a měl kuráž. – Já bych myslel, že by rukama stejně kejvat neměly. Bylo by to, s prominutím, příliš vojenské. Určitá anarchie je na místě. Jde o nadpřirozené bytosti, vymykající se jakémukoliv škatulkování nebo řádu. Ony žijí mimo společnost, mimo třídy, mimo ideologie, mimo svět. Co na nich obdivujeme, je jejich totální volnost, nespoutanost. Projev by měl být spontánní, neuvědomělý, naturální... ale pozor! Ne vulgární. V žádném případě. To bychom...

– To bychom se na to mohli vybzdít! – napodobil Ječmenův způsob řeči major Venda a nařídil stroze: – Kejvat se nebude! Ani tak, ani jinak! Nebo namouduši začnu střílet!

Nikdo se neodvážil protestovat, jenom Ječmen v pološeru beznadějně lomil rukama věda, že bez teorie není na tomto světě ničeho.

Nervozita rostla, čas letěl. Zkouška skončila včas jen díky nepřítomné Borůvce, jejíž vinou odpadly tři písně.

Venku na schodech se k nám přidal Nádeníček a důvěrně se s Kendym pozdravil. Skromný, slušný, nenápadný muž, hovořící uctivě se synem svého nadřízeného a s někým bezvýznamným, jímž jsem byl já. Oslovoval Kendyho „Leoši“, což bylo směšné, protože tak už mu neříkali ani doma.

– Slečna Borůvková, Leoši, také zpívá?

– Jo, zpívá.

– A proč odešla?

– Byla indisponována! – vysvětlil jsem mu úsečně, ale nebral mě na vědomí.

– A příště přijde? – zeptal se dotěrně.

– Jo... přijde... snad... – Kendy se díval bez zájmu.

– Takže ona je vlastně nemocná? – tahal z nás rozumy hlasem vedoucího samoobsluhy.

Neudržel jsem se: – Co se o ni tak staráte?

– Nic ve zlém, mladý muži. Já jen, že bych jí donesl růže, nebude-li to ovšem nevhodné... ale když je nemocná, tak snad ne? Co myslíš, Leoši? Ona bydlí tam, co má mistr dílnu?

– Já nevím... asi jo.

– Tak vám děkuju, mládenci. Nazdar!

– Pane Nádeníček, – zastavil jsem ho v rozběhu.

– Prosím?

– Neměl váš otec na náměstí hodinářství...? My máme totiž doma budík, kterej má na ciferníku firmu: Nádeníček Hradiště.

Tvářil se, jako že vzpomíná, a pak řekl s úsměvem: – To bude asi shoda jmen.

Sledovali jsme bílý baloňák a pod ním dokonalé kalhoty s esterházy vzorkem. Kráčel pro kytku a za Borůvkou.

– Máš zvláštní talent, jak všechno pohnojit. – Kendy hleděl neutrálně za Nádeníčkem.

Mávl jsem rukou. – Co jí může nabídnout?

– Všechno! – řekl lakonický Kendy. – Je starej mládenec, bez závazků, kromě socialistických, bez skrupulí, má byt Na valech a uklízí mu tam nějaká Mici. V podniku se o něm říká, že úspěšně uvádí dívky do života... odborník! Dokonce prej ho samy vyhledávají. Pro začátek jí nabídne dvacet růží. To bys nemoh.

– Jak si takovýho člověka může někdo vážit... Jak může mít úspěch, když je tak... nemorální?

– Jaká morálka? Máš moc svazácký myšlení. Není žalobce, není soudce. Je dospělej, výbornej pracovník, kariéru před sebou. Uvidíš, jak Borůvku okouzlí!

– A vypadal ze začátku tak neškodně a pitomě... ano, prosím... já to umím zpaměti, prosím... rozbiju mu držku! Ale uvědomil jsem si svou příslušnost ke kategorii vyčouhlých citlivek, kterými starý Borůvka tak pohrdá. Zradily mě oči za brýlemi a ruce jako lopaty.

Interludium

Zamykám se v pokoji. Nenávidím ženy, Kendyho matku, sebe, školu a společnost. K Borůvce zaujímám nevyhraněný postoj. (Ještě nic neprovedla.) Nádenička vyvrhuji z lůna společnosti i s jeho uklízečkou, s kterou nepochybně spává. Volným veršem, pohrdaje rýmem, mu přiděluji jiný svět.

Napsat pár veršů je lepší než prásknout dveřmi. I když to někdy může nadělat víc škody.

Co se děje ve skříni, když je sezóna v plném
proudu a slečna Mici pravidelně nevětrá

Ve skříni je mrtvo
jak v truhle bez nebožtíka
Všechny obleky odjely na riviéru

On s nimi
Potřebují něco do sebe
Kávový odpoledne k Dubonnetu
Večer smokink k baru
Něco na jachtu
na golf
na ruletu
Kdyby tak mohly vyprávět
Letos volil komunisty
Řekli mu že je snob
Neví
Látka byla kvalitní a perfektní dezén
Lékař radil že se nemá rozčilovat
Všechny obleky odjely na riviéru

Ve skříni mrtvo
jak v truhle bez nebožtíka
Jen moli a naftalín
čekají na konec sezóny
v záhadné symbióze

Maminka ustaraně ťuká na dveře. Uklidňuji ji, že mám nutnou práci.
– Vystydne ti večere!

Nemám na růže, rozhoduji se imponovat jinak. Minulé století oslavovalo umělce. Dvacáté století se obdivuje špičkovým sportovcům a zpěvákům popmjuzik.

V příštím století se budou zákonitě na výsluní popularity vyhřívat mužové a ženy vědy.

Žádné citečky, pochybné songy, žádné branky body sekundy. Stanu se vědcem.

Nádeníčková směšná vnější kultivovanost bude jen trapnou rekvizitou proti mému myšlenkovému zázemí a osudovému poslání. Velkoryse lhostejný k individuu spasím i jeho. Svez se s lidstvem.

– Štěpánku! – ťuká matka na dveře jiným rytmem, jinou naléhavostí. To není ťukání k jídlu. – Máš nahoře u slečny Šádkové telefon...!

Vybíhám patro po třech schodech. Slečna Šádková supí za mnou v župánku a v pantoflíčkách s bambulkama.

Telefon má v obýváku. Vrážím do bytu bez zaklepání a teprve se sluchátkem v ruce se rozhlížím, nemá-li zde pánskou návštěvu. Slečna Šádková by mohla být také vhodnou osobou, uvádějící pro změnu hochy do života. Ve vteřině přede mnou defilují možné následky.

Přihopká a s důležitým uspokojením zjišťuje, že už jsem u aparátu.

Slyším Borůvku a zapomínám na udýchaně poodhalené úplňky nader slečny Šádkové i na její vyzývavou tělnatost.

- Štěpánku, slyšíš mě? – švitoří Borůvka, po chrapotu ani stopy.
- Slyším. Ty už mluvíš? Vdechovala jsi sůl?
- Nebylo třeba.
- Byl u vás ten...?

– Nádeníček? Byl! Představ si, přinesl mi třicet růží... jsi tam? Haló...
– ťuká nehtem do mluvítko.

– Kolik? – polykám na sucho.

– Třicet!

– Hm...

– Tak něco řekni...

Co mám říkat? Mlčím.

– Haló..., – doráží Borůvka na spoje.

– Já tě slyším, – hlásím se mrzutě.

– Ty se zlobíš? Nemůžu za to... Štěpánku, představ si třicet růží!

– Ale jo, já si je dovedu představit.

Třicet růží na rozhraní zimy a jara představuje sumu, která mi vyráží dech.

– Kupuje si tě za tři stovky, neznáš ho!

– Až na ty vlasy je docela fešák... a inteligentní. Ale ty máš hezčí vlasy, Štěpánku, vážně, – směje se tónem manželky plešatého muže.

Sahám si nevědomky na hlavu k údivu slečny Šádkové, která mě pozoruje přes zapálenou cigaretu.

– Marcelo, proč vlastně voláš?

– Co říkáš?

– Říkám, proč voláš? Kvůli růžím? Slečna Šádková se musela obtěžovat k nám a...

– Ty ses musel obtěžovat k ní... tak ahoj!

– Nedáte si kávu, pane Šafránku? – houpe sousedka pantoflem na špice.

– Ne, děkuji... skutečně... já mám dole telecí ledvinu. Na shledanou.

– Na shledanou, – zavírá dveře a dodá tak, abych slyšel: – Ty ledvino!

Nevím, proč se cítím být vypráskán na dvou frontách současně.

– Kdo volal? – stará se matka ještě na chodbě.

– Bella Maria. Ohledně zkoušky.

– Tak jez! Už je to skoro studený. Tuk kolem ledvinky, když vychladne, není dobře. Dala jsem tam hodně česneku kvůli tobě.

– Mami, prosím tě, nech mě aspoň v klidu najíst.

– Přesně tak to říkal tatínek...

Začínám se patlat v hrnci žárlivosti. Na minci lásky padl orel, druhá, odvrácená strana. Kde se vzala, o tom brožury výsměšně mlčí. Široko daleko nikdo, kdo by mi problém vysvětlil, nebo alespoň dal přes hubu.

O zmuchlanou báseň s nevětrající slečnou Mici otírám ruce, umaštěné tukem z okolí ledvinky.

Za oknem předjaří, vedle v pokoji se pilně šije, o patro výš si připravuje exteriér slečna Šádková, tři bloky odtud si Borůvka zasněným pohledem na třicet růží pootevřít padací dveře do života. Na valech si úspěšný satyr Nádeníček mne aristokratické dlaně v bezvadně uklizeném jedna plus jedna.

Určitě se stanu vědcem. Jenom ještě nemám vybranou správnou vědu.

Poprvé v životě se mi zdá, že to maminka s česnekem přehnala.

Kapitola XI

Azorská tlaková výše se rozšířila do střední Evropy a o jaru se nedalo pochybovat. Řečeno s novinami: ani ten největší škarohlíd nemohl nevidět příchod jara v naší vlasti.

Slunce pralo do nablýskaných střech, zazelenaly se trávníky v parku a zahrádkáři mobilizovali rycí vidle a kolečka. Chřipka odtáhla někam, kde bude jako blanický rytíř sbírat nové síly. Majitelům psů ve městě se začali jejich miláckové toulat, vracejíce se o třech nohách, se sklopeným ocasem a provinilým pohledem. Příroda pískla a všechno živé se mohlo ztrhat.

Borůvka se s Nádeníčkem viditelně sblížila. Jejich vzájemné pohledy na zkouškách mi drásaly bolavé jinošské nitro (jak se vyjádřil Kendy). Se mnou se bavila kamarádsky, ale přezíravě, s převahou ženství, jako se baví starší sestry s mladšími bratry. Kromě překotného rozkvětu učinila zjevné pokroky i v psaní na stroji, stala se víc rovnoprávnou a pracovní úspěchy upevnily i její sebevědomí. Byla milejší a nedostupnější.

Mládí je řetěz osudových ran, které by si dospělý rád dopřál, ale nemůže o ně zavadit, ať se snaží sebevíc.

Umět žít není nic jiného než umět měřit všechny nesnáze hlediskem nějakého prospěchu. Cui bene?¹⁴... nebo jak to říká latinářka.

Do velkého sálu se trousili účinkující. Kendy bezmyšlenkovitě hrál a do hudby mi radil: – Zahod' knihu, kterou s sebou pořád taháš, a přečti si něco ze života! Třeba Kámasútru...

– Kámasútra je umění, ale tohle, – poklepal jsem na kapsu vydutou příručkou, – tohle je věda.

– Kámasútra je zkušenost a tohle akademická hovadina.

¹⁴ Správně: Cui bono? V čí prospěch? Pozn. red.

– Netoužím po zkušenostech Indů, – namítl jsem rozčileně. – Chci zkušenosti Středoevropana!

– Mohl bys to jako Středoevropan zkusit s nějakou ženskou...

– Nestojím o *nějakou* ženskou!

– Na můj vkus seš moc náročnéj. – Rozhovor ho nebavil a dal to na jevo fortem v levé i v pravé ruce. Skončil na -a- a telegrafoval je pro orchestr. Ladili.

Rozhlédl jsem se. Přítomni všichni. Bella Maria měl ve zvyku zkoušet na přeskáčku, co ho právě napadlo nebo o čem byl přesvědčen, že není dotaženo. Způsobil, že pár týdnů před generálkou mělo chronologickou představu o hře velmi málo účinkujících. Snad jenom já, jako inspicient, a ti, kteří Lucernu již hráli nebo kdysi zhlédli. Něco jiného je vnímat hru jako divák, nebo si pamatovat, kdy jdu na jeviště, odkud a co držím v ruce. A to nemluvím o textu.

Loudal jsem se do zákulisí na svou pozorovatelnu.

– Dějství druhé, vodníci zatím na místě. Sjedeme si to od čtrnáctého výstupu dál..., – křičel Bella Maria.

Nalistoval jsem čtrnáctý výstup, druhé dějství a meldoval:

– Připraví se mlynář, babička, vrchní, dvořan, kněžna! Dozadu! Začíná hudba číslo sedm! – zmáčkl jsem knoflík a na pultíku majora Vendy se rozsvítila sedmička. Muzikanti zalistovali.

– Hudba! Mlynář! – štěkal Bella Maria. – Kněžna schovaná, na scéně vrchní, dvořan a mlynář. Tak prosím!

Sálem zazněla odbojná a vyzývavá hudba.

– Nevzdám se té lípy, – deklamoval Ječmen do muziky. – Protože je mým dědictvím po dědu a pradědu; je našeho rodu odnepaměti. Rostla staletí, a kdybych vám ji vydal, padla by chvilkou...

– Stop! – přerušil Ječmena Bella Maria a počkal, až skončí i hudba.

– Pane doktore, prosím vás, potlačte v monologu ten váš majetkový zájem... mám na mysli začátek: protože je mým dědictvím po dědu a pradědu... ano? A zdůrazněte hledisko ekologické: rostla staletí, padla by chvilkou, chápete? Chci, aby jednoznačně vyzněla kladná funkce stromu v přírodě obecně a dále i specifická funkce té lípy. Taková, řekl bych,

neuvědomělá, ale intuitivní péče o životní prostředí... Klesla poražena... padla její koruna... ptactvo v ní nocuje a zpívá... Rozuměl jste mi?

– Ale já tam mám dědictví ještě jednou, – bránil se Ječmen. – Hned na další stránce říkám: tomu vy nerozumíte, protože to necítíte, to je staré dědictví i naše outěcha a věříme, že dokud ta lípa...

– Ano, ano, správně! Tam už to zdůraznit můžete. To chápeme jako dědictví národní... jasné?

– Rozumím, samozřejmě, – přemítal Ječmen, ale neměli bychom pak první dědictví škrtnout?

– Můžeme, – souhlasil Bella Maria a provedl rázný zelený škrť.

– Moment! – Major Venda vystrčil hlavu. – Mně tady budou přebíjet čtyři takty. Chtěli jsme končit současně...

– Chceme pořád!

– Tak co s tím? – zeptal se bezradně Venda.

– Co s tím? – opakoval Ječmen.

– Helejte, rejšo, – dovolil jsem si zasáhnout. – Třináctý výstup končí mlynářovou větou: to neučiním, i kdyby sama kněžna poručila... že? Do toho vejde babička... to je důležitý, protože odtud začíná čtrnáctý výstup, ale pozor! Mlynář pokračuje dál s hudbou. Takže: kdyby major začal hrát už na poslední větu z třináctého výstupu, vyjde to na takty stejně...

– Má pravdu, – řekl Kendy od klavíru. – Posunem hudbu na dřív.

– Ale ztratí se nám babička, – zapochyboval režisér. – Kdo si všimne, že vstoupí, když pojede hudba i monolog? Její výstup tím zatlučem!

– Mám nápad! – řekl jsem do ticha. – Že by babička stanula na prahu, teprve až mlynář skončí, a rovnou řekla: to je jako svatý strom a je mu rozumět, když za noci svatojánské jeho listí a tak dále... Co říkáte?

– No jo, – vzdychl zase Bella Maria a odklepal popel do plechovky od slaných buráků, – ale to, co babička říká, je replika na mlynářův monolog. Jak může reagovat na něco, co nemohla slyšet, protože tam ještě nebyla...?

– Mohla to slyšet, když tam přicházela, ne?

– Mohla, – souhlasil režisér a shodil plechovku s popelem a s nedopalky. – Rozuměla jste, paní Ječmenová?

– Myslím, že bych slyšela... logicky.

– Poznamenat, koho se týká!

Poznamenali jsme.

Pořád se něco předělávalo, protože pan režisér chtěl odvést práci, která má vnitřní logiku, jak říkal. Ta je na divadle nejdůležitější. Obecenstvo nesmí být na pochybách, proč se to či ono děje. Jinak ztrácí zájem a my je musíme získávat za cenu laciných efektů, ke kterým se přece nebudeme snižovat.

Bella Maria posbíral rozsypané vajgly. – Plechovku, – nařídil Balíkovi, – mi k tomu stolku přibijete!

– Ale, rejžo, – bránil se správce, – jak ji potom budu vysypávat?

– Obrátíte ji s celým stolkem! To snad není žádná věda... nebo ano?

– Ne... samozřejmě... já ji obrátím komplet.

– Tak! – uvelebil se Bella Maria. – Sjedeme si znova čtrnáctý výstup! A rychle, ať něco uhrajem!

Major Venda zvedl křídla a Ječmen se rozmumlal za doprovodu revoluční hudby. Následovali: babička, vrchní, dvořan, mlynář (v druhém dědictví národním), kněžna a opět dvořan, vrchní, mlynář, vrchní. Pak bylo nařízeno mlynářovi přinést lucernu a on s sebou vzal pro jistotu i babičku k Haničce. Na scéně osaměli představitelé vládnoucí třídy, když Bella Maria přerušil dosud hladký průběh výjevu.

– Víte, vy nehrajete špatně. Ale je to takové, nezlobte se, odfláknuté! – Rozpřáhl se a zachytil plechovku v posledním okamžiku.

– Říkal jste, abychom se chovali přirozeně, – namítl Ječmen.

– Jistě, bezesporu, ale nemusíte se u toho flinkat jako na plovárně. Umíte text, chodíte mi tady, povídáte si, ale kdybyste si vyprávěli o jídle, nebude v tom žádné rozdíly... I na malém městě se dá hrát velké divadlo!

Čiperka družice dopisovala třetí sešit poznámek.

V šeru hlediště seděli ti, jichž se čtrnáctý výstup netýkal. V předposlední řadě, pod mdlým osvětlením, ale s elánem, řešila paní Fajtová

ažury lemu třícípého šátku. Vzadu v lóži Borůvka s Nádeníčkem v důvěrném hovoru. Něco jí vyprávěl a kreslil rukama ve vzduchu. Měla podepřenou bradu a byla k zulíbání. Fajtová pod nimi párala.

– Šafránek, slyšíte? Ještě jednou čtrnáctý výstup. A naostro! Chci, aby to klaplo!

– Mlynář připravit! Hudba! – Zmáčkl jsem sedmičku a sledoval text. Občas jsem mrknul do zadní řady.

Po čtrnáctém výstupu rejža opět zasáhl:

– Pane doktore, vy při tom monologu... teď jste mi to říkal dobře... ale vy při tom stojíte jako hromnička. Dělejte něco s rukama, mluvte k publiku, dovolávejte se u něho spravedlnosti... a jděte si až na forbínu, nebojte se!

– Helejte, rejžo! – rozčilil se Ječmen. – Nechcete, abych taky stepoval? Já nejsem Sammy Davis junior, ale doktor filozofie. Musí vám stačit, že jsem s rolí niterně spjatej... ale takhle dělat rukama nebudu! Ani neumím!

– Jděte mi už s tím niterným sepětím do hajzlu!

Co pořád máte? Teď jsem vysvětloval, jak to je! Nedělejte z toho vědu! Musíte zaměstnat ruce!

– Co kdyby se napil vody? – přemýšlel Kendy nahlas u klavíru.

– Z karafy..., – vyhrkl jsem.

– Co blázníte? Z jaký karafy...?

– Chcete, aby zaměstnal ruce..., – objasňoval jsem. – Kouřit nemůže. Mohl by se napít. Normální lidi se napijou z láhve... ale v televizi, ve filmu i v literatuře se pije výhradně z karafy.

– To jsem si taky všiml, – podpořil mě Kendy.

– Karafa a láhev je totéž! – vzal si slovo Nádeníček, sledován obdivným Borůvčíným pohledem.

– Ano, jde, tuším, o synonyma, – přidala se Mikymauz Jedinauz.

– To víme taky! – setřel je Ječmen a s vzornou výslovností slyšitelnou až na balkón oslovil režiséra: – Tak já mám bránit dědictví předků proti vrchnosti a přitom pít vodu? Z karafy? – bodal ukazovákem k nakloněnému stolku.

– Výborně! – zajásal Bella Maria. – Takhle to hod'te, pane doktore, tý vrchnosti! Ty ruce byly jedinečné!

– Myslíte? – zeptal se zaskočený Ječmen nedůvěřivě, zkusil opakovat text a zacvičil rukama.

– Ale né! – znechuceně se odvrátil rejža. – Ted' si připadám jako Matěj Kopecký.

– Řekl jste, abych na text myslel. Tak myslím.

– Zkuste si vzpomenout, jak jste pohyby dělal, když jste na ně ještě nemyslel!

– Úplně jste mě, rejžo, zblblnul.

– Vždyť je to jednoduchý! – Bella Maria vstal a přecházel – Nepřehrávat ochotnický! Civilně, ale ne jako ve filmu. Gesta, chtě nechtě, musejí být divadelní, nadsazená, ale jen trošičku. Musíte vycítit míru a bejt pořád nad věcí... nejen pan doktor! Všichni! Máme před sebou starej kus a nemůžeme ho zas tak žrát. Uvidíte, že to zahrajem avantgardně.

– Já do karafy s vínem ti nápoj lásky přimíchám..., – zanotoval děda Valerián neznámý šlágr.

– Tam se zpívalo: do sklenice s vínem! – opravil ho ředitel Königsmark a pokračoval hlasem gondoliéra: – A v budoáru stinném se o tvé trny popíchám... – Dozpívali spolu refrén, k němuž se připojil ještě major Venda: – Má růže čajová, jediná láska bláhovááá..., – chvěli se v trojhlasném tremolu.

– Ticho! Selhal Bella Mariovi hlas.

A děda Valerián dozpíval třaslavým hláskem: – Kéz mě vaše trny raní, má krásná paní, já z vašich retů slíbání vůně květů... – A Kendy pohotově zakončil rozloženým sextakordem.

– Trochu jsme si zavzpomínali, – ospravedlnil nekázeň ředitel Königsmark. – To jsme hráli za války, v jedenačtyřicátým. Takový neškodně blboučkový... autorem byl nákej Hans Bäcker, jinak Honza Peckař... pak umřel na tyfus v Terezíně. Ten kus se jmenoval Růže stolistá...

– Tak dost! – Bella Maria se nemíní nechat zatáhnout do sentimentálních vzpomínek staré gardy. – Hovořili jsme o kázni. Zatím jste si ji k srdci moc nevzali. Na světě není nic smutnějšího než špatný herec. Jsme každý součástí kolektivu, máme určitý cíl a tomu cíli musíme podřídit všechno! Vemte si příklad z hudby! Neremcají a hrajou!

– Mají uniformu, – namítl jsem.

– Člověk nepotřebuje uniformu, aby si uvědomil, že je součástí kolektivu.

– Někdy ano, – poznamenal zkušeně major.

– Herectví je kázeň a zase kázeň! – neodpustil si Bella Maria poslední slovo.

Ječmen se neudržel. – Houby kázeň! Já si tady na jevišti připadám jako šlapka... jak se dávám všanc... jak se obnažuju...

– Do obnažení vám chybí ještě hodně... kromě toho: šlapka jde za peníze, kdežto vy jste amatér! Pracujete s láskou...

– Amáre, milovati..., – vzdychla Mikymauz Jedinauz a Borůvka s Nádéníčkem na sebe dlouze pohlédli.

– No tak jsem šlapka, která pracuje zadarmo! – živě gestikuloval Ječmen. – Tím víc je to uhozený.

– Libore! – napomenula ho manželka přísně.

Nepříliš odbojně mávl rukou.

– Kdybyste si gesta nechal do hry, byl byste báječněj, – cpal doktora zpátky do role režisér a rozhodl: – Čtrnáctej výstup necháme zatím uležet, panstvo. Přestávka na cigaretu. Po přestávce zkusíme čtvrté dějství a já někoho čekám! – dodal významně.

– Po pauze se připraví: Zajíček, Hanička, Franc, mušketýr a lesní panny, – křikl jsem do sálu, kde vstávali, protahovali údy a odcházeli k východu v průčelí.

Jen Borůvka s Nádéníčkem se prodírali proti proudu, uličkou skloněného portálu, dolů k orchestru.

– Počkej! – zastavil mě Kendy. – Něco uvidíme.

Poslední odešli do vestibulu, hudba se vytratila spodním východem pod jevištěm a pod balkónem, kde jsme stáli, zavládla zvědavá tma.

- Nezapaluj si, ať o nás nevědí!
- Co budou dělat? – šeptal jsem.
- Pssst! –

Borůvka přešla lávku, chráněná chtivýma Nádeníčkovýmá rukama a stoupala si zvědavě ke klavíru. Nádeníček zasedl na Kendyho místo a chystal se k produkci, která měla dostat Borůvku do postele, pokud možno ještě večer.

- Slíbil jí zazpívat píseň, – oznámil Kendy s dlaní před ústy.

Odvrátil jsem oči a chystal se otevřít dveře.

- Chvilí vydrž! – nařídil. – Poučíš se!

– M-ta, m-ta, m-ta, m-ta, – zabasoval Nádeníček primitivně a nasládlý tenor naplnil prostor nad prázdnými sedadly. – Ty máš kukadla, jak zrcadla, ty všechno víš a všechno znáš, stáčí, když se s nima na mě podíváš... – Vyznání, zpívané každou sobotu po venkovských sálech, ovíjelo Borůvku mečivým předivem stoprocentní mužné lásky.

Vrznuvši dveře nás milosrdně propustily ze sálu.

– Ty máš kukadla, jak zrcadla..., – opakoval jsem zdrceně a podruhé se mi chtělo v tomto kulturním stánku zvracet.

- Cigaretu? – nabízel Kendy.

– Tomu musíme zabránit za každou cenu! To snad není možný... kukadla jak zrcadla... Copak takhle se dobývají ženy? Takhle průhledně a banálně? Já blbec vymejším verše, on přijde s kukadlama a jí se klepou nohy.

- Je to jejich věc. My nemáme právo...

– Právo? – vykřikl jsem a Kendy mi naznačil, abych tak neřval. – Co je právo?

– Právo je dohoda, norma... nebo tak. Ženy se dávno nedobývají. Oni se prostě dohodli.

- Dohodli, – opakoval jsem posměšně. – Ale norma to snad není?

– Zrovna taková norma, jako když ty jí vymejšíš básničky. – Odtáhl mě z doslechu ostatních a oslovil Balíka, vstupujícího do správcovského bytu: – Pane Balík, nemáte tam kapku něčeho vostřejšího? Tady pro něj?

– Pojd'te dovnitř! – pozval nás tajemně.

Nebránil jsem se. Nalili mi sklenici hořké i sladké kapaliny, na hrnaté láhvi nápis švabachem. Kapky proti kašli říznuté denaturovaným lihem půl na půl. Uvažoval jsem, zda cesta k mužné sebejistotě vede tímto směrem.

– Ták... ještě do druhé nožičky, – naléval Balík utrejch.

Když jsem po dalším přidělu natahoval ruku sám, zarazil mě Kendy v rozletu: – Stačí! Musíš zapomenout, ale fungovat! Nebudeme tě napájet jako stonožku.

– Nic lepšího tu nemám, – omlouval se Balík. – V sauně by se našlo, ale tady...

– Děkuje, – tlačil mě Kendy ze dveří. – Jak ti je?

– Mám teplo v žaludku.

– A jinak?

– Jinak normálně.

– Tak pojd' dovnitř! Jsme poslední.

Balík zamkl a supěl za námi.

Hodlal jsem další ústrky a překvapení přijímat rozumně. Sedl jsem si vedle Bella Marii a očekával, kdy budu vyhnán na své místo do zákulisí. Ale nikdo si mě nevšímal. Všichni hleděli na pódium. Stály zde víly a před nimi poskakovalo stvoření s vráscitým obličejem a blond vlasy. Stařec dítě. Nožky jako strunky v černých punčocháčích a na nich pletené stulpny jako nosí fotbalisti, jenomže až nad kolena. Na nohou baletní střevíce. Pod břichem se mu vzdouvalo nadité přirození. Připomínal zvrhlíka z Felliniho filmů.

Oněměl jsem úžasem a zapomněl na předchozí citové útrapy. Chtělo se mi smát, ale okolí se chovalo tiše a uctivě hledělo.

– Kdo je to? – naklonil jsem se k Bella Mariovi.

– Hugo.

– Kdo?

– Hugo Snowden.

– On je cizinec?

– Ne. Proč?

- Že má tak divný jméno...
- Umělecký pseudonym. Ticho!
- Rejžo, co tu chce?
- Ticho, povídám! Nacvičuje s děvčaty tanec víl.
- Vy ho znáte?
- Já jsem ho pozval a on se uvolnil. Máme štěstí... a nevyrušujte!

Hugo měl jemné pohyby, v očích umělecký plápol, dlouhé vlásky mu poletovaly na svrasklém krku a přes veškerý ženský zjev se hutně a mužně potil. Mohlo mu být pětadvacet, ale i pětasedesát.

Mrsknul svalnatou prdelkou: – Malá pirueta, piké! – Zastavil se trhnutím na špičce, prudce, ale elasticky poklekl, upažením široce vzpažil a hrdě vztyčil klasickou hlavu. Setrval tak pět vteřin a sálem se neslo jeho oddychování. Pružně se vztyčil. Krokem, jenž byl syntézou volnosti i řehole, obešel víly, vyhrnul si rukávy a povytáhl punčocháče.

– A nyní, prosím, totéž po mně, dámy, – požádal a na každou ladně sáhl.

Holky padaly na kolena jako špalky od cirkulárky. Když sebou každá udeřila třikrát, předvedl Snowden prvek ještě jednou a pronesl s odzbrojujícím úsměvem: – Tanec je nejstarší umění... no... hodíme to do figury... Jo, to pude!

Bavil jsem se. Teplo ze žaludku se přesunulo do hlavy.

– Ty ho neznáš? – ozval se Kendy v řadě za mnou.

– Pane Kendy, – varoval Bella Maria, – máte být u klavíru!

– Až mě bude Hugo potřebovat, vyběhnu... Ve skutečnosti se jmenuje Hugo Líbal, ale říká se mu Hugo Mazlík. Fakt ho neznáš?

– V životě jsem ho neviděl. Ani nevím, že je zdejší...

Hugo decimoval víly a do taktu bubnoval na tamburínu.

– Pirueta (bum), piké (bum), poklek (bum), hlava (bum), hlava, dámy! – Opravoval hlavy.

– Viděl ten člověk někdy tančit víly? – porušil jsem uctivé ticho.

– A ty jo? – zasmál se Kendy.

– No... já ne.

– Tak nekecej!

– Rejžo! Víly mají při tanci zpívat. Napsal jsem jim kvalitní text...
A podívejte, jak jsou udejchaný...

– Klid! Teď jde o tanec.

– To je tanec, když padají na kolena jako vdovy? Ha, ha, ha...

– Človče, – lekl se Kendy, – ty seš snad vožralej...?

– Vy jste pil na zkoušce? – zhrozil se Bella Maria.

– Bylo mu špatně, rejžo, – omlouval Kendy alkoholickou epizodu. – Dali jsme mu panáka.

– Takový hnědý..., – upřesnil jsem.

– Hnědý nebo žlutý, tady se chlastat nebude! – A Bella Maria pokračoval tak hlasitě, aby nerušil nácvik, ale abychom pochopili nutnost prohibice: – Alkohol už nám zničil mnoho umělců. Nejdřív v něm hledají inspiraci, pak zapomnění. Tady ne, hoši!

– Máš k tomu něco, Mário? – zeptal se zdvořile Hugo z jeviště, kde víly, seřazené úhlopříčně jako klisničky v cirkuse, udržovaly pracně rovnováhu v jakési holubičce.

– Nic, promiň, pokračuj...

A Hugo roztomile pokračoval: – klid při té arabesce, dámy! Jako sochy! A hop a hop a tři a čtyři, balanc dva a... pozor na trup při přenášení váhy... Zaujměte původní postavení! Uvolnit! Na ty půdorysy pozor! Jsou velice efektní, zejména při pohledu z balkónu, – ukázal na balkón, jako by nabízel ruku k menuetu, – ale musejí být přesně provedeny, ano? Zpět, prosím, dámy... Všechny jste chodily do rytmiky, tuším... vás si pamatuji, vás, ano vás taky... A znovu od začátku! Bum! – Bubínek nemilosrdně poháněl upoceně stádečko.

Pach potu vil, smíšený s pachem podlahy, kontrastoval s očekávanou a předpísanou éteričností jejich zjevu. Kdysi, při společném tělocviku, se mi ten pach přičil, ale zde, snad vlivem alkoholu či prostředí, mě nenechával lhotejným.

To byl sex. Ne pohlavnost, to ohavné slovo, které už jen tím, jak se převaluje v hubě, působí odpor. Sex. Tři písmena, nemyslet na následky. Jsem tam, kde vy, páni profesoři, varovně vztyčujete akademické

prsty. A není tu špatně. Borůvku ať si Nádeníček uvede do života, pro mne je jednou z mnoha.

Rozjařen prostředím a liniemi natřásaných spolužaček, upřímně jsem zatleskal.

Čiperka na jevišti dokumentovala svůj harmonický vývoj. Byla méně záhadná než Borůvka, prostší a tvárnější. Hltala každé slovo, ať přicházelo odkudkoliv, a vštěpovala si je do paměti jako násobilku. Ta by mi věřila všechno.

Hugo si ji vybral a cvičil zvlášť.

– Na vás, slečno, si vzpomínám velmi dobře.

Čiperka se zarděla.

– Zkuste pied á quart!

Čiperka se přidržela jednou rukou klavíru a mírně se zvedla na špičce.

– A nyní pied à trois quarts!

Čiperka provedla vysoký výpon.

– Výborně! Ale již jste dlouho necvičila, nemýlím-li se.

– Ano, – špitla zčervenálá pochvalou.

– Škoda, škoda... no, zdalipak zvládnete ještě detiré...?

Hugo Čiperku vyloženě týral. Byla donucena pokrčit jednu nohu ke kolenu, uchopit za patu, vyzdvihnout ji vzhůru před sebe napjatou a pak s ní udělat oblouk do strany.

Čekal jsem, že se rozlomí jako preclík, ale zvládla cvik sportovně, jen trochu kolísala.

– No, nejste u toho moc aplomb! Proč jste přestala chodit?

– Já, prosím, mám teď moc učení...

– Kdo by to do té holky řek? Udělá detyré a pjé a kár jako nic, pomyslel jsem si, i když u toho není moc aplón, jak řekl mistr. Nejvíc mě překvapilo, že věděla, co po ní chce.

– Hudba, voilá, – vzkřikl Hugo hlasem ceremoniáře. – A dámy, s hudbou třetí čtvrtá, hop a hop a pauza čtyři, zvolna glisé, počkat čtyři, nespěchat grand plié, výdrž čtyři... výdrž v tom podřepu!... ano, vy! V následujícím taktu místo grand plié pouze demi plié, prosím!

Holky povyroستly do polodřepů a útrpně hleděly jedna na druhou.

– Stop! Ještě si zkusíme nástupy do základního postavení.

Víly se vytratily a nastupovaly z obou stran jeviště. Kendy doprovázel.

– Nástup chci pas allé! Znovu, prosím! – Snowden nebyl spokojen. – Žádnej krok sun krok! To není tancovačka...! Nehopsejte mi tam! Víte, co je to pas allé? Normálním krokem, ano! Ale ne, jako když jdete mamince nakoupit a máte těžkou tašku... A vykročte pravou! Nejste na cvičáku... soustřed'te se, děvenky, prosím..., – zaškemral Hugo a sepjal ruce.

– Pací, paci, pacičky, – řekl jsem něžně.

Dámy se zachechtaly, rejža mě okřikl, Hugo nevnímal.

– Tak ještě jednou celé! – rozhodl. – A dejte si záležet! Ty skoky ve střední části aby měly balón, ano? Vy mi skáčete jako dragouni. Jinak to bude dobré, dámy. Hudba... a tři a čtyři...

Slečny nastupovaly pozalé¹⁵, vymykaly si klouby, trhaly se v půli, dodržovaly výdrže, kontrolovaly půdorysy a potily se a potily.

Nácvik unavil i přihlížející. Bella Maria vyhlásil druhou přestávku a požádal hlavní protagonisty o účast na schůzce v kanceláři.

Kromě cílevědomého rejži se zúčastnili Hugo Snowden, major Venda, Kendy a já. Z těch, kdož měli na hře nesporný podíl, chyběl jen Alois Jirásek.

– Jak to vyřešíte? – přerušil jsem ironicky mlčení. – Tak náročne pohybovej part a zpěv dohromady? Ty holky udělají dvě holubice, nebo jak tomu říkáte, a jsou udejchaný...

– Klid, mládenče. Tady panem Leošem, – ukázal Hugo na Kendyho pečetním prstenem, – mi bylo řečeno, že použijete plejbeku. Z toho jsem přirozeně vycházel. Netušil jsem, ovšem, že, jaksi, nemáte jasno. Nekladl bych tak vysoké nároky na dámy a zůstali bychom u...

– V pořádku, Hugo! – uklidnil ho rejža.

¹⁵ Pas allé. V baletní terminologii „chůze“. Pozn. red.

– Jak to... v pořádku? – mával jsem blokem. – Máme z toho Labutí jezero. Uvědomujete si, že ty holky budou v závěru otvírat konzervy?

– Konzervy? – zeptal se Hugo, jako by se dověděl, že víly budou odjišťovat ruční granáty. – Jaké konzervy?

– Normální... plechový... votvírákem.

– To má být humorné? – rozhlédl se.

– Když se takhle ptáte, tak už ani moc ne...

– Promiňte, ale já stále nechápu...

– My jsme původně výstup komponovali takto, – vzal si Bella Maria slovo. – Ty nám nacvičíš klasickéj balet, bez ovlivňování, bez vysvětlování.

– Plus moderní muzika, – doplnil Kendy.

– A originální text s otvíráním konzerv v závěru, – začínal jsem chápat.

– Jenomže jsme počítali s tím, – lezlo z rejži provinile.

– Že to ty holky nevládnou, – pokračoval Kendy.

A komický bude vlastně to...

– Jak se při těch klasickéjch pozicích budou kinklat...!

– Kinklat..., – opakoval zpitomělý Snowden.

– Nebudou aplón, – použil jsem jeho výrazu, pochopiv režijní záměr, s kterým jsem nebyl seznámen.

– Aplomb..., – opakoval potichu a sklonil hlavu. Mohl se rozzuřit, nebo začít spolupracovat. Nerozzuřil se. – Nápad je originální... něco takového jsem ještě nenacvičoval... ale velmi, velmi delikátní. Rozhodně musíme naše úmysly slečnám vysvětlit!

– Ale proč?

– Přátelé, to by bylo umělecky nepoctivé, – vytkl nám jemně. – Kromě toho by se mohly dámy urazit. Není nic horšího, než když se obecnost směje, vy stojíte na jevišti a nevíte proč.

Hugo mi byl sympatičtější. Neurazil se a ještě dokázal zachránit holky od posměchu.

Po návratu do sálu Bella Maria všem umělecky poctivě vysvětlil, o co nám jde. Tvářili jsme se, jako bychom se na všem dohodli právě teď. Malé lži umožňují snáze sdělit velkou pravdu.

Kupodivu, víly se necítily poníženy nacvičováním vlastních karikatur. Měly tančit neuměle, ale výsledku mělo být dosaženo tím, že se budou snažit tančit co nejlépe. Složitě. Dostali jsme se tak daleko, že nebylo akce na jevišti, nebylo slova v textu, které by nevyvolalo úpornou debatu všech o všem. Každý na své úrovni přispíval názory, jež byly tak mnohotvárné a rozdílné, jak mnohotvární a rozdílní byli jejich nositelé. Věc krystalizovala v nás i mimo nás, dokonce i sama sebou. (Klasik.) Text ožíval vlastním životem a vynucoval si, co mu patřilo. Bella Mariovi se nedostávalo pouček, chyběly příklady a vyčerpával všechny okřídlené vyčtené výroky.

Borůvka se po každém výstupu uzavřela do veřejné samoty s Nádeníčkem. Díval jsem se na jejich vztah kriticky, poučen příručkami o tom, že neroste ze zdravých kořenů, protože je odtrhává od kolektivu. Ji jsem nechápal, jemu záviděl. Svou láskou byli separováni a společnosti nedávali vůbec nic. Protože mi pseudouvědomělé myšlenky příliš nepomáhaly, vybíral jsem mezi zbylými ženami. Zaujala mě Čiperka.

Jmenovala se Bedřiška Hrdličková a byla ze svého jména nešťastná. Holky jí říkaly „Bedři“. Její otec informoval veřejnost o průběhu zkoušek pravidelným sloupkem v kulturní rubrice místních novin.

Kam kráčí naše ochotnická scéna? Tázal se nadpisem a zasvěceně odpovídal: dnes, po čtyřměsíčním studování, je téměř nepochybné, že Jiráskova Lucerna obdržela, díky omlazenému kolektivu pod vedením zkušeného A. Čermáčka, veřejnosti známého pod pseudonymem Bella Maria, zcela nový a netradiční náboj. Vtahuje diváka do současnosti a rozprostírá před ním dosud netušené prostory. (O jaké prostory jde, nebylo upřesněno.) Chtě nechtě spoutává diváka žhavým dneškem, nutí ho citlivým způsobem ke konfrontaci s Lucernami minulými, a nastolujíc palčivé otázky, snaží se na ně s nemalým úspěchem odpo-

vídat. Přestože dojmy ze zkoušek nejsou plně ucelené, můžeme už dnes odpovědně prohlásit, že hra na sebe soustředí oprávněnou pozornost nejširší veřejnosti.

(hr)

Články veřejnost mnoho neinformovaly, spíše budily zvědavost.

Zkouška se chýlila k závěru, když si Bella Maria nechal zopakovat úvodní obraz hry. Byl to jeden z jeho prověřených postupů, kdy si konfrontoval dílo proti proudu času, utvrzuje se v jednotě koncepce části i celku. Prý jde o jednu z moderních metod, jak najít slabá místa.

– Jde o analogii malířova pohledu na svůj obraz v zrcadle. Vidí něco úplně jiného. Vidí chyby, které neomylně pozná na cizím díle, ale nikdy na svém. Pracuje-li s chybou od začátku, vestaví ji do kompozice, přestane pro něho být rušivým elementem. Zvykne si na ni.

Namítal jsem, že chyby objevíme spíše při chronologickém přehrání, neboť tak jsme dosud nikdy nezkoušeli.

– Ne! – trval na svém důsledně. – Až na generálce. Jako režisér představu mám a vy se nechte překvapat!

Nic jiného nám nezbývalo.

Mlynář zapěl úvodní valčík, a než se dostal k rekapitulaci kroniky a k duetu s bábou stran sibylina proroctví, ozval se v reproduktorech věčný hlas pana Rambouska:

– Rejžo, máte telefon. Volá televize Praha. Pojd'te si ho vzít ke mně do budky...

Bella Maria během překonal lávku.

Použil jsem mikrofonu, který nebyl napojen na reproduktory v sále. – Pane Rambousek, slyšíte mě? Hod'te nám ten rejžův hovor přes repráky do hlediště! Mám dojem, že budeme svědky historickýho okamžiku...

– Co když je soukromej? – slyšel jsem ve sluchátkách.

– Určitě ne... mám takový tušení...

– Já to udělám jako omylem, – souhlasil Rambousek.

V reproduktorech cvaklo, slyšeli jsme ženský hlas, jak se s někým domlouvá o nějakém autobusu a pak vyčkávavé ticho.

– Haló, Čermáček, – ozval se rejža udýchaně.

– Haló... je tam Hradiště? Kulturní dům? – zeptal se ženský hlas.

– Ano! Hradiště, kulturní dům... u telefonu Čermáček, – uklidňoval se po běhu Bella Maria.

– Tady televize Praha, produkce Karasová... u vás studujete tu Lucernu... jsem dobře, ano? Potřebuji mluvit s režisérem nebo s někým odpovědným, kdo mi dá informace...

– A jak to víte? – přeskočil Bella Mariovi hlas.

– Byl tady jeden soudruh od vás a hovořil s režisérem Perglem. Naše redakce dělá pravidelně pořady ze života amatérských scén a pan režisér chce příští pořad točit u vás... asi dvacetiminutový průřez představením.

Reproduktory ztichly.

– Mluvíte? – ozval se cizí hlas.

– Mluvíme! – zazpívala produkční v Praze. – Haló...

– Totiž... já o ničem nevím, soudružko..., – dostal ze sebe Bella Maria.

– Právě proto vás voláme...

Díky kvalitní reprodukcí aparatuře jsme slyšeli každé vydechnutí i to, jak Bella Maria polyká.

– My nevíme... teda... já nevím, co přesně chcete, ale premiéra je dvacátého června...

– Moment! – S někým se domlouvala. – Pan režisér chce točit generálku.

– Ta je o dva dny dřív.

– To je osmnáctého, ano? – Šustily papíry. – Tak já si znamenám: čtvrtek osmnáctého června. Počítejte s natáčením asi od devíti ráno! Přijedeme už sedmnáctého, ubytování zajistíme sami... a prosím vás... haló... už toho sedmnáctého potřebujeme volný sál na instalaci techniky. Smlouvy, honoráře, omluvenky do práce až na místě, ano? Čekajte ještě telegram. Máte nějaký dotaz?

– Ne... vlastně ano! Jak dlouho bude trvat natáčení?

– Když to půjde hladce, jsme do večera hotovi.

– Na shledanou, – řekl smutně Bella Maria.

– Na shledanou, – zašvitořila produkční.

Rambousek vypnul reproduktory. Bella Maria vyšel z budky a zjistil, že všichni jsou se strašlivou novinou obeznámeni. Ani se nedivil, jak je to možné.

Ředitel Königsmark promluvil první: – To nebude grand plié, ale velikej průser!

– Musíme doufat, – řekl Bella Maria zaraženě, sedl si za stolek, zhasl lampičku a skládal věci do aktovky. – Pro dnešek končíme!

– Rejžo, – odvážil se Balík, – mám teda přibíjet tu plechovku?

– Samozřejmě! – chytil se vděčně Bella Maria otázky a zchladil si záhu: – Nebo si myslíte, že když přijede televize, tak přestanu kouřit...?

Někdo se hystericky zasmál, napětí povolilo. Najednou všichni brebentili jeden přes druhého, oblékali se a chystali k odchodu. Co nejrychleji sdělit nejdražším, že budou v televizi.

– Ježíši! – vykřikla Čiperka. – Můj táta se s tím Perglem zná...!

– Tak nám to tvůj táta pěkně zavařil!

– Nech ji! – zasáhl Kendy kavalířsky. – Vůbec o tom neví.

– Nemůžu za to, že zrovna von dělá to Prkno.

– Jaký prkno?

– Ten pořad o amatérskéjch souborech... Prkno, které neznamená svět.

– To je název? – lekl jsem se.

Kývla.

– Pěkně udeřenej název...! Tak se nezlob, – vzal jsem jí tašku. – Můžu jít kousek s tebou?

Podívala se na Kendyho.

Tvářil se nejistě. Odtáhl mě stranou, vzal mi z rukou tašku a šeptal:

– Jestli ji chceš doprovodit, počítej s tím, že půjdeme dva... Doufám, že nebudeš plivat kamarádovi do piva...

A tak jsem zůstal sám, smutný a překvapený. Vyhodil mě Balík, tentokrát bez houslí, a zamykaje hlavní dveře, zamával povzbudivě přes sklo.

Za velkým oknem kavárny hotelu Pošta seděl Nádeníček u kávy. Bez Borůvky. Tvářil se dost rozmrzele, asi dostal košem. Trochu mi pozvedl náladu. Televize, vstoupivší nečekaně do Borůvčina života, odsunula všechno ostatní na vedlejší kolej.

Televize má čarovnou moc. Dneska jsou lidi ochotni vystrčit na kameru i holý zadek, jen když bude pod ním na obrazovce napsáno, že je jejich.

Ale to se mě netýká.

Kapitola XII

Mladší polovina souboru složila zkoušku dospělosti a druhý balvan, v podobě televizní generálky, vyrostl do netušených rozměrů. Přihlásila se tréma debutantů.

Redaktor Hrdlička i nadále informoval čtenáře články, v nichž nechyběly obraty; svůj díl nezbytné dřiny... pilování zdánlivě nedůležitých detailů... podřízení jednotnému záměru... realismus ano, či ne... co chceme říci divákovi... staneme se svědky brilantních výkonů.

Majorova kapela odjela na festival dechových hudeb do Belgie a posledních čtrnáct dní se zkoušelo jen za laskavé korepetice Kendyho.

Když se kapela vrátila ověncena vavříny, zbývaly jen hodiny do velkého okamžiku pravdy, v němž obrazovka nemilosrdně odhalí diletantství a s technickou věrností zamlčí posvátný entuziasmus, který jediný mohl omluvit naši snahu o příslušnost k divadelní obci.

Omlouvat pitomost velkou láskou bývá vděčné a já jen věřil, že televize, jsouc rodu ženského, dokáže podobným způsobem přetlumočit do stravitelné řeči světél a stínů i naše potrhle třeštění.

Vzpomenul jsem na vodnickou prostatu, na otevírání konzerv Snowdenovými girls a viděl v duchu tisíce dopisů, jimiž budeme zaplaveni po odvysílání: hanba mládí, které si neváží odkazu klasiků; vrhli jste stín na naše mnohaleté úsilí; epigoni, kde je život?

Co jednou odvysílá televize, je definitivní. Je neomylná. Ne-li absolutně, tak určitě v očích svých nejvěrnějších. Televize dokáže, že se milión lidí dívá ve stejnou dobu na stejný artefakt. V duchu jsem prosil diváky, aby v sobě našli sílu pro jeden jediný večer tu magickou bedýnku vypnout.

Tvůrčí atmosféra bude nezapomenutelná. Jenom jsem nemohl pochopit, jak ze všech těch výkřiků, zmatků, tahání kabelů, rozsvěcování, zhasínání, vyrušování, domlouvání, ticha i hluku vznikne umělecko-dokumentární útvar.

Major Venda zpocený, Bella Maria chodil pořád čůrat, Borůvka zapomněla text a děda Valerián se skoro opil.

Přihopkal před devátou. – Hoši, pojd'te sem! – sháněl mne a Kendyho. – To musíme zapít! – plácl se přes vydutou kapsu.

– Vemte mu někdo tu flašku! – varoval Kendy.

Děda třímal v ruce láhev tuzemského rumu. – Nejsem sobec!

– Už upil, – všiml jsem si.

– Kolik?

– Tak dva panáky...

– Dva panáky...! – Kendy zaúpěl.

– A ráno jsem měl pivo, – pochlubil se děda bezelstně.

– Víte, že podkopáváte důvěru souboru? Máte rozum? – rozčílil se Kendy.

– Ale, hoši... já jsem nic nepodkopal...

– Uvařte mu kafe! A silný! – rozhodl Bella Maria.

– Kafe von nepije, – vzpomněl jsem si.

– Tak ho bude pít!

– Hlavně aby se nezačal předvádět. Pergl chce vodníky natočit.

– Někdo ho musí hlídat!

– Tak, Ádo, jdem na kafe – ujal se dědy ředitel Königsmark a odešli za Balíkem do správcovského bytu.

– Víte, co mě napadlo? – otočil se děda na prahu. – Že jsem tak starej a vůbec neumím řídit auto...

– A je to tady! – nadechl se úzkostně Kendy. – Půl roku čekám, kdy nevydrží... a zrovna dneska...

Nebral jsem věc tak tragicky. Rozhodující byla skutečnost, že jsme hru vůbec dokončili. Tím určujícím v konečném dojmu bylo zkoušení, trápení a dílčí prohry, alespoň pro mne. Tušil jsem podíl neúspěchu na výchově člověka. Dokonce na vlastní kůži.

Televizní režisér Pergl zasedl s Bella Mariou nad scénář.

– Já jsem tu vaši úpravu četl... – Měl přehnaná gesta a nebyl oholen. – Vono je to poněkud neurovnaný, ale upřímný a je z toho cejtít takový zaujetí a práce... proto to vlastně chceme dělat, že jo? Trochu drsný...

v každým případě... von každej nespokne vodníka s nemocnou prostatou, cha, cha, cha... ale na druhý straně, proč ne? Řekli jsme si. Lidi to nadzvedne. Buď se naštvou, nebo pudou s náma, což je důležitý, divák nezůstane lhostejnej a vo to nám vlastně de.

Měl zvláštní způsob řeči. Dělal přestávky, jako by hledal výraz, ale předem bylo zřejmé, co řekne.

– Já nevím, – pokračoval, – jestli jste to Prkno viděli?

Bella Maria, který dosud na každou Perglovu větu kýval, zavrtěl hlavou. Prkno neviděl.

– Děláme to už půl roku... každej měsíc sestřih pořadu nějakýho amatérskýho souboru... komentář, trochu muziky... má to poměrně ohlas... kritiky jsou slušný... Vono nejzajímavější teda je, že my točíme zkoušku. Záměrně, že jo. My to nechceme mít učesaný... de nám vo tu pracovní atmosféru... ale přitom tam chceme dostat to typický pro ten kterej soubor, ne...? Vona je to fuška, ale zatím vždycky vyšla. Hlavně záleží na tom stříhání... to je nejvíc práce pak dát tomu fazónu a rytmus, aby to nebylo utahaný... ale s váma by neměl bejt žádněj problém... teda, jak jsem čet ten scénář, my budeme muset stříhat i dobrý věci, abysme se vešli do těch dvaceti minut... to je vždycky nejhorší, co teda nechat a co ne, když je všechno tak ňák koukavý. Připravte si první jednání! – vykřikl nakonec.

Odběhl jsem do zákulisí. Borůvka stála u šatny a sahala si na krk.

– Nemůžeš mluvit? Potřebuješ třicet růží?

– Jemu šlo jen o jedno..., – mávla rukou.

– Já sice nemám na třicet růží, ale můžu tě doprovodit, až skončíme. Vaši odjeli do Prahy...?

– Odjeli.

– Kdy se vrátí?

– Nevím.

– Tak mi neuteč... třeba ti zas řeknu něco hezkýho.

– Buď zticha! Musím na scénu. Jako kdybys mi vyznával lásku při nějaký živelný pohromě.

– Ale, Borůvko...

– Pane Šafránek! Co je? První jednání...!

Zmáčkl jsem bzučák a jedničku. V hledišti zhaslo světlo.

– Až pojedeme navostro, v sále světlo potřebuju! – oznamoval kameraman. – Teď to můžete nechat!

Do zákulisí přibyl Balík s ředitelem Königsmarkem. Valerián za nimi křičel ze tmy: – Víte, co by mě hrozně zajímalo? Co potom udělají s tím bochníkem, když uvítají vzácnou návštěvu? To se ten chleba dojí, vyhodí, nebo uschová...?

Pergl se vyšplhal na pódium.

– Já mám určitej záměr, co vemem, ale byl bych pro, sjet vždycky jedno dějství bez kamer jen na mikrofony a my se zvukařem vyberem z každýho zhruba na těch čistejch pět minut. Hlavně muzikálový scény, písně a pár pohybovejch intermec, to je dneska pořád úzkej profil, a tři čtyři známý dialogy. Budeme mockrát opakovat, a tak bych vás prosil, – otočil se k Bella Mariovi, – kdybych něco udělal jinak, nástupy a podobně, abyste se necejtíl nějak špatně. Von je televizní výraz trochu jinačí a já tu specifiku samozřejmě musím respektovat.

Bylo jasné, že Pergl bude kašlat na vnitřní logiku, o kterou Bella Maria tolik stál. Chtěl-li, aby obecenstvo nebylo na pochybách, proč se to či ono děje, tak Pergl o to bude přímo usilovat. Začínal jsem chápat, že režisér tu není proto, aby prostřednictvím herců tlumočil divákům autorovy myšlenky, ale aby prostřednictvím autora a herců sdělil světu, co chce sám.

– Tak to spust'ťe! – řekl Pergl netrpělivě.

– Jedem! Neslyšíte? Jedem!

A jeli jsme. Major odklepal, Kendy sáhl do kláves, zazněly první tóny a z náznakové scény, vyrobené Bella Mariou, na níž stál jen klavír a mlýnské kolo, se začal odvíjet smysluplný děj. Užasle jsem sledoval, jak a čeho jsme se tak nově dopustili. Texty, hudba, zpěvy, tance.

Borůvka zpívala, kamery pojížděly a Pergl mumlal: – Ta holka není špatná... ta má něco..., – a luskal prsty.

Se závěrem prvního dějství vyhlásil Bella Maria po dohodě s Perglem přestávku.

– A moc nekřičte, ať neochraptíte! – Cvakl zapalovačem.

Pergl obdivoval přibitou plechovku.

Kontroloval jsem za scénou, nechybí-li někdo z druhého dějství. Borůvka se mihla u dámské šatny.

– Jste tam všechny? – zaťukal jsem.

– Jsme! – ozval se vřestivý sbor. – Vstup zakázán!

– I kněžna?

– Ano, jsem zde... – Mikymauz mluvila tiše a nejistě, jako by nevěděla, je-li tam skutečně, anebo se jí to jen zdá.

– Paní Fajtová.

– Tady.

– Připravte se, za pět minut začínáme druhé dějství!

– Tak už vodprejskni! – domlouvala mi Borůvka něžně skrz dveře.

– Borůvko! – zaťukal jsem nehtem na sklo. – Pojd' ven na moment, musím ti něco říct.

– Nemám čas!

– Jenom na chvilku...

– Jsem svlečená!

– Tím líp, Borůvko...

– Hele, – otevřela dveře a byla oblečená. – Nevotravuj! Jak můžeš teď myslet na nějaký doprovod, to nepochopím! – Byla prostoupená rolí, svázaná zdravou trémou, rozpálená, energická.

– Borůvko, kdy se vaši vrátí? – zeptal jsem se pokorně.

– Co je ti do toho? – Zabouchly dveře. – A nelez sem!

Z pánské šatny táhl kouř ven i klíčovou dírkou.

– Jste tu, doufám, všichni? – řekl jsem výhrůžně.

– Dle rozkazu, – odpověděl Königsmark s doutníkem v ruce. Děda Valerián pil kafe, Ječmen si něco četl a žvýkal housku.

– Vy jste ještě nedopil, pane učiteli? Takhle nám nevystřízlivíte...

– Už pije druhý.

– Věříte, že to není špatný? – pochvaloval si.

– Budete chodit na malou!

– Na malou je lepší než na velkou, – usmál se děda.

– Já, když si dám na poradě dvě kafe, jdu pětkrát, – dával k lepšímu ředitel. – A když si nedám žádný, usnu. K těmhle příležitostem by se měl vymyslet jinej nápoj. Co říkáš, Štěpánku, třeba...

– Mě to ted' vážně nezajímá. Za chvílku začínáme. Kde je Balík? A Nádeníček?

– Přijdou hned. Šli do bytu ke správci na koňak.

Chvátal jsem na místo. Klid! Borůvka je podrážděná, chlapi chlastají koňak. Děda už má druhou kávu na vodnickou prostatu, předtím pivo a rum. Königsmark vymýšlí nový nápoj k poradám. V sále dvě nadržené kamery Československé televize švenkují uličkami, třetí v zákulisí vedle mého stanoviště do mne co chvíli drcne nějakým držadlem jako od motorky. Klid!

– Druhé dějství!

Zazvonil jsem bzučákem do šaten a stiskl číslo na pult majora Vendy. – Výstup první, vodníci!

Děda už stál na svém místě a Balík dusal uličkou.

Vodníci excelovali. Valerián zpíval d'ábelsky a Balík tahal tenorový part jako Bakulův zpěváček. Za mnou stála Borůvka v džínsových šatech, v dřevákách a s kopretinou ve vlasech.

– Já tudy nastupuju, uhni!

– Nesmím opustit stanoviště!

– Štěpánku, – žadonila a podrábala mě za ušima jako psa.

– Nastupuj si, kudy chceš! Podlež třeba kameru.

– Prosím, slečno, račte, – řekl muž se sluchátky a sklonil kameru, aby mohla projít.

Dějství plynulo, sledoval jsem text, dával znamení a domlouval se mikrofonem s Bella Mariou, který mi sděloval, že nástupy musejí být rychlejší, žádný trapný ticha, Pergl že to říká taky... ať je tam vystrkuju včas, jinak že je to dobrý, dobrý! Pergl je nadšenej a musí to zaklepat. Slyšel jsem, jak klepá.

Vypnul jsem ho. Poslouchám muziku a přemýšlím o dnešním večeru, co řeknu doma, snad se maminka nebude ptát, jsem ve věku, kdy už ledacos bude muset pochopit mlčky. Nikdy bych nevěřil, kolik organi-

začnícího umu je třeba vynaložit kvůli takové běžné události, za jakou je považováno milování.

Bezmyšlenkovitě jsem vystrčil na jeviště Ječmena žvýkajícího housku, až se zakuckal.

Ale není vyhnutí. Přiměřenou dávku agrese si nesu s sebou už proto, že jsem muž, válečník, lovec. Je nutná i k normálnímu pohlavnímu životu, jak nám přednášel před maturitou pan doktor, který označil moje oblíbené instruktážní četby za zastaralé.

Nežádoucímú početí nelze vždycky jen tak zabránit, zvláště když jde o zcela mladé lidi...

– Človče, Šafránek, vy tady chrápete! – zadupal u mne Bella Maria.
– To jsem si moh myslet... máte to vypnutý... Kde je kněžna...? Stojíme a čumíme, co...? Nenastoupila vám kněžna!

Po marném zvonění do dámské šatny jsem se rozběhl chodbičkou a zatůkal na dveře.

– Paní profesorko, na scénu!
– Šafránku... nezlobte se... ale já snad dostanu záchvat!
– Brala jste léky?
– Já na ně ráno v tom rozčilení zapomněla. Mám je doma.
– Dejte mi klíče! Kde jsou léky?
– V předsíni v baloňáku v levé kapse. Bylo teplo, tak jsem si ho nevzala.

Přiběhl jsem na jeviště. – Kdo tu má auto?
– Asi nikdo, – řekl Kendy s klidem, který mě dráždil.
– My máme autobus, – rozhlédl se Pergl. – Co se stalo?
– Potřebuju nutně pro něco dojet. Kde je řidič?
– Tady! – zvedl se obtloustlý švihák v poslední řadě.
– Tak jedem. Zatím si opakujte! Kněžna bude pojízdná tak za tři čtvrtě hodiny.

Jeli jsme. K Schindlerovům jsem se vkrad jako Arsen Lupin, stará nic netušila. Ani nesměla. Bolavé nohy by mě příliš zdržely. Léky byly na místě. Zpátky jsme velikánským autobusem vezli malinkatou krabičku pro kněžnu Mikymauz Jedinauz.

Nic se nestalo. Byla jen ztrémovaná a polknutím tablety nabyla jistoty. Za půl hodiny už vstupovala na scénu a volala čtveračivě: – Pane hrabě, vy tu? To děvče je velmi čiperné. Chci s ní promluvit i s mlynářem. Podívám se do mlýna... – Ne, že by okouzčila, ale dělala, co mohla.

– Pozitří při premiéře mi tu nechrápejte s otevřenýma očima! – pokáral mě Bella Maria.

– Kam jste jeli? – přitočila se Borůvka o přestávce.

– Jenom k Schindlerovým. Zapomněla si vzít léky.

– Ty... Štěpánku...

– Co chceš?

– Naši přijedou až zítra, – šeptla rychle a potichu.

Listuji třetím dějstvím, byl bych ji objal. Třesou se mi ruce, brní chodidla.

– Třetí dějství připravit! – zahřmělo z ampliónu.

– Jdi do sálu! Ve třetím dějství pauzíruješ. Dej si kafe! – odbyl jsem ji příkřeji, než jsem měl v úmyslu.

– Štěpánku...

– No tak už jdi!

Toužím po ní a současně se bojím. Kdo se v tom má vyznat? Brožury jsou zastaralé, a co říkal pan doktor ve škole, si nepamatuji. Spoléhat na Borůvku přímo na místě by nebylo příliš mužné. Co vůbec ona ví? Co četla?

Přitancily štíhlé nožky, z reproduktorů se line hudba a zpěv vil. To nejsou spolužačky. Na jevišti tančí tucet křehkých, nehmotných bytostí, jejichž občasnou nejistotu odkazují kamery milosrdně mimo detail, bez ohledu na režijní záměry Bella Marii.

– Nemáme žádnou šanci na smrt a vykoupení..., – pěj v rozporu s udýchaným zjevem a mění půdorysy drobným cupitáním. Hanička se Zajíčkem stanou v údivu, jako dva lidští červi, odsouzeni k celoživotní meditaci nad neodvratným koncem.

– Jsme odsouzeni k tanci, strašlivé pomyšlení..., – dodávají jim víly chuti do života, dovolujíce nahlédnout do svých niter, drcených neomezeným trváním v rozměru času. Poučil ses, člověče?

– A tajnosnubné kapradí s ozvěnou Mikli, Mikli nám interiér nahradí, na jaký vy jste zvyklí...

Víly hopsaly, Snowden se usmíval a Pergl usilovně přemýšlel, jak se této nevidané kreace zmocnit. Zajíček s Haničkou dosud u vytržení v polostínu.

– K nám světýlko tě zavede, budeš-li po nás toužit, v náručí naší pas de deux navěky musíš kroužit...

– Ted' to přijde! Pozor! – upozorňuje Bella Maria Pergla labužnický.

– Máme-li nožky znavené, povečeříme lunch meat, – vyjímají otvůrky na konzervy, dosud ukryté za stuhami kolem pasu, – s krůpějí rosy studené. Pak zase můžem tančit. – Otevírají konzervy do rytmu mezhry.

Lančmít zavoněl zákulisím a ve všech přítomných vzbudil touhu po jídle.

Pergl seděl šokován poslední scénou. Zkoušel pevnost přibité plechovky a vzdychavě kouřil.

– Já to věděl! – rozhodil ruce. – Máme to natočený, ale jestli to pude ven, vám nezaručuju. Zhasněte! Já hledám nějakou paralelu... jinotaj... Víly nemůžou bezdůvodně otvírat konzervy... – Až se potil, jak přemýšlel. – Proč inscenujete Lucernu v džínsovině, je vaše věc. Točím zkoušku a tam mi to nevadí. Ale proč ty konzervy...?

Ječmen, který načal třetí housku, přistoupil ke skupince.

– Pane režisére, my samozřejmě v tomto případě nechápeme otvírání konzerv jako akt, který má něco společného s jídlem...

Zaujal mě. Chystal jsem se, pokud nadhodí přijatelnou teorii, okamžitě na pomoc.

– Víly jsou nehmotné bytosti a jako takové nejedí, – přežvykoval.

– Kdo vůbec přišel s tím nápadem? – Pergl toužil po co nejjednodušším výkladu.

– No..., – koktal jsem, – všechno jaksi vyplynulo z textu: máme-li nožky znavené, povečeříme lančmít s krůpějí rosy studené. Pak zase můžem tančit...

– Takže autorem jste vy?

– Ano. – Chápal jsem, že budu obhajovat dílo, a vysílal prosebné pohledy k Ječmenovi. Na Kendyho jsem nespolehl. Se špatně utajovanou radostí očekával, jak ze situace vybruslím. Nemohl jsem dost dobře říct, že jde jen o okamžitý nápad a slovní hříčku, když jsme ji realizovali do písmene. Bella Maria byl zděšen. Víly nacvičoval Snowden, jemuž šlo víc o techniku tance než o nějaké konzervy v jeho závěru. Mimoto: na žádné zkoušce se s konzervami jako takovými nemanipulovalo. Vždycky se říkalo: tady budete pak otvírat konzervy! A tak dnešní fyzická přítomnost plechovek na jevišti zcela zákonitě nastolila otázku – proč?

– Celou inscenaci, – začal jsem větu, aniž bych věděl, jak skončí, – se táhne snaha přiblížit hru současnému divákovi, bez rozdílu věku, vzdělání a schopnosti pochopit jevištní tvar.

Zvědavě naslouchali.

– Nebylo problémem ukázat odbojného mlynáře, podlézavého dvořana, ubohého učitelského, zamilovanou Haničku. Náš divák ví o těchto postavách dost, aby je mohl pochopit a na své úrovni rezonovat...

V sále vládlo ticho. Kendy souhlasně pokyvoval, Bella Maria si otíral pot a Ječmen přemýšlel, jak na mě naváže, bude-li třeba. Borůvka mi držela palec. Pergl měl podepřenou bradu a špulil rty v obrovském soustředění.

– Kamenem úrazu, když jsme sáhli k moderní formě, – pokračoval jsem neochvějně, – se stal výklad pohádkových postav, respektive to, jak si je bude vykládat náš divák... a my máme zájem na divákovi. My mu nechceme předhazovat ke strávení archaické vodníky a tradiční víly v řízích. Chápeme-li slovo moderní skutečně moderně, můžeme je nahradit synonymem „lidské“! – Vítězně jsem se rozhlédl. – Moderní pojetí pohádkových postav se tak stalo otázkou jejich zlidštění. Proto ty prostatické obtíže starého muže, proto otevírání konzerv dívkami na lesním palouku. Konzerva jako popelčin oříšek, záhadná komnata, černá skříňka, jejímž otevřením se původně tajemná postava mění ve věčně zvědavého tvora – člověka, toužícího přijít věcem na kloub, ohmatat, ochutnat a sníst. Symbol jablka, které nesmíme utrhnout, a přece stále trháme. – Žvatlal jsem, stoupal a klesal hlasem, někde nejistě, jinde

rozhořčeně, přesvědčen o své „pravdě“, o které, po této zpovědi, může pochybovat jen ignorant a dramatický nedouk.

– Možná, že jsme to přehnali... Možná, že tuctovitější lidské konání by prokázalo stejnou službu... to je diskutabilní. Ale není diskutabilní cesta, kterou jsme se rozhodli kráčet, kterou jsme chtěli kráčet umělecky poctivě a kterou jsem se snažil, sice neuměle a amatérsky, veden společným zájmem, objasnit.

Posadil jsem se. Skončil můj nejdelší projev v životě, nejkomplikovanější teorie, jakou jsem kdy vymyslel. Kdyby tu seděla maminka, řekla by: na blbosti tě užije.

– Jistě... jistě, – souhlasil Pergl bezbarvě. – My ty víly pustíme celý. Nakonec... diskuse o díle je lepší než lhostejnost, že? Snad jenom..., – zarazil se. – Je v dalším průběhu hry ještě nějaký... no, řekněme... sporný bod stran výkladu pojetí díla?

– Možná... závěr, – podotkl nesměle Bella Maria.

– Co je v závěru?

– Přijdou pacholci s pilou...

– To odpovídá předloze, pokud vím.

– To jo, – řekl jsem odevzdaně. – Ale pila je motorová!

– Jaká... motorová? – nechápal Pergl.

– Husqvarna... půjčená od lesního závodu, – vysvětloval jsem překotně, – tady bába... tedy paní Ječmenová, tam má známý, její otec byl...

– Stačí! – Pergl se zjevně bál dalšího vysvětlování, ozřejmujícího přítomnost motorové pily na jevišti. Několikrát se zhluboka nadechl a poslal nás vyvětrat. Geniální věc je těžší obhajovat než vymýšlet.

– Štěpánku, byl jsi báječněj! – objala mě Borůvka.

– Dobrý! – pochválil uznale Ječmen. – Chystal jsem se na pomoc, ale nebylo třeba. Adamovo nebo Evino jablko, nebo co, byla paráda.

– Jaký jablko?

– No, ta symbolika věčného hříchu a další hovadiny.

– Já už vůbec nevím, co jsem říkal...

– Nevadí, – rozesmál se, – hlavně, že to bylo řečeno.

Žádnou přestávku jsem neprožil tak obletován. Borůvka mě majetnický držela pod paží a v utvořeném kruhu s popelníkem uprostřed se vášnivě přel Pergl se Snowdenem. Bella Maria nás obcházel a pokaždé, když mě mýjel, mi uznale klepl na rameno, nadechl se, aby něco řekl, ale pak zavrtěl hlavou, jako by neměl slov, a pokračoval v chůzi. Kružnici porušil jen tehdy, když si potřeboval odklepnout popel. Víly stály uctivě opodál, v pravidelných intervalech bouchaly dveře od záchodu. Nádeníček s Balíkem zapíjel žal a děda Valerián nás obcházel jednoho po druhém s dotazem, jestli nevíme, jsou-li k dostání prskavky i v létě.

Borůvčiny stisky mě utvrzovaly v jistotě, že finále dnešního dramatu se pro nás dva nebude odehrávat pod zdejšími světly ramp, ale na úplně jiném, komornějším jevišti.

Mezi mým žvaněním a jelením troubením nebyl žádný rozdíl. Někdo se předvádí na plovárně, já jsem se předváděl řečmi. Oba způsoby jsou dovoleny. Záhadnější bylo, že z celé sladce hrozící události, o jejíž realizaci mě Borůvka už nenechávala pochybovat, jsem měl strach. Na rozdíl od jelena. Napadla mě taková kacířská myšlenka, že mozek člověku vlastně komplikuje život.

V zšeřelém přítmí se zablesklo tisíce luxů, vzduch se stříbrně zatetelil. Maskérky dopudrovaly nosy a čela hrdinů, Pergl zavelel a náš originální stroj na umění zanotoval poslední dějství.

Nastupující pacholci v bílých přilbách a s motorovou pilou. Kolísavý řev pily soupeří s fortissimem orchestru. Do ticha, vyčarovaného mávnutím majorovy taktovky, zní flétna, doprovázejíc smyslně Borůvku, vystupující z dutého kmene.

Pacholci se dávají na zmatený útěk. Borůvka s Ječmenem si padají do náručí a na nápěv Borůvčiny písně zpívají závěrečný duet:

– Až se večer zešeří
u rozbité televize
místo mastných večerů
zalistujem v lásky knize...

Pacholci přinášejí televizi. Hanička s Liborem usedají na širokou dřevěnou postel s modro-bíle pruhovanou duchohou a držíce se za ruce, hledí okouzleně na rozladěnou obrazovku s šikmými třaslavými pruhy. Píseň tiše doznívá, jeviště zhasíná, je konec. Do tmy praská obrazovka jako symbol všemocného technického věku. Opona.

Pergl hlučně vstal a vyběhl ze sálu. Když se vrátil, měl mokré vlasy a košili.

– Ne! – vykřikl do ticha. – Nechci po vás žádný vysvětlování! Všechno je mi úplně jasné... umělecký záměr... nejednoduchá cesta, kterou jste se dali... plná netradiční symboliky... zpřítomnění odkazu pojato velmi a... avantgardně... závěr... překlenující most uplynulých desetiletí... i jinak... vcelku bych řekl... moc fajn... moc fajn! – třásl rukou Bella Mariovi. – Gratulujeme vám! Pošleme telegramy, kdy se bude vysílat... paní Karasová vyplatí honoráře... ano... občanky připravit... balit... balit... a jedem... ať už jsme pryč!

Dostal jsem dvě stovky úplně nové, ještě nepřeložené. Přeložil jsem je a nedbale strčil do kapsy.

Televizní mužstvo balilo, štáb popoháněl. Autobus nacpaný čerstvým uměním odjížděl za oboustranného mávání.

– Tak pojd'! Řečí už bylo dost.

– Borůvko... já bych si ještě skočil domů...

Pustila mě. – Co doma?

– Řeknu, že budeme točit přes noc.

– Točit? – vyprskla a dodala mírně. – Tak jdi... a přijd' zadem! Nezvoň! Zaškrábej na dveře ze zahrady, aby nás neslyšeli sousedi.

– Neboj, přijdu! – A NEBOJ jsem řekl já jí.

– Nenech mě čekat!

– Neboj! – řekl jsem ještě jednou a rázně vykročil k domovu.

Interludium

Měl bych se nějak teoreticky připravit na večer. Stránky brožur, které znám skoro nazpaměť, putují před očima.

– Spermií se tvoří mnoho miliónů za den. Při jednom vyprázdnění jich může vyjít 500 miliónů i více.

Pět set miliónů! A jenom jedna má tu čest zahájit nový život... a byl jsem tu já. Kdyby se ta jedna někde zdržela a k cíli dorazila jiná, byl bych to zase já? Svět je plný otázek. Byla to manikúra, nebo pedikúra?

Proč máme lásku?

Proč existuje píseň „Ty máš kukadla jak zrcadla“?

A proč se ta píseň zpívá v televizi?

Proč někdo zabíjí druhého a někdo sám sebe?

Proč je džus dražší než pivo?

Mají vodníci prostatu?

Proč hledáme civilizace v kosmu? Co když jsou civilizace i v nás samých?

Musí mít psaní, posílané po poštovním holubovi, známku?

Nestrašte mě kapavkami a nežádoucími početími. Číst o onanii mě nezajímá. Víím, kdo byl: Turgeněv, Debussy, Martin Luther King, Pavlov, Newton, Kubelík, Sokrates, Savonarola, Mendel, Michelangelo, Ghándí, Picasso a Bezrukej Frantík.

Umím: promítat na tři průmětny, používat logaritmického pravítka, vysvětlit Mendělejevovu soustavu prvků, definovat jednotku síly, nakreslit schéma atomu, rozebrat větu, napsat článek do novin.

Viděl jsem: Vysoké Tatry, Černé moře, Pražský hrad, Trosky, Pravčickou bránu, Moravský kraj, soulož i porod ve filmu, živého Luise Armstronga, jednu ministra školství a asi patnáct známých žen v negligé klíčovou dírkou.

Vím, co je: kategorie, katastr, karát, karafa, karbon, kaolin, kapavka, kataplazma, kapitalismus, kalorie, kambrium, kabriolet, kabanos, ka-břinec, katastrofa, kadmium, kalibrace, karikatura...

Dvakrát jsem se líbal se ženou, z toho jedenkrát v bezvědomí. Jednou jsem se dotýkal dívčích nohou nad koleny a jednou ňader (přes flaušový zimník). Za rok se chci přihlásit do autoškoly.

Vím, že uvědomovat si sama sebe ještě neznamená být uvědomě-lým.

Udělal jsem kus práce a televize na ní nemůže nic změnit. V nejhor-ším případě se zjistí, že práce byla k ničemu. Ale i to je poznatek. Se-besmutnější svatba je přijatelnější než ten nejvydařenější pohřeb.

Sportovec, který se čtyři roky připravuje na olympiádu, letí přes půl světa a pak vypadne v prvním rozběhu, se taky nevěší. Není umění vy-hrát, ale prohrát a nenaštvat se na svět. Televize. Dělají svou práci. Je-nom se nechovat pitomě. Nejsem dítě. Milióny diváků na tom mohou být stejně jako já.

A jsem doma. To zas bude otázek.

Kapitola XIII

U máti se soustřed'ovaly informace z celého města. Kdyby založila agenturu, místní noviny by zbankrotovaly. Když jde ženská ke švadleně, musí si pořádně poklábosit.

V obchodě s konfekcí nikdo prodavačkám nevykládá, že: dcera se bude muset vdávat, pes chytil na dovolené pět klíšťat a tat'ka měl zá-nět... já se vám tomu musím smát, ale víte, paní Šafránková, jak ho to muselo bolet.

To byly celkem běžné záležitosti, které máti poslouchala se špendlíky v puse. Ale občas se objevil sólokapr, který donutil matku vstát od stroje a přecházet po bytě do příchodu prvního člověka, jenž byl novinou počastován.

Proto jsem byl přivítán netradičně, ani se nezeptala, proč jdu tak dlouho.

- Víš, že tu mladou Voráčovou odvezli do blázince?
- Jakou Voráčovou?
- Toho umělce... básníka přece. Co má byt v Pískový ulici...
- Toho umělce?
- Jeho ne. Jeho ženu!
- To jsem pochopil.
- Tys ji ani neznal. Taková holka... divná...
- A proč? - ptám se co možná nejledabyileji.

Maminka usedla ke stolu v kuchyni a měla prázdné ruce, což nebylo obvyklé, a jen se divila. Osudy cizích lidí s ní vždycky chvilku otrásaly.

- Víš, že jeho bejvalá žena...?
- Slyšel jsem...
- Co s tebou dneska je? Ani nemáš hlad?
- Ani ne, jedl jsem chlebíčky v divadle.
- Už jste skončili?

– Kdepak! Asi tam budeme celou noc. Jde to hrozně pomalu. – Uždiboval jsem sekanou na stole.

– Vem si trochu...

– Já tam zas musím jít. Přišel jsem ti říct, abys mě nečekala. Přijdu ráno.

– Já ti ji dám s sebou. V noci přijde k chuti. Tatínek říkával, když chodil na noční, že nikdy nemá takovej hlad jako po půlnoci, když musí bejt vzhůru. Stačí ti dva chleby?

– Určitě.

– A sněz všechno... Tak představ si, – pokračovala rychle, abych byl informován, než odejdu na noční. – Pořád tak divně koukala, a když von nebyl doma, pustila si plyn.

– Měla si pustit pěknou desku...

– To není k smíchu! – zvedla máti nůž. – Jenomže se opravovalo potrubí a plyn nešel!

– Takže se nevotrávila?

– Ne... ale, – znovu zašermovala nožem, – když ji doma našel, odmítla vstávat, protože prej, jak mu řekla, je už mrtvá. Nemoh s ní hnout, zavolal doktora a hned ji odvezli. No, a von zas odjel do Prahy. Kdepak... ženská je votrok! – skončila matka a podala mi pečlivě zabalenou večeři.

Hrnul jsem se ze dveří.

– Štěpánku!

Otočil jsem se.

– Vem si svetr, v noci bude zima. A tu fašírku sněz! Ne abyste vyváděli nějaký vylomeniny... tak běž!

Tak jsem šel. Červnovým večerem, známým městem, ke známé dívce Borůvce, plný protichůdných pocitů z toho, co jsem za den prožil, i z toho, co mě ještě čekalo. Horoucí i smutný, nedočkavý i bázlivý, sekanou pod paží.

Dveře ze zahrady se otevřely vzápětí po zaškrábání.

– Psst! Pojd' za mnou! Tady nechci svítit, až nahoře v bytě.

Klopýtal jsem po schodech od sklepa kolem mistrový dílny, kde jsem pomáhal při klížení, veden Borůvčinou teplou rukou a její vůní. Zastavili jsme se na koberci v chodbě a dlouze se políbili. Balíček upadl na zem.

– Co to máš?

– Sekanou.

– Vážně? – zahihňala se.

– Dala mi ji matka, abych neměl v noci hlad.

– Není s česnekem? – zeptala se podezíravě.

– Myslím, že ne. Určitě bych ho cejtil.

– Dám ji do lednice. Udělej si pohodlí. Co budeš pít?

– Napil bych se... ale ne alkoholu.

– Mám tu Pepsi-colu.

– Fajn, Pepsi naša radost'.

– Co říkáš?

– To je z jednoho plakátu. – Nějak se mi nedostávalo vzduchu.

Byt byl tichý. Váleny, křesla, tlusté koberce, postele, polštáře. Znovu jsme se objali v předsíni u lednice.

– Štěpánku, chceš se vykoupat?

Nabídka mi vyrazila dech.

– Pojd'! – otevřela dveře do koupelny. Drželi jsme se dosud za ruce, ale víc držela ona mne. V bytě bylo dusno.

– Ale já jsem čistej, Borůvko, fakt. Včera jsem se doma koupal... – Bránil jsem se zbytečně, jako pudl, kterého v sobotu lákají do vany.

Přetáhla mě přes práh koupelny. – Pamatuješ? Namaluju tvoje ruce...

– Pamatuju.

– Dvě ještěrky na opuce... dej si dolů košili! Jak máš rád teplou vodu?... na okamžik spící líně... pamatuješ?

Tu chvíli jsem si tisíckrát představoval, mužnější a odvážnější v představě než zde, tváří v tvář realitě černých kachlí a omamné vůni šminek ze skleněné skříňky nad kohoutky. Usilovně jsem vzpomínal na

nezbytná opatření a rady, ale v hlavě jsem měl prázdno, jako bych v životě nic podobného neprostudoval.

– Namaluji tvoje ňadra, – objal jsem Borůvku z přetlaku zoufalé odvahy. – Dvě kuličky z počítadla...

Líbala mě na krk. Z tekoucí vody se kouřilo.

– Vykoupej se! – odstrčila mě. – Tady máš osušku, přinesu ti můj koupací župan.

– Nechceš se vykoupat se mnou? – zeptal jsem se se šibeničním humorem.

– Spolu až jindy, – zavřela vodu. – Můžeš tam vlízt!

Zarosené brýle jsem posunul na čelo. Koupelna zdůvěrněla nejasnými konturami.

– Co když budeme mít dítě? – vyhrkl jsem stydlivě. – Jak to uděláme...? Já ještě nejsem společensky zralej... chápeš... jsem sice biologicky plnohodnotnej, ale musíme mít nějaký systém, kterej by za těchto okolností...

– Ty moc čteš.

– Copak ty bys chtěla dítě? Jen tak?

– Já nevím. Vlez do vany! – poručila a odešla.

Rozechvěle jsem se potopil do horké vody a natáhl nohy. Naskočila mi husí kůže. Z bytu se ozýval vrzot otvíraných skříní, klapot domácích bot a šustění látky. Poctivě jsem se drbal voňavým mýdlem z tuzexu a v duchu rekapituloval všechny druhy bránění početí. Působením teplé vody ustoupila stísněnost nedočkávané pohodě. Z koupelny jsem vyšel jako odsouzenec, jenž se z čiré zvědavosti nemůže dočkat vlastní popravy.

Rozestlané lože vybízelo jako polotovar k jedinému mužnému úkonu.

Vzpomněl jsem na slogan o předvařeném rýži a polévce v sáčku. Vita-na vaří za vás. Porce pro dvě osoby za čtyři minuty. Dostavil se známý pocit a já ležel bezvládně a stydlivě uprostřed Borůvčiných rytmických nohou.

Marně jsem v sobě doloval nějaký ironický nadhled. Ženská je votrok... napadlo mě jen oblíbené maminčino rčení.

Na chvíli jsem usnul, ale ne nadlouho. Nepřemožená Borůvka mi něžně připomněla, proč tu jsem. Začal jsem políčko pustošit a vedl rádlo neobratnou rukou dychtivého oráče. Rostl jsem a samolibě košatěl s odvěkou převahou pána tvorstva, využívaje majetnický nových a nových položek dosud spícího inventáře.

S udivenou ochotou přijímala Borůvka moje rozmazy, střídajíc gesta stydlivá i necudná, až k výkřiku do polštáře. Složila mírumilovně údy a já byl překvapen záhadnou relativitou našeho milování, tím, jak je prosté i složité. Přikryl jsem sebe i ji. Mlčeli jsme jako dva milenci v galerii a báli se svých myšlenek.

Ve dvě v noci jsme si vyprávěli o dětství, kdy jsem nosil čepici s kšilem na šňůrku pod bradou a Borůvka punčocháče hladce obrace. Snědli jsme sekanou a byli dobré mysli. Tatínek měl pravdu. Nikdy jsem neměl takový hlad jako po půlnoci, když jsem musel být vzhůru.

Vztyčili jsme zástavu lásky. A pod její ohmatanou žerdí, opadaným zlatem a omšelým saténem jsme, navzdory této generacemi opotřebované rekvizitě, našli její nový obsah. Nenasytně a nešikovně. Tak nějak by to řekl básník.

Zkušenější o probdělou noc jsme ráno vypluli do další etapy života, která následuje po jednom důležitém kvalitativním skoku. Je překročen val, na který jsem se v posledních měsících škrábal. Hledím na něj z druhé strany, z dospělé strany, příliš brzy s trochou nostalgie.

Celý uplynulý půlrok byl jakýmsi nedorozuměním se světem, hledáním místa v něm, grandiózním experimentem, jak říkal Kendy.

Ale není to dospělost. Ta chodí nepozorovaně s krátíci se roky, až nás přepadne jako stařena s hrozícím prstem: styďte se!

Dospělí se nestydí. Co by dali za nezkušenost, neobratnost a pýchu jinocha...

Vzdávám hold všem dospělým bláznům, kteří se dokázali nadchnout pro věc nedůležitou a snad i hloupou. Stali se naivními a zranitelnými, nebáli se být přistiženi při vlastní nedokonalosti.

Udělalí jsme něco, co nikdo nežádal, nenařídil, nečekal. Až do konce. Dohráli jsme. Nikoho nevyplašili, nikoho nevyburcovali, sami zmoudřeli přes noc.

I Lucerna přežila... ta už přežila ledacos. Změřili jsme úspěchy úspěchy jiných, uvědomili si hranice svých možností. Budou z nás muži a budeme se mít VCELKU dobře.

Cituplné básničky zasluhují shovívavý pohled. Ohmatané a zastaralé brožury jsou pasé, postoj k česneku kritický, klíčová dírka včerejším dětstvím.

Nechci být amatérem, tápajícím na vratkém postu fantazie a zbožných přání. Nechci psát libozvučné slabiky pod noty ani šeptat dívkám rýmy. Nebudu vymýšlet bezuzdné teorie, ať si je vymýšlejí jiní. Budu poslouchat.

Básníci mají obtížné začátky a konce. Zato mezidobí je radostné a plodné. Jsem na konci.

Tak přichází svět o básníky.

Ladislav Pecháček

Jak svět přichází o básníky

Edice Současná česká próza
Redakce Slávka Járová

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 16. 4. 2018

ISBN 978-80-7587-890-8 (epub)
ISBN 978-80-7587-891-5 (pdf)
ISBN 978-80-7587-892-2 (prc)
ISBN 978-80-7587-893-9 (html)